

Date of Publishing : 19/08/2016
Page No. from 1 to 68
Date of posting 31/08/2016
Last Date of Every Month
Posted by MBU

30/-

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਤੰਬਰ 2016

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ
ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਤੀ 16 ਅਗਸਤ 1604 (17 ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 336) ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ, ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੀਸ ਉਤੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕਰਕੇ ਰਾਮਸਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦੇ ਹੋਏ, ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਪਿਛੇ ਸੰਗਤਾਂ ਢੋਲਕੀਆਂ, ਛੈਣਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਬਾਈਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਸਤੰਬਰ, 2016

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ

ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

(ਫੋਨ ਨੰ. 9779816909)

ਕਿਸੇ ਮਹੀਨੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ
ਦਫਤਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰ:

84378-12900, 9417214391

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib

(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.

Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

Please visit us on internet at :-
For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,

Website & Live video -
www.ratwarasahib.in
www.Gurkirpatv.com

(Every sunday and Puranmasi)

Email :sratwarasahib.in@gmail.com

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸ਼ੀਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ
ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ
ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤੁਹਿਸੀਲ
ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ)
ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ
ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ
ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391,94172-14379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ

ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ

ਫੋਨ : 001-604-433-0408

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525

ਫੋਨ : 001-604-599-5000

ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189

ਇੰਗਲੈਂਡ- ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ

ਫੋਨ : 0044-121-200-2818

ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879

ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)

ਮੋਬਾਇਲ :0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :

ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379, 84378-12900
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (CBSE) , ਫੋਨ : 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ
ਮੋਬਾਇਲ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੇਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ
ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB)
ਫੋਨ : 95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
98786-95178, 92176-93845
6. ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
(ਬੀ.ਐੱਫ) ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ) ਮੋਬਾਇਲ : 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ	-	98551-32009
ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ	-	94647-12900
ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ	-	98728-14385
		98555-28517

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	<i>ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ</i>	
2.	ਬਾਰਹਮਾਹਾ	7
	<i>ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
3.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਧੰਗ	8
	<i>ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
4.	ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	22
	<i>ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
5.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ	27
	<i>ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
6.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ	29
	<i>ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ</i>	
7.	8 ਅਗਸਤ - ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ - ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟ	31
8.	ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਮਾਰਗ	39
	<i>ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
9.	ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੁਰਖਿ ਲਾਇਆ	47
	<i>ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
10.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ	52
	<i>ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ</i>	
11.	ਨੌਵੇਂ ਰਤਨ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	57
	<i>ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ</i>	
12.	ਜੀਵਨਾ ਸਫਲ ਜੀਵਨ	59
	<i>ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ</i>	
13.	ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ	61
	<i>ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ</i>	
14.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ,	63
	ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ	

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਚਕਾਚੌਂਧ ਅਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਨਵੀਨਤਾ ਨੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸਾਧਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਹਨ। ਇਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਇਸ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ 'ਚ ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦਾ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਪਿੰਡ/ਮੁਹੱਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਹੋ ਚਿਹਾ ਹੈ। ਨਵੀਨ ਖੋਜਾਂ ਦੀ ਬੜੇਤਰੀ ਨਾਲ ਸੁੱਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕਿਆਸ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਖੋਜ, ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ, ਡਾਕਟਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ, ਇੰਟਰਨੈੱਟ, ਸੰਚਾਰ, ਵਪਾਰ, ਡਿਫੈਂਸ, ਅਤੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅੱਜ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹੀ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ ਰਹੀਆਂ ਤਰੱਕੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਢਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਪਰ ਸਾਧਨਾਂ ਤੇ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਅਸ਼ਾਂਤੀ, ਬੇਚੈਨੀ, ਹਿੰਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੁਲਮ, ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਘਾਣ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਤ੍ਰੇੜਾਂ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਗੱਲ ਕੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਰ ਖੇਤਰ ਨਿਘਾਰ ਵਲ ਵੱਧ ਚਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੁੱਚਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ਕੀ? ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਗੁ ਕਮਲਾ ਫਿਰੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੬੪੪

ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਸਦਾ ਖੁਆਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੧

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ॥

ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ ॥ ਅੰਗ- ੩੧੩

ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਰਤਾਰਾ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਬਾਹਰਲੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਹੀਲੇ-ਵਸੀਲੇ ਜਟਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਰੀਰ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ।

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ ॥੬॥

ਅੰਗ- ੨੦੨

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਰਹੱਸਵਾਦ ਸੁੱਧ ਅਨੁਭਵ ਉਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਮਾਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਅਤੇ ਵਰਤਾਰੇ ਯਥਾਰਥ ਹਨ, ਇਥੇ ਤਰਕ ਜਾਂ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵੀਆਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਇਕ ਸੁਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਾਹਰ ਦੀ ਅਨੇਕਤਾ ਪਿਛੇ ਖੜ੍ਹੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ

ਵਾਲੀ ਦਿੱਬ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਜਾਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਬੁੱਝਿਆ ਵੀ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਵੇਖਣਾ ਅਤੇ ਜਾਨਣਾ ਕੇਵਲ ਇੰਦਰਿਆਵੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਇੰਦਰਿਆਵੀ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਪਾਰ ਅਸੀਮ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। 'ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥'

ਇਸ ਸਮੁੱਚੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ। ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਭਾਸਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਵਜੂਦ ਤੱਕ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ ਭਰਮ ਹੈ, ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਹੈ। ਵਸਤੂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੈ ਭਾਲ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਸੂਈ ਅੰਦਰ ਗਵਾਚੀ ਹੈ, ਭਾਲ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਨ੍ਹੇਰੇ 'ਚ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵੱਡੀ ਹੈ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਜੋੜ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਨੀਤੀ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੀ ਅੰਦਰ ਦੀ ਖੋਜ ਸੀ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ। ਬਾਹਰਲੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਮਾਣ ਸੀ। ਸਮੁੱਚਾ ਸੰਸਾਰ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਚਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼, ਖੋਜ ਕਿਸੇ ਵਿਚਲੇ ਨੂੰ ਹੈ। ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਐਟਮ ਬੰਬ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਦਾ ਖੰਡਰ ਹਨ। ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਅਨਖਿੜਵਾਂ ਸਬੰਧ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਸਾਇੰਸ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਜੋ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਦੇ ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜੂਝਣਾ ਪੈ ਚਿਹਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਦੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦਾ ਇਲਾਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕੈਂਸਰ ਅਤੇ ਏਡਜ਼ ਵਰਗੀਆਂ ਨਾ ਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ।

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥

ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਲਾਥੇ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭਲੇ ਸੰਜੋਗਾ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੬੧੧

ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪੁ ਨ ਪੇਖੈ ਨੇਤ੍ਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੪

ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ

ਪਰਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, ੬/੮

ਦੇਖਿ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, ੨੯/੧੧

ਅੰਗ - ੧੪੨੯

ਲੋੜ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸੁੱਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਆਉ! ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ, ਮਦਦ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਵਲ ਵਧਿਆ ਜਾਵੇ -

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥

ਅੰਗ- ੪੪੧

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਲਝੀ ਤਾਣੀ ਨੂੰ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਝੋਲੇ। ਜਾਬਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਡੱਟ ਕੇ ਕੀਤਾ। ਸਦੀਵੀ ਸੁੱਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੱਕ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। 1604 ਈ. ਵਿਚ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਦ, ਇਲਾਹੀ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ, ਦਰਗਾਹੀ ਬਾਣੀ, ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕਰਕੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਸਰੋਵਰ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ।

ਪੂਰੇ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ -

ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ

ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥

ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਤਾਲੁ ਸੁਹਾਵਾ

ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਰਾਮ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਪੂਰਨ ਸਾਜੁ ਕਰਾਇਆ

ਸਗਲੁ ਮਨੋਰਥੁ ਪੂਰੇ ॥

ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਭਇਆ ਜਗੁ ਅੰਤਰਿ ਲਾਥੇ ਸਗਲੁ ਵਿਸੁਰੇ ॥

ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਅਚੁਤੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਜਸੁ ਵੇਦੁ ਪੁਰਾਣੀ ਗਾਇਆ ॥

ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਰਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰਿ

ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥੧॥

ਅੰਗ - ੨੮੩

ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਧਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਂਭਿਆ ਗਿਆ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜੁਗੋ-ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿਤੀ।

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ ॥

ਸਭ ਸਿੱਖਨਿ ਕੇ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਗੁਰੁ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ ॥

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਉਹ ਥਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ -

ਥਾਲ ਵਿਚਿ ਤਿੰਨਿ ਵਸਤੁ ਪਈਓ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਵੀਚਾਰੋ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਪਇਓ ਜਿਸ ਕਾ ਸਭਸੁ ਅਧਾਰੋ ॥

ਇਸ ਨੂੰ ਭੁੰਚ ਕੇ ਸਦੀਵੀ ਸੁੱਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਵਾਸੀ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਵੰਡਦਾ ਹੈ -

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥

ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ

ਸਗਲੁ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥੧॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੯

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ- ੮੪੯

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ॥

ਏਕੁ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੇ ਮੰਦੇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੫੦

ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੈ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠਤੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ ॥

ਅੰਗ- ੪੯੩

ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਪਸਰਿ ਰਹੀ ॥

ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਨਰਹਰੀ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੯

ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਦੇ ਸਿਖਰ ਹਨ। ਲੋੜ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਵਲ ਵਧੀਏ। ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਅਨੁਭਵੀ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, 'ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ' ਪੁਸਤਕ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ-

ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲੁ ਨਿਰਾਲਮੁ ਮੁਰਗਾਈ ਨੈ ਸਾਣੇ ॥

ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥

ਅੰਗ- ੯੩੮

ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਤਿਲੋਚਨਾ ਮੁਖ ਤੇ ਰਾਮੁ ਸੰਮਾਲਿ ॥

ਹਾਥ ਪਾਉ ਕਰਿ ਕਾਮੁ ਸਭੁ ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਾਲਿ ॥ ੨੧੩ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੯

ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣ ਕੇ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਸੁਖੈਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਆਉ, ਬਾਹਰਲੀ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦਿਆਂ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਬਣ ਸਕੇ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 51 'ਤੇ)

ਅਸੁਨਿ

(ਅੱਸੂ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਦ : 16 ਸਤੰਬਰ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ)

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਅਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹੜਾ ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਜਾਇ ॥
ਮਨਿ ਤਨਿ ਪਿਆਸ ਦਰਸਨ ਘਣੀ ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮਾਇ ॥
ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਲਾਗਾ ਪਾਇ ॥
ਵਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥
ਜਿੰਨੀ ਚਾਖਿਆ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹੇ ਆਘਾਇ ॥
ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਲੜਿ ਲਾਇ ॥
ਜੋ ਹਰਿ ਕੰਤਿ ਮਿਲਾਈਆ ਸਿ ਵਿਛੁੜਿ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਇ ॥
ਪ੍ਰਭ ਵਿਣੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਰਣਾਇ ॥
ਅਸੁ ਸੁਖੀ ਵਸੰਦੀਆ ਜਿਨਾ ਮਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ੮ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪

ਅੱਸੂ ਦੂਰਾ (ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ) ਉਮਾਹੂ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਛਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲੀਏ। ਹੇ ਮਾਈ! ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਦਰਸਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਸ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਆ ਕੇ (ਮੈਨੂੰ) ਹਰੀ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ। ਸੰਤ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਹਾਈ (ਕਹੀਦੇ) ਹਨ ਮੈਂ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਜਾ ਲੱਗਾਂ। ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਸੁਖ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ? (ਜਦ ਕਿ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖਦਾਈ ਕੋਈ) ਦੂਜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਚਾਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਰੱਜ ਰਹੇ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। (ਆਓ ਅਸੀਂ ਬੀ) ਆਪਾ-ਭਾਵ ਤਿਆਗ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਏ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ (ਜੀ! ਸਾਨੂੰ ਬੀ) ਲੜ ਲਾ ਲਓ। (ਕਿਉਂਕਿ) ਜੋ ਹਰਿ ਕੰਤ ਨੇ ਮਿਲਾ ਲਈਆਂ ਓਹ (ਫੇਰ) ਕਦੇ ਬੀ ਵਿਛੁੜ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, (ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ) ਹੇ ਨਾਨਕ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਰਖਯਕ ਤੇ ਸਦਾ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ ਹੋਰ) ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ (ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ) ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ

ਆਏ ਹਾਂ। ਅੱਸੂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹਰੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸੁਖੀ ਵਸਦੀਆਂ ਹਨ (ਅਥਵਾ ਇਹ) ਅੱਸੂ (ਦੂਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ)

ਵਿਆਖਿਆ - ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਫੇਰ ਉਸ ਬਿਰਹਨੀ ਦੁਆਰਾ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਛੁੜੇ ਦੀ ਕਸਕ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਮੇਲ ਦੀਆਂ ਸੱਧਰਾਂ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਯਾਚਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸੇ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮਿਲਾਪ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਨਿਰੁੱਕਤ - ਉਮਾਹੜਾ - ਚਸ਼ਮੇ ਵਾਂਗੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਛਾਲੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਮਾਹੂ ਹੋ ਕੇ ਉਛਲਣ ਵਾਲਾ। ਮਾਇ-ਹੇ ਮਾਈ! ਹੇ ਪਿਆਰੇ, ਹੇ ਗੁਰੂ, ਹੇ ਭਾਈ, ਹੇ ਸਤਿਸੰਗੀ, ਮਿਤ੍ਰ ਆਦਿ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਬੋਧਨ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਹਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ - ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਲੱਗਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਾਇ - ਜਗ੍ਹਾ, ਥਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਪਿੰਗ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ- ੨੮੯

ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ ॥
ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੦

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੰਸਾ ਮੇਰਾ ਉਤਰ ਗਿਆ,
ਪਿਆਰੇ ਜਬ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਇਆ।

ਠਾਕਰ ਤੁਮੁ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ ॥
ਉਤਰਿ ਗਇਓ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਸੰਸਾ
ਜਬ ਤੇ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਅਨਬੋਲਤ ਮੇਰੀ ਬਿਰਥਾ ਜਾਨੀ
ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ ॥
ਦੁਖ ਨਾਠੇ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ
ਅਨਦ ਅਨਦ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ੧ ॥
ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਕਢਿ ਲੀਨੇ ਅਪੁਨੇ
ਗ੍ਰਿਹ ਅੰਧ ਕ੍ਰੁਪ ਤੇ ਮਾਇਆ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ ਬਿਛੁਰਤ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੧੮

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਸੰਸੇ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਿਸ ਵਕਤ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਸੰਕਾ ਸੀ, ਸੰਸਾ ਸੀ, ਭਰਮ ਸੀ, ਇਕ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਜਿਵੇਂ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਸੀ ਪਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ 'ਚ ਦੇਖ ਕੇ ਡਰਦੇ ਰਹੀਏ ਕਿ ਸੱਪ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਕੰਬਦਿਆਂ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਏਗੀ, ਬਈ ਸੱਪ ਪਿਆ ਹੈ ਮੇਰੇ ਮੰਜੇ ਦੇ ਕੋਲ, ਡੰਗ ਨਾ ਮਾਰੇ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਚੋਰੀ-ਚੋਰੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਪ ਪਿਆ ਹੈ। ਅਸਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਾਹ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਘਬਰਾਹਟ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਿਆਲ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਯਤਨ ਕੋਈ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਸੱਪ ਤੋਂ ਬਚਾਂ। ਪਰ ਹੋਇਆ ਕੀ? ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਨੂੰ ਲੰਘ ਗਈ, ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ

ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੱਪ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਪਈ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੜਾ ਰੌਲਾ-ਰੱਪਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਰਾਹ 'ਚ। ਪਰ ਹੈ ਐਨਾ ਕੁ ਹੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਵਕਤ ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਸੰਸਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੰਸਾਰ ਦਾ, ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਇਕ ਐਸੀ ਸੁਰਤ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਈ, ਜਿਹੜੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸੁਰਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਬੰਦਾ ਪਾਗਲ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸੁਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੋਗਾਨੇ ਲਗਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਐਸਾ ਨਕਸ਼ਾ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਆਫੀਸਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਇਥੇ ਤੱਕ ਕਿ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਹਾਂ ਮੈਂ ਭਾਰਤ ਦਾ। ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਗਿਆ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਕ ਬੜਾ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ, ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਉਹਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਈ, ਮੇਥੇ 'ਤੇ ਉਹਦੇ ਕੁਹਾੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਓ ਛੇਤੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿੰਦਾ, ਤਿੰਨ ਪਾਗਲ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਕਰੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹ ਜੇ ਨਿਕਲ ਆਏ, ਫੇਰ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਏਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਕੁਹਾੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇਣੇ ਨੇ, ਨਿਕਲਦੇ ਹੀ। ਉਹ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਸੀ, ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਿਆ ਕਿ ਇਹਦਾ ਤਾਂ ਦਿਮਾਗ ਉਲਟ-ਪੁਲਟ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰੋਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੱਥਾ ਸੀ। ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਮੈਂ ਘਰ ਤੱਕ ਲੈ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਇਹਨੇ। ਜਾਵੇ ਨਾ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਮੁੜ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਾਬੀ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਿਆ। ਉਹ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੁਹਾੜਾ ਫੜ ਇਹਦੇ ਹੱਥ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ ਕੁਹਾੜਾ, ਮੈਂ ਵੱਢਾਂਗਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬੱਸ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਦੇਖ ਅੰਦਰ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਦੇਖਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਕੁੰਡਾ ਲਾ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੁਹਾੜਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਓ ਤੁਸੀਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਪੈ ਜਾਏਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਹਾੜਾ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ਹੁਣ ਬਚੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ।

ਯਾਨਿ ਓਹੀ ਬੰਦਾ ਜਿਹੜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਚੱਕਰ ਐਨਾ ਘੁੰਮਿਆ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੇ ਲੱਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਡਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਸੀ। ਐਵੇਂ ਮੈਂ ਡਰੀ ਗਿਆ ਸਾਰੀ ਰਾਤ।

ਰਾਜ ਭੁਇਅੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੈਸੇ ਹਰਿ

ਅਬ ਕਛੁ ਮਰਮੁ ਜਨਾਇਆ ॥

ਅਨਿਕ ਕਟਕ ਜੈਸੇ ਭੂਲਿ ਪਰੇ

ਅਬ ਕਹਤੇ ਕਹਨੁ ਨ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੮

ਬੇਅੰਤ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਬਣੇ ਪਏ ਨੇ। ਭੁੱਲ ਗਏ ਅਸੀਂ ਕਿ ਇਹ ਕਾਂਟੇ ਨੇ, ਇਹ ਗਲੇ ਦਾ ਹਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਮੁੰਦਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਫਲਾਣਾ ਹੈ। ਸਿਆਣਾ ਬੰਦਾ ਆਇਆ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਾਹਨੂੰ ਭੁੱਲਦੇ ਹੋਂ, ਇਹ ਤਾਂ 24 ਕਰੇਟ ਦਾ, 22 ਕਰੇਟ ਦਾ ਸੋਨਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਰ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਰ ਹੈ। ਸੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਹੈ ਤਾਂ ਇਥੇ -

ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ ਆਪਹਿ ਦੇਖਨਹਾਰਾ ॥

ਨਾਨਾ ਰੂਪੁ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ ॥

ਅੰਗ- ੫੩੭

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪੁ ਅਨੇਕ ॥

ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੇ ਫਿਰ ਏਕ ॥ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਸੰਸਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ, ਪੀਐਚ. ਡੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ, ਬਹੁਤ ਲਿਟਰੇਚਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਸੇ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਹੁਣ ਸੰਸਾ ਉਤਰੇ ਕਿਵੇਂ। ਕਹਿੰਦੇ - **'ਠਾਕੁਰ ਤੁਮ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ ॥'** ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਜਦੋਂ ਦਰਸਨ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਜੋ ਸੰਸਾ ਸੀ, ਉਹ ਮਨ 'ਚੋਂ ਉਤਰ ਗਿਆ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਕੀ ਆਇਆ -

ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ

ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੯੨੨

ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਹੈ, ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ ਸਾਨੂੰ ਨਿਕਲ ਗਏ ਚੱਕਰ ਖਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦੀ। ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ,

ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੁਰੂ ਜੋਤ, ਉਸੇ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸੋਝੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਉਥੇ 'ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ॥ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਅਗਲਾ ਅੱਖਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਉਹ 'ਗੁਰ' ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਹੈ।

ਗੱਲ ਸਮਝੋ ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂਕਿ ਭੁਲੇਖਾ ਨਾ ਰਹੇ। ਜਿੱਥੋਂ ਆਪਾਂ ਚੱਲਣਾ ਹੈ ਅਗਾਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਕਿਧਰ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ

ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥ ੫ ॥ ੧੧ ॥

ਅੰਗ- ੫੯੯

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ, ਕੌਣ ਮਿਲਿਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਵੇਦ ਆਏ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਹੋ ਕੇ। ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਆਹ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੁਸੀਂ ਕਰੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਪਰੋਂ ਇਲਹਾਮ ਆਇਆ ਹੈ, ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਆਈ ਹੈ, ਇਹ ਓਅੰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਆਈ ਹੈ। ਉਹ ਅਸੀਂ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਆਈ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਈਸ਼ਵਰੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਗੁਫਾ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸੁਰਤੀ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚੁੱਕਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਆ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਇਹ ਪੈਗਾਮ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਈਂ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਪੈਗੰਬਰ ਹੈਂ-ਪੈਗਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਪੁੱਛਿਆ, ਇਹ ਪੈਗਾਮ ਕੌਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਖੁਦਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹ ਖੁਦਾ ਦਾ ਪੈਗਾਮ ਲਿਖ ਲੈ, ਇਹ ਲੋਹ ਕਲਮ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਫੱਟੀ 'ਤੇ, ਤੇ ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਖੁਦਾ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਖੁਦਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹਦੀ ਕਿ ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ

ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਸ ਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਹਿਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਬਾਣੀ ਉਹ ਸਾਂਭ ਲਏਗਾ। ਉਹ ਸਿੱਧੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਮੀਡੀਏ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਈ ਹੈ, ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥
ਜਿਵ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ ਜਿਵ ਹੋਵੈ ਫਰਮਾਣੁ ॥
ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੭

ਉਹ ਤਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰਦੇ ਦੇ ਓਹਲਿਓਂ, ਲੇਕਿਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਹਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਅੱਗੇ ਭੇਜਦੇ ਨੇ। '.....ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥' ਬੜੀ ਅਸਚਰਜ਼ ਬਾਤ ਹੈ। ਸੁਨੇਹਾ ਉਹਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਨੇਹਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਤੀਸਰੇ ਥਾਂ ਆ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਥੋਂ ਸੂਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਵਲੋਂ ਸੁਨੇਹਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੈਗਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਗੰਬਰ ਕਿਹਾ। ਈਸਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਆ ਕੇ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ। ਉਹ ਸੁਨੇਹਾ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੁਦਾ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੋ ਗਈ ਉਹ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ -

ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ
ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ- ੭੬੩

ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਭ ਕੁਛ। ਬਾਣੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ -

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ
ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੭੭੨

ਮੈਂ ਓਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। 1565 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਏਮਨਾਬਾਦ 'ਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ। ਸੰਨ 1578 ਦੇ ਵਿਚ 13 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸਾਕਾਰ ਹੋਇਆ। ਸੋ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਕਿਸ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿਤੇ ਐਵੇਂ ਨਾ ਭਾਲਦੇ ਫਿਰਿਓ, ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ -

ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ
ਨਾਨਕੁ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥ ੫ ॥ ੧੧ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੯

ਉਹ ਗੁਰੂ ਐਨਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਹੈਗਾ, ਗੁਰੂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵਿਚ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਆਪੇ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ 'ਗੁਰ' ਹੈ ਦੂਸਰਾ ਉਹ 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਹੈ। 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਉਹ ਕਰੋਪਤਾ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਲੈਂਦਾ। ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ। ਵੈਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਦਲਾ ਤਾਂ ਲਵੇ ਜੇ ਵੈਰੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਦਿਆਲੂ ਹੈ -

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕੁ ਭਏ ਨਿਹਾਲੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੫

ਜਿਹੜਾ ਐਨਾ ਦਇਆਲ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਫਰਕ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਬੇਗਾਨਾ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸੰਸਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਸੰਸਾ ਪੈ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਬੇਗਾਨਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹ ਸੁਰਤ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ 'ਚ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੁਰਤ ਨੇ ਧਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਆਹ ਮੇਰਾ ਲੜਕਾ ਹੈ, ਆਹ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਹੈ, ਆਹ ਮੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਆਹ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਹੈ, ਆਹ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਹੈ, ਆਹ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹੈ, ਆਹ ਮੇਰਾ ਬਾਪ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਖਾਨਦਾਨ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਆਹ ਹਿਸਟਰੀ ਹੈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹਾਂ। ਉਹਨੂੰ ਜੇ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈਂ, ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ 'ਚ ਕਿੱਥੇ ਸੀਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੇਰਾ ਸਬੰਧ ਕਿਹੜੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਵੱਟਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ, ਵੰਡਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਇਹ ਸੁਰਤ ਹੋਰ ਆ ਗਈ ਇਹਦੇ ਕੋਲ। ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਭੁੱਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦੀ ਸੁਰਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਨੇ -

ਫਰੀਦਾ ਕੂਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ ॥

ਜੋ ਸੈਤਾਨਿ ਵੰਵਾਇਆ ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੮

ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ, ਹਉਮੈ, ਬੇਸਮਤੀ ਹਾਵੀ ਹੋ ਗਈ, ਉਹ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਫੇਰਦਾ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸਮਝਾਈ ਜਾਓ। ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਚਾਹੇ ਕਹੀ ਜਾ ਲੇਕਿਨ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਫਸਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਹੈਂ, ਉੱਚਾ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੰਧ

ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਇਕ ਸਾਂਝਾ ਤੱਤ ਹੈਂ ਤੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਹੀ ਮੰਨ ਲੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਬੇਅੰਤ ਸਫਰ ਕਰਕੇ ਆਈ ਹੈ-

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੧੭੬

ਕਹਿੰਦੇ ਐਨੇ ਕੱਟ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈਂ -

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੧੭੬

ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ, ਰੱਬ ਕੋਈ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਮਨ ਮਹਿ ਆਪਿ ਮਨ ਅਪੁਨੇ ਮਾਹਿ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੯

ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਹੈ ਇਹਦੇ ਪਰਲੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਨਾ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾ ਪਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ। ਮੱਥਾ ਟੇਕੀ ਜਾਓ ਜਿੰਨਾ ਟੇਕਣਾ, ਨੱਕ 'ਚੋਂ ਖੂਨ ਕੱਢ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਮੱਥੇ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਵਾਂਗੇ ਘਸਾ-ਘਸਾ ਕੇ ਪਰ ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ! ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਗੱਲਾਂ ਠੀਕ ਨੇ, ਪਰ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣੀ ਹੈ। ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ-

ਧਾਰਨਾ - ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ,

ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ।

ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨੋ, ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹੋ। ਨਾ ਮੰਨੋ, ਝਗੜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਰ ਬਚਨ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਏਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਨੇ, ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਮੱਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਹ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ ਓਨਾ ਚਿਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਗਲੋਂ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਹ ਤੂੰ।

ਭੋਲਿਆ ਹਉਮੈ ਸੁਰਤਿ ਵਿਸਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੬੮

ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਵਿਸਾਰ ਦੇਵੇ, ਲੜਕਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਦਸ ਸਾਲ

ਬਾਅਦ ਮਿਲੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕੌਣ ਹੈ? ਸੁਰਤ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਤਾਂ ਕਮਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸੁਰਤ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਰ ਹੈ। ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਕਮਲਿਆਂ ਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਗੁ ਕਮਲਾ ਫਿਰੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੬੪੪

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨਾ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੬੪੪

ਸੰਸਾਰ ਹਲਕਿਆ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ -

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ॥

ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ ॥ ਅੰਗ- ੩੧੩

ਨਾਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹਿਰਦੇ 'ਚ। ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਨਾਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਮਲੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਕਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਫੇਰ ਕਮਲਿਆਂ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੋਏਗੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, 'ਭੋਲਿਆ ਹਉਮੈ ਸੁਰਤਿ ਵਿਸਾਰਿ' ਗੱਲ ਇਥੇ ਹੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਗਾਂਹਾਂ ਗੱਲ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਜਾਏ। ਪਰ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਨੂੰ, ਮੁਸ਼ਕਲ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਇਹਦਾ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਜਿੰਨਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ -

ਪੜਿਐ ਨਾਹੀ ਭੇਦੁ ਬੁਝਿਐ ਪਾਵਣਾ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੮

ਜਿੰਨਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੰਮਣ ਵੇਲੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਐਨਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਮਾਂ ਕਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਤਾਬ ਇਹਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਆ ਜਾਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਰੰਤਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਜਾਵੇ, ਰੋਟੀ ਟੁਕ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੀ ਖਾਵੇ, ਨਾਹੁਣਾ-ਧੋਣਾ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੀ ਕਰੇ। ਬਿਨਾਂ ਰੋਕ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹ ਦੇਵੇ -

ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਥ ॥

ਪੜਿ ਪੜਿ ਬੋਤੀ ਪਾਈਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀਅਹਿ ਖਾਤ ॥

ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਬਰਸ ਬਰਸ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਮਾਸ ॥

ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੭

ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਇਥੇ -

ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਖ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੭

ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹਉਮੈ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪ ਵੀ ਥੱਕਿਆ ਹੈਂ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੀ ਪਾੜ ਦਿਤੀਆਂ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ। ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਗੱਲ ਇਹ।

ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ ॥ ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ ॥
ਬਹੁ ਤੀਰਥ ਭਵਿਆ ॥ ਤੇਤੋ ਲਵਿਆ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੭

ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਹੋਵੇ ਕੀ? ਫੇਰ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਾਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਰਾਹ ਹੈ ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਹੋਰ ਰਸਤੇ ਔਖੇ ਤੋਂ ਔਖੇ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਏ। ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਧੂਣੀਆਂ ਤਾਪਦੇ ਹੋ, ਭੁੱਖੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਓ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਨਹੀਂ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋਣਾ। ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥
ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਹਨੇਰ ਗੁਬਾਰ ਹੈ,
ਮਿਲਦਾ ਨਾ ਰੱਬ ਕਿਸੇ ਨੂੰ।

ਬਗੈਰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਚਾਬੀਆਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਦਿਤੀਆਂ -

ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ
ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ ॥

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੫

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਗੱਲ ਚਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸਮਝੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਪੋਲੀਆਂ-ਪੋਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਬੜੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਨੇ ਤੁਸੀਂ। ਲਾਰੇ ਬੜੇ ਸੁਣੇ ਨੇ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈ ਤੈਨੂੰ ਰੱਬ ਮਿਲ ਜੂ। ਕਿੰਨਿਆਂ ਕੁ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ? ਖੋਜ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਗਿਣਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ, ਜੇ ਇੱਕ ਲੱਭ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੋਤਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਕਤੇ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗਾਈਡ ਕਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਜਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾ ਲਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਰਾਹ ਦੱਸਣਗੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਪਿਆਰਿਓ! ਹਨੇਰ ਗੁਬਾਰ ਹੈ -

ਬਾਝ ਗੁਰੁ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਬੂਝ ਨ ਪਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੫੫

ਸ਼ਬਦ ਕਿੱਥੋਂ ਲੈ ਲਏਗਾ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ

ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਚੇਤਨ ਸ਼ਬਦ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਜਿਹਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੂਝ ਪਾਉਣੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਰੂਪ ਨੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ -

ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ

ਨਾਨਕੁ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੯

ਦੂਸਰਾ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰੀ ਹੈ -

ਆਦਿ ਅੰਤ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ।

ਸੋਈ ਗੁਰੁ ਸਮਝਿਯਹੁ ਹਮਾਰਾ।

ਚੌਪਈ ਸਾਹਿਬ

ਕੌਣ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਉਹ 'ਆਦਿ ਅੰਤ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ'। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ਨਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਨੰਬਰ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸ਼ਬਦ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸਨੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਵਿਉਂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਨਾਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸੁਮੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੩

ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੈ ਉਹਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ -

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬਗੈਰ ਵਜਾਏ ਨਾਦ ਵਜਦੇ ਨੇ ਉਹ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨੇ, ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੇ ਝੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੩

ਆਹ ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ (ਸੰਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬੇ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਉਹ ਨਾਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਐਡਾ ਝਟਕਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬੈਠੇ ਹੀ ਛੱਤ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਲੱਗ ਗਏ। ਸੰਭਲ ਹੀ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਆਕਰਸ਼ਣ ਟੁਟ ਗਿਆ ਧਰਤੀ ਦਾ, ਹੇਠਾਂ ਫੇਰ ਆ ਗਏ ਚੌਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਝਟਕਾ ਪਿਆ, ਫੇਰ ਜਾ ਕੇ ਛੱਤ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਏ। ਫੇਰ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੀ ਛੱਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਘੁੰਮ ਕੇ, ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਲੰਮੇ ਪੈ ਗਏ, ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰਾ ਦੇ, ਜਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਸੰਭਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜੋ ਕਰੰਟ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜ਼ਬਰਦਸਤ vibration (ਥਰਾਹਟ) ਤੇ ਰਸ। ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚੇਤਨ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ

ਕਿ ਛੇ ਘੰਟੇ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਲੰਮੇ ਪਏ ਰਹੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਲਾਈਟ ਦੇ ਫਲੈਸ਼, ਫਰੇਲੇ ਉਠ ਗਏ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਭਰ ਗਿਆ। ਉਹ ਲਾਈਟ ਜਿਹਦੇ ਵੀ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਕਰ ਗਈ ਉਹਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਕੰਬਣੀ ਛਿੜ ਗਈ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਰੰਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਕੀਰਤਨ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਰੋਤਾ, ਸਭ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਗ ਗਈਆਂ, ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਛੇ ਘੰਟੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਨਾ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਜਰਿਆ, ਅੰਦਰ ਜਰ ਗਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਮੁੜ ਗਿਆ ਬਾਹਰੋਂ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਉਸ ਦਾ ਥਾਂ ਹੈ ਉਥੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋ ਕੇ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਬਾਪੂ ਜੀ ਉੱਠੇ ਤਾਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੈਰ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਗਾਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ 376 ਜਾਂ 378 ਚੱਕ ਵਿਚ, ਬਾਗ ਵਿਚ ਮੁਰੱਬੇ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਉਹ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਜਦੋਂ ਚਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਿਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ ਭਰਾ, ਉੱਚਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ 9-10 ਇੰਚ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਵਜ੍ਹਾ ਕੀ ਹੈ। ਵਜ਼ਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਸਿਰ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਉੱਚਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਫਰੀਦਕੋਟ ਫੜ ਲਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਿਆ ਗਾਰਾ, ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇੱਠਾਂ ਲਿਆ ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਕੇ। ਹੁਕਮ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਨਾਲ ਤਾਂ ਲੱਗਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਤੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਹਾਰ ਮੰਨਣੀ ਪਈ। ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਕੋਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਂ।

ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਜੋਤ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਕਰੰਟ ਹੈ - **'ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥ ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼ਾਮੁ ॥ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥'** ਸੋ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਗੈਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ-

ਬਾਝੁ ਗੁਰੁ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਬੁਝ ਨ ਪਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੫੫

ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੁਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਦੂਸਰਾ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਤੱਕ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਹੁਣ ਅਗਾਂਹਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇ। ਸਾਡੀ ਬੇਬਸੀ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਗਏ, ਹਰ ਵਕਤ ਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ,

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੋਮ-ਰੋਮ 'ਚ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ-
ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੯੪੧

ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਜਾਣੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਂਈ ਹੀ ਵਰਗੇ ਨੇ, ਵਿਸਰੇ ਨਾ ਨਾਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੩੯੭

ਟੋਲੂ ਲਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਚ ਹਰ ਵਕਤ ਰੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਤਿੰਨੇ ਸਰੂਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ, ਪਹਿਲਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਦੂਸਰਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਸ਼ਬਦ, ਤੀਸਰਾ ਸਰੂਪ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਛ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸੀਗੇ, ਨਾਉਂ ਆਪੇ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ 'ਚ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੱਕ ਜਦੋਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਆ ਗਿਆ ਬਹੁਤ, ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਪਾਖੰਡ ਚੱਲ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏਗਾ, ਬਚਾਓ ਏਸ ਨੂੰ -

ਘਰ ਘਰ ਹੋਇ ਬਹੈਗੇ ਰਾਮਾ ਕੋਇ ਨ ਸਰੈ ਕਿਸਹੀ ਕਾ ਕਾਮਾ।

ਪਹਿਲਿਆਂ ਯੁੱਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪੂਰੇ ਸੀਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਨਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਕਲਜੁਗ ਆ ਗਿਆ, ਵਲ-ਛਲ ਵਧ ਗਏ, ਹੁਣ ਤਾਂ rare (ਟਾਵਾਂ) ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਜਾਵੇ?

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਿਆਰਿਓ! ਭਰਮ 'ਚ ਨਾ ਪੈਣਾ, ਇਹੀ ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆਵੋਂਗੇ, ਤਾਂ, ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਜੁਗਤ ਹੈਗੀ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ -

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦਇ ਭਲੇ ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ ॥

ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੩

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹੋ-ਖੋਲ੍ਹੋ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਦੇਣੇ ਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਕਿੰਨੀ ਹੈ?

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥
ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੫੫੮

ਸੰਤ ਵੀ ਟਾਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਭੇਖ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੋਈ
ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਸੰਤ ਤਾਂ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ
ਵਕਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥
ਪੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੇਈ ਸੰਤੁ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੩੧੯

ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਦ੍ਰਿੜਾਉਣਗੇ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ
ਇਹ ਚੀਜ਼ ਬੁੱਝੀ ਜਾਏਗੀ -

ਗੁਰਮਤੀ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਇ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੫੫

ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅੰਦਰ।
ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਚੱਕਰ
ਜਿਹਨੂੰ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ।
ਉਥੇ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ -

ਤਿਥੈ ਕਾਲੁ ਨ ਸੰਚਰੈ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੫੫

ਜੋਤੀ ਜੋਤ 'ਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਜੀਵਨ ਜਾਣਿਆ
ਹੋਇਆ ਸਾਨੂੰ ਕੁਛ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਫਿਲਾਸਫੀ
ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਫੜਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ
ਨਹੀਂ ਫੜਦੀ, ਔਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ। ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ
ਹੈ ਕੋਈ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਹੈ, ਕੋਈ ਅੱਠਵੀਂ ਵਾਲਾ
ਹੈ, ਕੋਈ ਚੌਥੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ
ਸਮਝ ਸਕਦੇ, ਜੋ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਕਰ ਰਿਹਾ
ਹਾਂ।

ਦੂਸਰਾ ਪੱਖ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸੁਖਾਲਾ ਸਮਝ 'ਚ
ਆ ਜਾਵੇ, ਉਹਦੀ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ
ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਿਆ
ਕਰਦਾ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਬਚਨ ਉਸ ਨੇ ਸੁਣੇ ਤੇ
ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਬਚਨ ਸੁਣਦਾ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ 100% ਮੰਨਦਾ ਸੀ।
ਸਾਡਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ,
ਪੜ੍ਹਦੇ ਵੀ ਹਾਂ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਵੀ ਹਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ
ਆਪ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਬਿਰ ਰਹਿਣਾ
ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੱਸੀ ਜਾਓ ਬੇਸ਼ੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿ
ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਆਪ ਰਹੋ, ਆਪ ਰਹਿਣ
ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਨੇ, ਆਪ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਉਸ ਗੱਲ 'ਤੇ
ਚਲਦਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ
ਐਸਾ ਬਚਨ ਸੁਣਿਆ -

ਧਾਰਨਾ - ਪੈ ਜੂ ਅੰਚਿਤਾ ਜਾਲ,
ਇਕ ਦਿਨ ਪੈ ਜਾਣਾ।

ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥
ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੁਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੪

ਨਾ ਬਾਲਕ, ਨਾ ਜਵਾਨੀ, ਨਾ ਬੁਢਾਪਾ ਕਿਸੇ ਦੀ
ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਦੋਂ ਜਾਲ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਮਛਲੀ ਜਾਲੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ਸਰੁ ਖਾਰਾ ਅਸਗਾਹੁ ॥
ਅਤਿ ਸਿਆਣੀ ਸੋਹਣੀ ਕਿਉ ਕੀਤੇ ਵੇਸਾਹੁ ॥ ਅੰਗ- ੫੫

ਵਿਸਾਹ ਕਰ ਲਿਆ -

ਕੀਤੇ ਕਾਰਣਿ ਪਾਕੜੀ ਕਾਲੁ ਨ ਟਲੈ ਸਿਰਾਹੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੫੫

ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸਾਹ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਉਹ ਵੜ
ਗਈ ਜਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੂੰ ਤੇ ਫੜੀ ਗਈ, ਤੂੰ ਆਪੇ ਹੀ
ਕੀਤਾ, ਕਾਲ ਸਿਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਟਲਿਆ ਕਰਦਾ -

ਭਾਈ ਰੇ ਇਉ ਸਿਰਿ ਜਾਣਹੁ ਕਾਲੁ ॥

ਜਿਉ ਮਛੀ ਤਿਉ ਮਾਣਸਾ ਪਵੈ ਅਚਿੰਤਾ ਜਾਲੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੫੫

ਕਾਲੁ ਬਿਆਲੁ ਜਿਉ ਪਰਿਓ ਡੋਲੈ ਮੁਖੁ ਪਸਾਰੇ ਮੀਤੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੬੩੧

ਕਾਲ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਿੱਲੇ ਵਾਂਗਣ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਮੂੰਹ
ਅੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ
ਵੇਲੇ ਆ ਕੇ ਉਹਨੇ ਗੁਲੇਲਾ ਮਾਰਨਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ
ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਹ ਫੜ ਲਵੇ ਆ ਕੇ, Zig Zag (ਵਿੰਗਾ-
ਟੇਡਾ) ਹੈ ਇਹ, ਟੇਡੀ ਖਾਹੀ ਹੈ ਕਾਲ ਦੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ
ਕਿਹੜਾ ਉਸ ਖਾਹੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏ। ਸੋ ਐਸੇ ਬਚਨ
ਸੁਣੇ -

ਸੀਚਾਨੇ ਜਿਉ ਪੰਖੀਆ ਜਾਲੀ ਬਧਿਕ ਹਾਥਿ ॥

ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ਹੋਰਿ ਫਾਥੇ ਚੋਗੈ ਸਾਥਿ ॥

ਅੰਗ - ੫੫

ਜਿਹੜੇ ਚੋਗ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਸਭ ਫਸ ਗਏ।
ਚੋਗ ਚੁਗਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ -

ਮਾਇਆ ਜਾਲੁ ਪਸਾਰਿਆ ਭੀਤਰਿ ਚੋਗ ਬਣਾਇ ॥

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੰਖੀ ਫਾਸਿਆ ਨਿਕਸੁ ਨ ਪਾਏ ਮਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੫੦

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਚੁਣਿ ਸੁਟੀਅਹਿ ਕੋਇ ਨ ਸੰਗੀ ਸਾਥਿ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ - ੫੫

ਨਾਮ ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅੰਦਰ। ਹੁਣ
ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਚੁਣ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਣਗੇ, ਤੇਰਾ ਸਾਥੀ ਵੀ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਦਾ ਹੈਂ,
ਉਹ ਕੋਈ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਇਥੇ ਤੱਕ ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ
ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨੇ -

ਚਬਣ ਚਲਣ ਰਤੰਨ ਸੇ ਸੁਣੀਅਰ ਬਹਿ ਗਏ ॥

ਹੋੜੇ ਮੁਤੀ ਧਾਹ ਸੇ ਜਾਨੀ ਚਲਿ ਗਏ ॥ ੨੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੧

ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਆਈਆਂ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਨੇ ਦਿਤੀਆਂ, ਦੰਦ ਆਏ, ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਸੁਣਨ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਲ

ਗਈ, ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਗਈ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਭਣਾ ਕੀ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਿਭਦੇ ਨਹੀਂ ਔਹ ਤਾਂ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਪਿਆਰਿਓ! -

ਧਾਰਨਾ - ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਬਾਲ ਸਖਾਈ,
ਜਿੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ-ਜਿੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ।
ਚਬਣ ਚਲਣ ਰਤਨ ਸੇ ਸੁਣੀਅਰ ਬਹਿ ਗਏ ॥
ਹੋੜੇ ਮੁਤੀ ਧਾਹ ਸੇ ਜਾਨੀ ਚਲਿ ਗਏ ॥ ਅੰਗ -
੧੩੮੧

ਨਾਲ ਆਏ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਗਏ, ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਦੰਦ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਹੱਥ ਪੈਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤੇ ਆਹ ਤੇਰਾ ਹਾਲ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਾਣਾ -

ਕੋਇ ਨ ਸੰਗੀ ਸਾਥਿ ॥ ਅੰਗ - ੫੫

ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸਾਥ ਦੇਣਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਰਚਿਆਂ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪੈ ਕੇ ਨਾ ਜਨਮ ਬਰਬਾਦ ਕਰ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਮਾਣਸ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਐਸੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸੱਟ ਖਾਧੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ। ਬਹੁਤ ਬੈਰਾਗ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਭੁੱਖ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਹਟ ਗਈ, ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਘਰ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ, ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਚਾਨਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਬਾਕੀ ਸਭ worthless (ਫਜ਼ੂਲ) ਕੰਮ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਉਹ ਪਰਾਲਬਧ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਮਿਲਣੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਫੇਰ ਖਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਦੇਵੋ। ਮੇਰੀ ਬੁੱਧ ਐਸੀ ਪ੍ਰਗਾਸ ਕਰ ਦਿਓ-

ਤੈਸੀ ਬੁਧਿ ਕਰਹੁ ਪਰਗਾਸਾ ਲਾਗੈ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ॥ਰਹਾਉ॥
ਅੰਗ- ੧੧੨

ਬਹੁਤ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ। ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਦਰਦ ਸੀ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਲ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਸੱਟ ਖਾਧੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਜਗਿਆਸੂ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਜਗਿਆਸੂ ਪੂਰਾ ਨਾ ਮਿਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਐਸਾ ਅਸੂਲ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿੱਥੇ ਮਿਲੇ ਨਾ ਸੌਦਾਗਰ ਪੂਰਾ,
ਗੱਠੜੀ ਨਾ ਖੋਲੀ ਨਾਮ ਦੀ।
ਰਾਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇ ਕੈ ਕਬੀਰਾ ਗਾਂਠਿ ਨ ਖੋਲੁ ॥
ਨਹੀ ਪਟਣੁ ਨਹੀ ਪਾਰਖੁ ਨਹੀ ਗਾਹਕੁ ਨਹੀ ਮੋਲੁ ॥ ੨੩ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਸਭ ਤੋਂ ਜੇ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਉਹ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਗੱਠੜੀ ਅਣਜਾਣ ਦੇ ਕੋਲ ਨਾ ਖੋਲੀਂ, ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ਨਾ ਵੈਰਾਗ ਹੈ, ਨਾ ਵਿਵੇਕ ਹੈ, ਨਾ ਖਟਸੰਮਤੀ ਹੈ, ਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਆਸ਼ਾ ਹੈ, ਨਾ ਸੁਣਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਨਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਨਾ ਨਿਧਿਆਸਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਾ ਖੋਲੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਜੇ ਖੋਲੋਂਗਾ -

ਵਿਣੁ ਗਾਹਕੁ ਗੁਣ ਵੇਚੀਐ ਤਉ ਗੁਣੁ ਸਹਯੋ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੮੬

ਹੀਰਾ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਭਾਅ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ-
ਕਬੀਰਾ ਏਕੁ ਅਚੰਭਉ ਦੇਖਿਓ ਹੀਰਾ ਹਾਟ ਬਿਕਾਇ ॥
ਬਨਜਨਹਾਰੇ ਬਾਹਰਾ ਕਉਡੀ ਬਦਲੈ ਜਾਇ ॥ ੧੫੪ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੧੨

ਕਿਉਂਕਿ ਗਾਹਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੰਸਾਰ। ਗਾਹਕ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ। ਸਾਧੂਆਂ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਵੀ ਓਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਮਾਇਆ ਦੇਣੀ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨਾ। ਪਰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਹੀ ਸਸਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੰਗਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ। ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ, ਅਸਲੀ ਉਹ ਗੱਠ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਕੋਈ ਆਇ ਮਿਲੈਗੋ ਗਾਹਕੀ ਲੇਗੋ ਮਹਗੇ ਮੋਲਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੧੬

ਤੇ ਮਹਿੰਗਾ ਮੁੱਲ ਕਿੰਨਾ ਦੇਵੇਗਾ? ਗਾਹਕ ਦੇ ਗੁਣ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਵੱਡੇ ਗੁਣ ਨੇ ਉਹ ਇਹ ਨੇ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿੰਨੇ ਸਾਡੇ ਸਬੰਧ ਨੇ, ਜਿੰਨੀ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਸਾਡੀ ਮਨੋਤ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਖਤਮ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜਨਮ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਤਾਂ ਮੁੱਲ ਹੈਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੁਰਦਾ ਹੋਇਕੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਜਾਵਣਾ।

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ,
ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।
ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।

ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਨ ਨੀਦ ਨਾ ਖਾਣਾ ਸੇਵਣਾ।
 ਪੀਹਣਿ ਹੋਇ ਜਦੀਦ ਪਾਣੀ ਢੋਵਣਾ
 ਪਖੇ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਪਗ ਮਲਿ ਧੋਵਣਾ।
 ਸੇਵਕ ਹੋਇ ਸੰਜੀਦੁ ਨ ਹਸਣ ਰੋਵਣਾ।
 ਦਰ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦੁ ਪਿਰਮ ਰਸ ਭੋਵਣਾ।
 ਚੰਦ ਮੁਮਾਰਖ ਈਦ ਪੁਗ ਖਲੋਵਣਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩/੧੮

ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਆ ਇਹ ਰਹਿਤਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਗਿਆਸੂ ਜੋ ਅੱਜ ਆਇਆ ਹੈ, ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਲਗਨ ਹੈ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਪਿੰਗ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ਸਿੱਖ ਬਣਨਾ। ਜਿਹੜਾ ਸਵਾਲ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਬੁੱਧ ਪ੍ਰਗਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਚਿੱਤ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ ਰਹਿਤਾਂ ਨੇ ਪਿਆਰਿਆ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਉਹ ਰਹਿਤਾਂ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸੱਚ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਅੰਦਰੋਂ। ਹੈ ਅੰਦਰ ਹੀ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਰਹਿਤਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਣੀਆਂ ਨੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਧਾਰ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੋਝੀ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨਮਤਿ ਕੀ ਹੈ। ਮਨਮਤਿ ਨੂੰ ਉਹ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਮੁਰਦਾ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਓ ਕਿ ਜੀ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ, ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਐਵੇਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਕਰਨੇ। ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰਾਹ ਦਾ ਪਿਆਰਿਆ, ਭੁੱਲਿਆਂ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ। ਮਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦਾ, ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਨੀ।

ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਵੇਚ ਦੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ,
 ਕਾਰਜ ਤੇਰੇ ਰਾਸ ਹੋਣਗੇ।

ਗੁਰ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਰਹੈ ॥
 ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਹੈ ॥
 ਆਪਸ ਕਉ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਜਨਾਵੈ ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਧਿਆਵੈ ॥
 ਮਨੁ ਬੋਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥
 ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥
 ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥
 ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੬

ਭਾਈ ਪਿੰਗ ਜੇ ਤੂੰ ਉਸ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੋਂ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦਾ ਚੱਕਰ ਗਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਆ, ਕੁਛ ਰਹਿਤਾਂ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕਰ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈ -

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥
 ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੋਣਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥ ੧ ॥
 ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ-ਗਿਲੇ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਛ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਛ। ਫੇਰ ਪਿਆਰਿਆ! ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਰਿਆ ਦਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਰੱਬ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਗੱਲ ਅਗਾਂਹਾਂ ਚੱਲਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣਨਾ - ਸਾਬਰੁ (ਸਬਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ), ਸਿਦਕੀ, - 'ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ, ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ। ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।' ਗੁਲਾਮ ਹੈ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਛ ਵੇਚ ਦਿਤਾ। ਗੁਲਾਮ ਦੇ ਕੋਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪਸੂ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਗੁਲਾਮ। ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੇਚ ਦੇ।

ਮਨੁ ਬੋਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥

ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੬

ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ? ਆਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਸਣੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਨ ਵੇਚ ਦੇ। ਸਾਰੀ ਪੰਡ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਧਰ ਦੇ। ਵਿਚੇ ਮੇਰੀ ਵਿਚੇ ਤੇਰੀ, ਵਿਚੇ ਮੈਂ, ਵਿਚੇ ਮਿੱਤਰ, ਵਿਚੇ ਆਪਣੇ, ਵਿਚੇ ਬੇਗਾਨੇ, ਸਭ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾ।

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਸਮਰਾਟ ਆਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਨ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ ਨੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ 'ਚ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦੱਸੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੋ ਕੁਛ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਉਹ ਭਾਈ, ਸੌਂਪ ਦੇ। ਜੇ ਉਹਦੀ ਜੇਬ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈਸਾ ਟਕਾ ਸੀ, ਸਾਰਾ ਕੱਢਿਆ, ਸਾਰਾ ਹੀ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਪੈਸਾ ਲੈ ਗਿਆ ਇਹ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਬੜਾ ਕੁਛ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸੌਂਪ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣਾ ਤਾਜ ਲਾਹਿਆ ਸੋਨੇ ਦਾ, ਇਕ ਵਸਤਰ ਰੱਖ ਕੇ ਬਾਕੀ ਵਸਤਰ ਸੌਂਪ ਦਿਤੇ। ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਰੁਕ, ਅਜੇ ਤੂੰ ਪੂਰਾ ਸੌਂਪਿਆ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਕੁਛ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਉਹ ਸੌਂਪ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੁਛ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਆਹ ਸਰੀਰ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਵੀ ਸੌਂਪ ਦੇ।

ਸਰੀਰ ਵੀ ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਰਾਹ ਦੱਸੋ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਹੈ। ਅਜੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਮੈਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਦੀ ਹਸਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਰਾਟ ਹਾਂ।

ਅਜੇ ਵੀ ਤੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮਰਾਟ ਹਾਂ। ਸਰੀਰ ਵੇਚਣ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਸੌਂਪ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਸਮੇਤ, ਬੁੱਧੀ, ਚਿੱਤ ਦੇ ਸਮੇਤ ਤੇ ਜਿਹੜਾ 'ਮੈਂ' ਹੈ ਇਹ ਚਾਰੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੌਂਪ ਦੇ। ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਗਈ, ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਸੌਂਪ ਦਿਤੀਆਂ। ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ, ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਹਟ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਰਹਿਆ ਹੀ ਕੁਛ ਨਾ, ਬਾਕੀ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਉਠਿਆ, ਬਿਲਕੁਲ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੇਚ ਦਿਤਾ। ਨੁਕਸ ਇਥੇ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਬਣਦੇ ਹਾਂ। ਲੜਦੇ ਹਾਂ ਝਗੜਦੇ ਹਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ, ਤੇਰੀ ਰਹਿਤ ਪੱਕੀ ਨਹੀਂ ਮੇਰੀ ਰਹਿਤ ਪੱਕੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਹ ਹੈ, ਮੈਂ ਐਨੀਆ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਵੇਂ ਹੀ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ, ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਦੋਹਾਂ ਦਾ। 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਈਂ ਫਿਰਦੇ ਹੋ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਪਿੰਗ! ਇਹ ਮੈਂ ਸੌਂਪਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਮਨ ਵੇਚ ਦੇਵੇਂਗਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈਂ। ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਅਸੀਂ ਪਾਵਾਂਗੇ ਇਹਦੇ 'ਚ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ। ਮਨਮਤਿ ਛੱਡ ਦੇ, ਮਨ ਦੇ ਗਿਆਨ ਛੱਡ ਦੇ, ਮਨਮਤਿ ਦੀਆਂ ਤਰਕਾਂ ਬਤਰਕਾਂ ਛੱਡ ਦੇ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ, ਪੰਜਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਫੇਰ ਪਿਆਰਿਆ! ਨਿਗ੍ਰਾ ਰੱਖ ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੀ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਨਾ ਰੱਖ ਇਹ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਛੱਡ ਕੇ ਅਗਲੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਰੱਖ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣ, ਜਿਹੜੇ ਅਗਲੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਛੱਡ ਦੇ ਉਹ ਕੰਮ -

ਫਰੀਦਾ ਜਿਨੀ ਕੰਮੀ ਨਾਹਿ ਗੁਣ ਤੇ ਕੰਮੜੇ ਵਿਸਾਰਿ ॥
ਮਤੁ ਸਰਮਿੰਦਾ ਥੀਵਹੀ ਸਾਂਈ ਦੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ੫੯ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੧

ਆਹ ਰਾਗ ਤੇ ਦ੍ਰੇਸ਼ 'ਚ ਰਖਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮਨਮਤਿ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਵਕਤ ਕਲੇਸ਼ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਵਿਤਕਰੇ 'ਚ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਪਾਲਦੀ ਹੈ ਮੱਤ ਸਾਡੀ। ਆਹ ਮੇਰਾ ਵੈਰੀ ਇਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫਲਾਣੇ ਵੇਲੇ ਆਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰਨਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਪਿਆ ਹੈ -

ਜਬ ਇਹ ਜਾਨੈ ਮੈ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ॥

ਤਬ ਲਗੁ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਫਿਰਤਾ ॥

ਜਬ ਧਾਰੈ ਕੋਊ ਬੈਰੀ ਮੀਤੁ ॥

ਤਬ ਲਗੁ ਨਿਹਚਲ ਨਾਹੀ ਚੀਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੭੮

ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ, ਸੁਣੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਅਸਰ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਛੱਡਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ

ਜੀ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਖਾਲਦੀ ਹੈ ਲੰਮੀ ਨਦਰ, ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਇਹਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿੰਦੇ ਰੋਵੇਂਗੀ ਤੇ ਰੋ-ਰੋ ਪਛੋਤਾਵੇਂਗੀ,
ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਨਾ ਬਣੇ।

ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥

ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ ॥

ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਥਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ ॥

ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਆਪੋ ਪਛੁਤਾਣੀ ॥

ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ ॥ ੨੭ ॥

ਅੰਗ- ੩੧੫

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਪਿੰਛ ਆਹ ਨਿਗ੍ਰਾ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ - 'Eat drink and be merry for we shall have to die' ਖਾਓ, ਪੀਓ, ਐਸ਼ ਕਰੋ। ਬਾਬਰ ਆਲਮ ਦੁਬਾਰਾ ਨੇਸਤ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੁਣ -

ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰੇ ਮਨਾ ਸੁਣੀਐ ਸਿਖ ਸਹੀ ॥

ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੋਸੀਆ ਬੈਠਾ ਕਢਿ ਵਹੀ ॥

ਤਲਬਾ ਪਉਸਨਿ ਆਕੀਆ ਬਾਕੀ ਜਿਨਾ ਰਹੀ ॥

ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਹੋਸੀ ਆਇ ਤਈ ॥

ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਨ ਸੁਝਈ ਭੀੜੀ ਗਲੀ ਫਹੀ ॥

ਕੁੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕਿ ਸਚਿ ਰਹੀ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੩

ਸੱਚ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਪਿਆਰਿਆ, ਨਿਗ੍ਰਾ ਰੱਖ ਅੱਗੇ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਆਹ ਫਲ ਮਿਲਣਾ ਹੈ -

ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਰਾਜ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਸੋ ਨਰਕਪਾਤੀ ਹੋਵਤ ਸੁਆਨੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੭੮

ਕੁੱਤਾ ਬਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ -

ਜੋ ਜਾਨੈ ਮੈ ਜੋਬਨਵੰਤੁ ॥ ਸੋ ਹੋਵਤ ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਜੰਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੭੮

ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਮੀ ਨਦਰ ਰੱਖ, ਲੰਮੀ ਨਦਰਿ ਸਿਖਾਲਦੀ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ। ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਮੈਂ ਕੀ ਸੀਗਾ, ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆਂ, ਮੇਰਾ ਸਫਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਭੈੜਾ ਹੋਇਆ। ਆਹ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੌਤ, ਮੌਤ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਅਗਲਾ ਸੰਸਾਰ ਉਸ 'ਤੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਰੱਖ, ਹਰ ਵਕਤ। ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੀਵ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਅਹਿੰਸਾ, ਸੰਤੋਖ, ਸੇਵਾ, ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾ, ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ, ਮਰਿਆਦਾ, ਸ਼ਰਧਾ, ਦਾਨ, ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਸੰਜਮ ਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ, ਇਹ ਸਿਖਾਲਦੀ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਵਿਦਿਆ, ਅਸਿਮਿਤਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਪਰਚੇ ਰਹਿਣਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਾ ਜਾਣਾ। ਭੁੱਲੇ ਰਹਿਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇ ਨੂੰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲੇ ਰਹਿਣਾ, ਦੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਹਰ ਵਕਤ ਪਰਚੇ ਰਹਿਣਾ। ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼ - ਮੌਤ ਦੇ

ਭੈ ਤੋਂ ਘਬਰਾਹਟ ਪੈਦਾ ਹੋਣੀ। ਰਾਗ, ਦ੍ਰੋਸ਼ ਇਹ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਆਸਾ, ਅੰਦੇਸ਼ਾ, ਵੈਰ, ਪੰਜ ਚੋਰ, ਪੰਜ ਵਿਸਿਆਂ ਤੋਂ ਅਲੇਪਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪੰਜ ਠੱਗਾਂ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਚਾਰ ਅਗਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਲ, ਵਿਖਸ਼ੇਪ, ਆਵਰਣ ਤਿੰਨੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕੀਹਨੂੰ ਜਿਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯਤਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਉਹ ਮਿਲਦਾ। ਗੁਰਮਤਿ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੇਖ, ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰਾ ਹੀ ਭਰਾ ਇਕ, ਨਾਈ ਜਾਤੀ ਦਾ, ਉਸ ਨੇ ਐਡੀ ਬੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਫੌੜੇ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਤੇਲ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹੱਥ ਲੱਗਿਆ, ਹੱਥ ਲੱਗਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਜਿੰਨੇ ਰੋਗ ਉਹਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਠੀਕ ਹੋ ਗਏ, ਸਰੀਰ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਰਾਜੇ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਸੁਣਿ ਪਰਤਾਪੁ ਕਬੀਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਿਖ ਹੋਆ ਸੈਣੁ ਨਾਈ।
ਪ੍ਰੇਮਿ ਭਗਤਿ ਰਾਤੀ ਕਰੈ ਭਲਕੈ ਰਾਜ ਦੁਆਰੈ ਜਾਈ।
ਆਏ ਸੰਤ ਪਰਾਹੁਣੇ ਕੀਰਤਨੁ ਹੋਆ ਰੈਣਿ ਸਬਾਈ।
ਛਡਿ ਨ ਸਕੈ ਸੰਤ ਜਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਿ ਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।
ਸੈਣ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਜਾਇਕੈ ਆਇਆ ਰਾਣੈ ਨੋ ਰੀਝਾਈ।
ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਨੋ ਵਿਦਾ ਕਰਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਿ ਗਇਆ ਸਰਮਾਈ।
ਰਾਣੈ ਦੁਰਹੁ ਸਦਿਕੈ ਗਲਹੁ ਕਵਾਇ ਖੋਲ੍ਹਿ ਪੈਨਾਈ।
ਵਸਿ ਕੀਤਾ ਹਉਂ ਤੁਧੁ ਅਜੁ ਬੋਲੈ ਰਾਜਾ ਸੁਣੈ ਲੁਕਾਈ।
ਪਰਗਟੁ ਕਰੈ ਭਗਤਿ ਵਡਿਆਈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੧੦/੧੬

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਉਹ ਵੀ ਤੇਰੀ ਜਾਤ ਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮੇਵਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਰੀਝਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਫੇਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਰੀਝ ਜਾਵੇ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪਿਆਰਿਆ, ਨਾਮ ਵੀ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੋ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ-

ਪਾਨੀ ਪਖਾ ਪੀਸਉ ਸੰਤ ਆਗੈ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਜਸੁ ਗਾਈ ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਮਨੁ ਨਾਮੁ ਸਮ੍ਹਾਰੈ

ਇਹੁ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੧

ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਦੋ ਹਲਟ ਚਲਾਉਣੇ ਨੇ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥

ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਭਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ੩੩ ॥ ਅੰਗ - ੨੬

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ,

ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਪਾਈਏ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਪਿੰਛ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੇਵਾ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਵੇ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਖੁਸ਼ਕੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਮਾਣ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਸਵਾਸ ਬਿਰਥਾ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਵੇ। ਜਿਹੜਾ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਖਾਸ ਬੰਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਥਾਂ ਪਿਆ ਕਰਦੀ ਓਹਦੀ-

ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਨ ਪਾਏ ॥

ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਜਾਏ ॥

ਸੋ ਤਪੁ ਪੂਰਾ ਸਾਈ ਸੇਵਾ ਜੋ ਹਰਿ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਭਾਣੀ ਹੇ ॥੧੧॥

ਅੰਗ - ੧੦੭੧

ਜਿਹੜੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਵੇ, ਓਹੀ ਸੇਵਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਸੇਵਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਦੋ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਨਾ ਮਨਮੱਤ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਮੈਂ ਇਥੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਅਬੇ ਤਬੇ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਕਿਉ ਦਰਗਹ ਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੦

ਤੈਨੂੰ ਮਾਣ ਮਿਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬੜਾ ਦਾਨੀ ਹੈ ਜੀ, ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਅਬੇ ਤਬੇ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਹੈ। ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਪੈਂਦਾ -

ਪਥਰ ਕੀ ਬੇੜੀ ਜੇ ਚੜੈ ਭਰ ਨਾਲਿ ਬੁਝਾਵੈ ॥ ੪ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੦

ਪੱਥਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਤੇ ਬਹਿ ਗਿਆ, ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਡੋਬ ਦਏਗਾ, ਨਾਲੇ ਆਪ ਡੁੱਬ ਜਾਏਗਾ -

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਸਿਰੁ ਦੇ ਛੁਟੀਐ ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਪਾਏ ॥ ੮ ॥ ੧੮ ॥

ਅੰਗ- ੪੨੧

'ਮੈਂ' ਛੱਡਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਮਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਪਿੰਛ! ਸੰਗਤ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੇਵਾ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਨਤਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ, ਤਪ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਜੰਗਮ, ਜਤੀ, ਜੋਧੇ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਫਲ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ, ਖਾਲੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਜੰਗਮ ਜੋਧ ਜਤੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਵੀਚਾਰੀ ॥
ਬਿਨੁ ਸੇਵਾ ਫਲੁ ਕਬਹੁ ਨ ਪਾਵਸਿ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ ॥ ੨ ॥
ਅੰਗ- ੯੯੨

ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਫਲ ਮਿਲਦਾ। ਜੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸਿਖਣੀ ਹੈ -

ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਸਿਖਣਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ।
ਜੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -
ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥
ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰੈ ਜੇ ਕੋਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪੨

ਕਿੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਲੈ ਗਏ, ਕਿ ਨਹੀਂ ਭਗਤੀ ਹੋਣੀ ਘਰ ਬੈਠ ਕੇ ਕਿ ਅੰਦਰ ਹੀ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਪਿੰਛ! ਸੰਸਾਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਸੌ ਗਿਆ। ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਲਈ ਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦੀ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਸਭ ਕੁਛ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਬੇਗਾਨਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਭ ਕੁਛ ਆਪਣਾ ਬਣਾਇਆ ਭੱਲੇ ਜੀਵ ਨੇ,
ਰਾਮ ਨੂੰ ਪਰਾਇਆ ਜਾਣ ਕੇ।
ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਗਲ ਜਗ ਛਾਇਆ ॥
ਕਾਮਣਿ ਦੇਖਿ ਕਾਮਿ ਲੋਭਾਇਆ ॥
ਸੁਤ ਕੰਚਨ ਸਿਉ ਹੇਤੁ ਵਧਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪੨

ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਜਾਇਦਾਦਾਂ, ਪੁੱਤਰ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ, ਕੁਟੰਬ, ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ -

ਸਭ ਕਿਛੁ ਅਪਨਾ ਇਕੁ ਰਾਮੁ ਪਰਾਇਆ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੪੨

ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਸੁ ਆਵੈ ਨ ਚੀਤਿ ॥
ਜੋ ਬੈਰਾਈ ਤਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥
ਬਲੁਆ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਭੀਤਰਿ ਬਸੈ ॥
ਅਨਦ ਕੇਲ ਮਾਇਆ ਰੰਗਿ ਰਸੈ ॥
ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ॥
ਕਾਲੁ ਨ ਆਵੈ ਮੁੜੇ ਚੀਤਿ ॥
ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥
ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧੋਹ ॥
ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੮

ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਪਿੰਗ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣ, ਜਿਹਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ ਉਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪੇ ਹੀ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਉਹਦੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਉਹਨੇ ਪੜਦਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ।

ਧਾਰਨਾ - ਆਪੇ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ,
ਆਪੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਆਪਣੀ।

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੇ ਫਿਰ ਏਕ ॥ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ
ਆਪੇ ਹੀ ਇਕ ਤੋਂ -

ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ ਆਪਹਿ ਦੇਖਨਹਾਰਾ ॥
ਨਾਨਾ ਰੂਪੁ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ ॥ ੨ ॥
ਅੰਗ- ੫੩੭

ਭਾਈ ਪਿੰਗ, ਅੰਗ ਸੰਗ ਜਾਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਭ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਣ ਕੇ, ਕਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਆਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਹੀਂ ਜਾਈਂ, ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਓਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਹਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ-

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੈ ਸਚਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥
ਏਕੋ ਜਾਣੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥
ਸੁਖਦਾਤਾ ਸੇਵੇ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥ ੬ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪੩

ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ ਭੁਇਅੰਗਮ ਭਾਠੀ ॥
ਰੇਚਕ ਕੁੰਭਕ ਪੂਰਕ ਮਨ ਹਾਠੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੪੩

ਬਹੁਤ ਔਖੇ ਕਰਮ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹਦੇ 'ਚ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਛੁ ਸੋਝੀ ਨਾਹੀ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਬੁਝਿ ਮਰੈ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੪੩

ਭੁੱਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਸਾਰਾ -

ਅੰਧਾ ਭਰਿਆ ਭਰਿ ਭਰਿ ਧੋਵੈ
ਅੰਤਰ ਕੀ ਮਲੁ ਕਦੇ ਨ ਲਹੈ ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਫੋਕਟ ਸਭਿ ਕਰਮਾ
ਜਿਉ ਬਾਜੀਗਰੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲੈ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪੩

ਜਿੰਨੇ ਕਰਮ ਨੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਭ ਫੋਕਟ ਨੇ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਜੀਗਰ ਖੇਲੁ ਕਰਕੇ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਾਦੂਗਰ ਨੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ, ਰਾਜਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਜਾਦੂਗਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਰਾਜਨ! ਇਹ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਪਸਾਰੀ ਸੀ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਮਾਇਆ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਭੁੱਲਣਾ ਹੀ ਹੈ।

ਦੁਬਿਧਾ ਚੁਕੈ ਤਾਂ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੁ ॥
ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੋ ਕਰਿ ਜਾਣੁ ॥
ਏਹਾ ਮਤਿ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਰੁ ॥
ਵਿਚਿ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਥੈ ਪਵੈ ਛਾਰੁ ॥ ੭ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪੩

ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਪਿੰਛ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ

ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਹੋਵੇ ਉਹਨੂੰ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੀ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ ਜਿਥੇ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨਹਦ ਨਾਦ, ਗੁੰਜਾਰਾਂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋਝੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ -

ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ ਤਹ ਬਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਉਥੇ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਧੁਨਕਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾਧ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਲਗੀ ਲਿਵ ਅੰਤਰ,
ਸੋ ਰਸ ਸੋਈ ਜਾਨੈ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਦਾ ਲਿਵ ਹਰਿ ਸਿਉ
ਜੀਵਾਂ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਈ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਤਾ ਬੈਰਾਗੀ ਨਿਜ ਘਰਿ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ॥ ੬ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੩੨

ਨਿਜ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾੜੀ ਲਗ ਗਈ -
ਸਭਿ ਸਖੀਆ ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ॥
ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਉਹ ਘਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੋ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਣਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਵਕਤ ਅਧੀਨਗੀ, ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਕੁਛ ਕਹੀ ਜਾਵੇ ਕੋਈ, ਨਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਣਾਉਂਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਸਤਰ ਧੋਂਦਾ ਹੈ, ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਸੇਵਾ ਦੇ ਵਿਚ ਐਨਾ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੰਮ ਜਾਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਕੰਮ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਜਜਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਦੀ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰਾ ਹੀ ਕੰਮ ਇਹਨੇ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਉਣੇ ਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਬੇਅੰਤ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਇਹਦੇ ਸਿਰ ਸੀ, ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਇਹਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਪਿੰਛ ਆਹ-ਆਹ ਕੰਮ ਤੂੰ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੇਵਾ 'ਚ, ਜਾ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਹੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁੰਨ-ਮੁੰਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਨਿਰਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪ ਤੁਰ ਪਿਆ ਕੰਮ ਕਰਨ -

ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ
ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਅੰਗ - ੪੫੧

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਜੀ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਆ ਗਏ,
ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਦੇ।
ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੇ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥
ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ
ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥ ੧ ॥
ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥
ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੪੦੩

ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨੇ, ਭਾਈ ਪਿੰਛ ਆਹ ਕੰਮ ਕਰ, ਔਹ ਕੰਮ ਕਰ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਹ ਕੰਮ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਐਨੀ ਫੁਰਤੀ, ਬੰਦਾ ਇਕ ਹੈ ਤੇ 15-20 ਬੰਦਿਆਂ ਜਿੰਨਾਂ ਕੰਮ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਧਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੱਦੇ ਦੇ ਦਿਤੇ, ਫਲਾਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਿਆ ਦਿਤੀਆਂ, ਲੰਗਰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਕੰਮ ਵੀ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬੰਦਾ ਇਕ ਹੈ, ਇਹ ਹੋਇਆ ਕੀ। ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮਾਲਕ-ਏ-ਕੁਲ ਹੈ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਬਣ ਗਈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਆਪ ਹਰਿ ਜੀ ਆ ਕੇ,
ਸਿੱਖ ਵਾਲਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ।

ਭਾਈ ਪਿੰਛ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਛ ਵੀ ਯਾਦ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਵਿਸਰ ਗਿਆ। ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਏਧਰ ਇਕ ਪਿੰਛ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨੇ ਕੰਮ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਕਰ, ਔਹ ਕਰ, ਇਕ ਮੁਖਤਿਆਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਘਰ 'ਚ, ਹਰ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਰ ਦੇ, ਔਹ ਲਿਆ, ਇਹਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਆ। ਨਾਲ ਦੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੋਈ ਕੰਮ ਤਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋਏ, ਜਿਥੇ ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਪਿੰਛ। ਸੱਦੇ ਦੇਣ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵੀ ਓਹੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਵੀ ਓਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਓਧਰ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ।

ਏਧਰੋਂ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋਇਆ, ਖਿਆਲ ਆਇਆ, ਓ ਮਨਾ! ਅੱਜ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਹੋਏਗਾ ਕੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੰਮ ਹੋਏ ਪਏ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਪਿੰਛ ਤੂੰ ਤਾਂ ਅੱਜ ਹੱਦ ਲਾਹ ਦਿਤੀ। ਕੋਈ ਜਾਦੂ ਹੈ ਤੇਰੇ ਕੋਲ, ਤੂੰ ਇਕ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਅਨੇਕ ਸ਼ਕਲਾਂ ਧਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਸੀ, ਏਧਰ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ

ਹੈ, ਜਦ ਦੇਖਿਆ ਓਧਰ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਓਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਜੋ ਸੈਣ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਸੇਵਾ ਰੋਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਘਰ ਵਾਲੇ ਮਠਿਆਈ ਲੈ ਕੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਭਾਈ ਪਿੰਛ! ਵਿਆਹ ਸੀਗਾ ਸਾਡੇ ਘਰ, ਇਕ ਪਿੰਛ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ ਇਹ ਤਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਪਿੰਛ ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ 'ਚ ਆਈ ਗੱਲ?

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਸਿੱਖ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਕਿੱਡਾ ਜ਼ਬਤ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਤਾਂ ਜੋਤ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ -

ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ

ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ॥

ਇਹ ਤਾਂ ਖਾਲਸਾ ਪਦਵੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਪਿੰਛ! ਧੰਨ ਹੈਂ ਤੂੰ-ਧੰਨ ਹੈਂ ਤੂੰ। ਤੂੰ ਆਪ ਵੀ ਤਰਿਆ ਹੈਂ ਤੇ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਦਿਤਾ। ਤੇਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਆਉਣਾ ਵੀ ਧੰਨ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਆਪ ਤਰਿਆ ਤੇ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ,
ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਆਉਣਾ ਧੰਨ ਹੈ।

ਧੰਨ ਧੰਨ ਧੰਨ ਜਨੁ ਆਇਆ ॥

ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੪

ਜਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰ, ਸੰਸਾ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾ ਮਿਟ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੇਚ ਕੇ ਬੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਜੋ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾ ਜੋ ਹੈ ਇਹਦੇ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ 'ਚ ਪਏ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਇਹ ਰਹਿਤਾਂ ਨੇ, ਇਹ ਰਹਿਤਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਥੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਫੇਰ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਆਪ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਪਿੰਛ! ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਤੂੰ ਮੈਂ ਬਣ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਤੂੰ ਬਣ ਗਿਆ -

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਤੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮੈਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਾਕੀ। ਮੈਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸਰੀਰ 'ਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਵਸਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਉਤਰ ਗਿਆ।

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਸੰਸਾ ਮੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ,
ਪਿਆਰੇ ਜਬ ਤੇ ਦਰਸਨ ਪਾਇਆ।

ਠਾਕੁਰ ਤਮੁ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ ॥

ਉਤਰਿ ਗਇਓ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਸੰਸਾ

ਜਬ ਤੇ ਦਰਸਨ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੧੮

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਦੇਖਿਆ ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਪਈ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਡਰਦੇ ਰਹੇ। ਸੋ ਅੰਦਰ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕੀ -

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ

ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥ ੧੫ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੭

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਇਹਦੀ ਆਖਰੀ ਪਉੜੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਰਹਿਤਾਂ ਬਾਰੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਰਹਿਤਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਧਾਰ ਲਓ ਜਿਹਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੁਕਣ ਦਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਮਾਂ ਨਾ ਬਰਬਾਦ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਲੰਘਿਆ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਛੱਡਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਅਬ ਸਾਰੁ ॥

ਫਿਰਿ ਪਛਤਾਹੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਪਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੫੯

ਮੰਜਲ ਦੂਰ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ, ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਘੋਲ ਹੈ ਕੋਈ ਕਰ ਲਓ। ਜਿਹੜਾ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ, ਸਿਮਰਨ ਕਰੇਗਾ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਕੇ। ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਸਤੋਤਰ 'ਚ ਬੋਲੋ।

ਹੁਕਮਨਾਮਾ, ਅਰਦਾਸ।

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ

ਪ੍ਰਵਚਨ - ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੰਪਾਦਕ - ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-22)

9. ਭਗਤ ਯੋਗ

ਇਸ ਦੇ ਵੀ ਅੱਠ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(ਯਮ) ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਰੱਖਣਾ - ਭਾਵ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਧਨਵਾਨ ਹਾਂ, ਬਹੁਤਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹਾਂ, ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਦਾ ਹਾਂ, ਸੁੰਦਰ ਹਾਂ, ਤਾਕਤਵਰ ਹਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਦਕਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਹੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਮੱਤ ਉੱਚੀ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਉੱਚੀ ਜਾਣ ਕੇ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਰੱਖਣਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਿਥਮੈ 'ਯਮ' ਮਨ ਰਾਖਨ ਨੀਵਾ।
ਨਿਜ ਗੁਨ ਤੇ ਨਿਰਮਾਨ ਸਦੀਵਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਮਨੁ ਬੇਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ॥
ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ॥ ਅੰਗ - ੨੮੬

ਮਨ ਤੂੰ ਮਤ ਮਾਣੁ ਕਰਹਿ ਜਿ ਹਉ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋਹੁ॥ ਅੰਗ - ੪੪੧

ਹੋਇ ਨਿਮਾਨਾ ਜਗਿ ਰਹਹੁ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਪਾਰਿ॥
ਅੰਗ - ੨੫੯

ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਦਾ ਗੁਣ ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਧਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝੇ।

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥ ੭ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੬੪

ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਅਉਗਣ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਗੁਣ ਦੇਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਦੇਖ ਕੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਅਉਗਣਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਆਤਮਿਕ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਸਗੋਂ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਟਿੱਬੇ ਹੋਰ ਵੀ ਉੱਚੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਨਾਮ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਬਾਂਸੁ ਬਡਾਈ ਬੁਝਿਆ ਇਉ ਮਤ ਡੁਬਹੁ ਕੋਇ ॥
ਚੰਦਨ ਕੈ ਨਿਕਟੇ ਬਸੈ ਬਾਂਸੁ ਸੁਗੰਧੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ੧੨ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਬਾਂਸ ਦਾ ਪੇੜ ਚੰਦਨ ਦੇ ਬਿਛੁ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿ ਕੇ

ਵੀ ਆਪਣੀ ਵਡੱਪਣ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਢੱਕ ਪਲਾਹੀ ਆਦਿ ਦੇ ਬੂਟੇ, ਚੰਦਨ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਕਰਕੇ ਮਹਿਕ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਚੰਦਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਬੀਰ ਰੋੜਾ ਹੋਇ ਰਹੁ ਬਾਟ ਕਾ ਤਜਿ ਮਨ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥
ਐਸਾ ਕੋਈ ਦਾਸੁ ਹੋਇ ਤਾਹਿ ਮਿਲੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥ ੧੪੬ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੭੨

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਹੋਰ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਤੇ ਖੋਹ ਬਣ ਜਾ ਤਾਂ ਕਿ ਤੇਰੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਖੋਹ ਬਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਤੇਰੀ ਹੋਂਦ ਤਾਂ ਬਣੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਹਾਲੇ ਵੀ ਕੁਝ ਬਣਿਆ ਨਹੀਂ, ਵਿਚ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਖੋਹ ਉਡ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਖੋਹ ਹੁਈ ਤਉ ਕਿਆ ਭਇਆ
ਜਉ ਉਡਿ ਲਾਗੈ ਅੰਗ ॥
ਹਰਿ ਜਨੁ ਐਸਾ ਚਾਹੀਐ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸਰਬੰਗ ॥ ੧੪੮ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੭੨

ਫੇਰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਪਾਣੀ ਬਣ ਜਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਣੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਿਵਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਹਾਲੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਚੱਲ, ਕਹਿੰਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਤੱਤਾ ਠੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਪਾਨੀ ਹੁਆ ਤ ਕਿਆ ਭਇਆ ਸੀਰਾ ਤਾਤਾ ਹੋਇ ॥
ਹਰਿ ਜਨੁ ਐਸਾ ਚਾਹੀਐ ਜੈਸਾ ਹਰਿ ਹੀ ਹੋਇ ॥ ੧੪੯ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੭੨

ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਮਿਟਾ ਦੇ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇ ਤਾਂਕਿ ਤੇਰੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਰਹੇ।

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੁਮ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੁਮ ਹਹੁ ਹਮ ਨਾਹੀ ॥
ਅਬ ਹਮ ਤੁਮ ਏਕ ਭਏ ਹਹਿ ਏਕੈ ਦੇਖਤ ਮਨੁ ਪਤੀਆਹੀ ॥
ਅੰਗ- ੩੩੯

ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਜੀ ਬੜੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਸਨ। ਇਕ ਚੋਰ, ਸਿੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਹਿਮਾਨ ਬਣ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਠਹਿਰ ਗਿਆ। ਚੋਰ ਮੌਕੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਨੀਂਦ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਲੇਟਿਆ ਰਿਹਾ। ਸਵੇਰੇ ਭਜਨ-ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਚੋਰ ਨੇ ਮੌਕਾ ਪਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਰਸਤੇ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਮਾਧੋ ਜੀ ਨੇ

ਬੜੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਮਹਿਮਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਏ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ। ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਘਰ ਵਿਚ ਚੋਰੀ ਤੇ ਪਤਨੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਇਸ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਅਉਗਣ ਨਹੀਂ ਚਿਤਾਰਿਆ, ਕੋਈ ਫਿੱਕਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਸਗੋਂ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰ ਕੇ ਹੱਥੀਂ ਲੰਗਰ ਬਣਾ ਕੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਛਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਚੋਰ ਭੁੱਬਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਭਾਈ ਮਾਧੋ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਚੋਰ ਤੇ ਕਾਤਲ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਤੇ ਨੀਚ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਨਿਗਲਦੀ? ਇਹ ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਮੇਰੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਾ ਦੇ ਤਾਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਕੀਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਕੇ ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬਣ ਸਕਾਂ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰਖੇਵਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਸਾਮ ਤੋਂ ਇਕ ਸਾਧੂ ਹਰਖੇਵਾਲ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਦੀ ਦੀ ਬਰੇਤੀ ਉੱਪਰ ਦਰਖਤ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਚਾਦਰਾ ਲੈ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਜਾਂਦੀ ਸਾਰ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਉੱਤੇ ਸਣੇ ਜੋੜੇ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਬੜੇ ਰੁਖੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਾਧੂ ਦੇ ਚਰਨ ਦਬਾਏ ਅਤੇ ਉੱਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਬੋਲ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਐਡੀ ਦੂਰੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਏ ਹੋ ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਭੁੱਲ ਦੀ ਮਾਫੀ ਦਿਉ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ, ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਵਾ ਵੀ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਕੇ ਇਸ ਘੋਰ ਅਵੱਗਿਆ ਦੀ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਦਾ ਲਈ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਸੰਤੁ ਨ ਛਾਡੈ ਸੰਤਈ ਜਉ ਕੋਟਿਕ ਮਿਲਹਿ ਅਸੰਤ ॥
ਮਲਿਆਗਰੁ ਭੁਯੰਗਮ ਬੇਢਿਓ ਤ ਸੀਤਲਤਾ ਨ ਤਜੰਤ ॥੧੭੪॥
ਅੰਗ- ੧੩੨੩

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੂੰ ਕੁੱਛ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਤੇਰਾ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਲਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਐਸੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਾਰ ਪੈਣੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਰਹਿਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੱਖ ਵਿਚੋਂ 'ਮੈਂ', 'ਮੇਰੀ' ਤੇ ਜੀਵ ਭਾਵ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਜੀਵ ਭਾਵ ਹੈ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਮਾਰਾਂ ਹੀ ਮਾਰਾਂ ਤੇ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਹਨ। ਜਦੋਂ 'ਮੈਂ', 'ਮੇਰੀ' ਤੇ ਜੀਵ ਭਾਵ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਫਿਰ ਮਾਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਦੂਜਾ ਰਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਮਿਟਾ ਕੇ, ਨਿਮਾਣਾ ਹੋ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(ਨੇਮ) ਸਤਸੰਗਤਿ - ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਚਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਦੂਜੇ 'ਨੇਮ' ਜਾਇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ।

ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਿ ਮਿਲ ਪੰਗਤਿ। (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਕੁਲ ਸਗਲੇ ਤਾਰੇ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੫੪੬

ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ 'ਸਤਿਸੰਗਤ' ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਖੋਟੀ ਮੱਤ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਕੀ ਹੈ, ਕਿਹੜੀ ਅਪਨਾਉਣ ਜੋਗ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਤਿਆਗਣ ਜੋਗ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੰਸ ਦੀ ਚੁੰਜ ਵਿਚ ਤਾਸੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਚੁੰਜ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੇ ਪਨੀਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਪਨੀਰ ਨੂੰ ਚੁਗ ਕੇ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੰਸ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਅਪਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਰਸ ਦੀ ਛੁਹ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਕੰਚਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਲੋਹੇ ਵਰਗਾ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਵੀ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਛੁਹ ਨਾਲ ਕੰਚਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਟਸਾਲ ਹੈ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਿਖਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੧੬

ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਹੋਈ ॥

ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ ਲੋਹਾ ਕੰਚਨੁ ਸੋਈ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ- ੪੮੧

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗਤਿ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋਣ ਨਾਲ ਦੁੱਖਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਰਿਆਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ, "ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਜੋ ਸਤਿਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸੋ ਨਿਸਫਲ ਹੈਨ, ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ ਭਗਵੰਤ ਨੇ ਜੋ ਦਿਤੀ ਹੈ ਸੋ ਪਰਉਪਕਾਰ

ਵਾਸਤੇ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨੂੰ, ਸੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਏ ਤੇ ਦੇਹ ਸਫਲ ਹੋਂਦੀ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸਦਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਢੇਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੱਚ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਦਾਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਪਰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾਤਾਰ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ, ਐਸੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਚੇਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤਿਸੰਗਤ ਇਕ ਐਸਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਜਿਥਹੁ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਆਨੇਰੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੪੪

ਇਸ ਲਈ ਸਤਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਹਰੀ ਜਸ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਦੁਰਲੱਭ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਖਾਸ ਨਿਵਾਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨਿਰੰਤਰ ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਸੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਭਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਤੱਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮ ਰਸੁ
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰਿ॥
ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵਰਤਦਾ ਬੁਝਹੁ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੧੪

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਘਰਿ ਵਸੈ ਏਕੋ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੪੪

ਨਿਜ ਘਰ ਮੇਰੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ
ਦਰਸਨ ਸਾਧ ਸੰਗ ਮੇਰੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ਹੈ।

(ਕਥਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ-੩੦੩)

ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੱਭਿਆ ਪਰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨਾਰਦ ਜੀ ਉੱਥੇ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਰਸਨ ਹੋ ਗਏ। ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਜੀ ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲੱਭਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਘਰ ਘਾਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਭਗਵਾਨ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੀ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਿਆ ਕਰੋ।

ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ॥
ਭਾਗਹੀਨ ਭ੍ਰਮਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵਹਿ ॥

ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ
ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - ੯੫

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਵਡਭਾਗੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਤੇ ਪੰਗਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਲਾਹਾ ਹੀ ਲਾਹਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਧਾਰਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਗਤਾਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਸਤਿਕ ਸਨ ਉਹ ਸਤਿ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਆਸਤਿਕ ਬਣ ਗਏ। ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਚੰਦ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਸਤਿਕ ਸੀ, ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਸਤਿਕ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਤਾਰਾ ਰਾਣੀ ਸਤਿਸੰਗਣ ਸੀ। ਬਾਲਮੀਕ, ਗਨਕਾ, ਭੂਮੀਆ, ਸੱਜਣ ਠੰਗ ਤੇ ਕੋਂਡਾ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਰੇ, ਸਗੋਂ ਤਾਰਨਹਾਰੇ ਬਣ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਕੁਸੰਗਤ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਬਾ ਅਦਲੀ ਜੀ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਏ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਤੇ ਐਸੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਤੇ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।

ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋ।

ਮੰਝ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਝ ਪਿਆਰਾ।
ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ ਜਗ ਲੰਘਣਹਾਰਾ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕੁਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਗਲ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਕ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੁਮਾਸੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਯਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਖੜੀ ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਗਵਾਂਢੀ ਇਕ ਹਟਵਾਣੀਏ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਿਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤਾਂ ਉਹ ਚਲਾ ਗਿਆ ਪਰ ਚਿੱਤ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲ ਭੱਜਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਬਗਲਾ ਤੇ ਕਾਗ ਬਿਰਤੀ ਸੀ।

ਬਗਲਾ ਕਾਗੁ ਨ ਰਹਈ ਸਰਵਰਿ ਜੇ ਹੋਵੈ ਅਤਿ ਸਿਆਣਾ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੬

ਦੇਵੇਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਘਰੋਂ ਤਾਂ ਇਕੱਠੇ ਚਲਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅੱਗੋਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਇਕ ਸਤਿਸੰਗ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਅਧਰਮ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਟਵਾਣੀਏ ਨੇ ਉਧਰ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਅਧਰਮ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਲਦੀ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਵਿਹਲਾ ਬੈਠਾ ਡੱਕੇ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਫੋਲਣ ਲੱਗ

ਗਿਆ ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗਾਗਰ ਨਿਕਲੀ। ਉਸ ਨੇ ਵੱਕਣ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪਲਟਿਆ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਕੋਲਿਆਂ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਧਰੋਂ ਸਤਿਸੰਗੀ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿਚ ਕੰਡਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਤਕਲੀਫ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੱਗ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਕੁਸੰਗੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਤੇ ਦਾ ਚੰਗਾ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖ ਲਿਆ ਸੁਆਦ? ਮੈਂ ਭੈੜੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੋਹਰ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗੀ ਧੀਰਜਵਾਨ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲ, ਆਪਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸਤਿਸੰਗ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਤਿਸੰਗੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਸੂਲੀ ਲੱਗਣੀ ਸੀ ਪਰ ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੇ ਫਲ ਕਰਕੇ ਸੂਲੀ ਦੀ ਸੂਲ ਬਣ ਗਈ, ਤੇਰਾ ਵਿਘਨ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਸੁੱਖ ਮਿਲੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਗਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੋਹਰ ਮਿਲੀ ਹੈ ਪਰ ਬਾਕੀ ਕੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ! ਤੈਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗਾਗਰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਮਿਲਣੀ ਸੀ ਪਰ ਤੇਰੀ ਭੈੜੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਤੇਰੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਸਾੜ ਕੇ ਕੋਲੇ ਬਣਾ ਦਿਤੇ। ਇਕ ਮੋਹਰ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਅੱਜ ਕੁਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਦੇਖ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਇਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਸਵਾਸਾਂ ਰੂਪੀ ਮੋਹਰਾਂ ਹਨ। ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਅਮੋਲਕ ਸਵਾਸਾਂ ਦੇ ਕੋਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਵੀ ਸਤਿਸੰਗਤ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਸੁਰਿੱਖਅਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਵੇਂ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਬਣ ਕੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੀ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਸੰਗਤਿ ਅਤੇ ਇਕ ਕੁਸੰਗਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਸਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਾਹੂ ਦਸਾਕੇ ਪਵਨ ਗਵਨ ਕੈ ਬਰਖਾ ਹੈ
ਕਾਹੂ ਦਸਾਕੇ ਪਵਨ ਬਾਦਰ ਬਿਲਾਤ ਹੈ।
ਕਾਹੂ ਜਲ ਪਾਨ ਕੀਏ ਰਹਤ ਅਰੋਗ ਦੇਹੀ
ਕਾਹੂ ਜਲ ਪਾਨ ਬਿਆਪੇ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਿਲਲਾਤ ਹੈ।
ਕਾਹੂ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਅਗਨਿ ਪਾਕ ਸਾਕ ਸਿਧਿ ਕਰੈ
ਕਾਹੂ ਗ੍ਰਿਹ ਕੀ ਅਗਨਿ ਭਵਨੁ ਜਲਾਤ ਹੈ।
ਕਾਹੂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ
ਕਾਹੂ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਤ ਹੈ।
(ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ-ਪੜ੯)

ਇਕ ਹਵਾ ਦੇ ਚਲਣ ਨਾਲ ਵਰਖਾ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਹਵਾ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਉਡਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹਵਾ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਅੱਗ ਕਿੰਨੀ

ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਲੰਗਰ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਅੱਗ ਜਦੋਂ ਦੂਸਰਾ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤ ਦਾ ਫਲ ਵੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੁਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਗਤ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਨਾਲ ਨਿਭਦੀ ਹੈ। ਸਾਕਤ ਤੇ ਦੁਰਜਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਗਾੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਸੰਗਤਿ ਕਰੀਐ ਸਾਧ ਕੀ ਅੰਤਿ ਕਰੈ ਨਿਰਬਾਹੁ ॥
ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਜਾ ਤੇ ਹੋਇ ਬਿਨਾਹੁ ॥ ੯੩ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੯

(ੲ) ਇਕਾਂਤ ਦੇਸ਼ - ਇਹ ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਦੇ 'ਇਕਾਂਤ' ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਘਰ ਬਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਜਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਾਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਭਗਤ ਜੋਗ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤੀਜੇ ਦੇਸ਼ ਇਕੰਤ ਬਖਾਨੈ।
ਸਰਬ ਵਿਖੈ ਇਕ ਗੋਬਿੰਦ ਜਾਨੈ।
ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਲਖਈ ਨਾਂਹਿ।

ਏਕੋ ਬਯਾਪਕ ਸਭਿ ਘਟ ਮਾਂਹਿ। (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਭਗਤ ਯੋਗ ਦਾ ਇਕਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ। ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਭੈ ਘਟ ਰਾਮੁ ਬੋਲੈ ਰਾਮਾ ਬੋਲੈ ॥
ਰਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋ ਬੋਲੈ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਏਕਲ ਮਾਟੀ ਕੁੰਜਰ ਚੀਟੀ ਭਾਜਨ ਹੈ ਬਹੁ ਨਾਨਾ ਰੇ ॥
ਅਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਕੀਟ ਪਤੰਗਮ
ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮੁ ਸਮਾਨਾ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੯੮੮
ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥
ਅੰਗ - ੯੮੯

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਹੋਣ ਸਭ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਬਿੰਧੀਆਚਲ ਪਰਬਤ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਪਿੱਛੇ ਸੀ, ਉਹ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਦਰਖਤ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਸੁੰਘਿਆ ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਵੜ ਗਿਆ।

ਸੇਵਾਦਾਰ ਦਰਖਤ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਭੱਜਿਆ ਆਇਆ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਸ਼ੇਰ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੁਜਾ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਭ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ।

ਕਈ ਐਸੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਇਕਾਂਤ ਭਾਲਣ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਇਕਾਂਤ ਲੈ ਲਈ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਤਨਾ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਤਨੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਜਕੜ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਸਾਧੂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਦਰਖਤ ਉਪਰ ਚਾਰ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਕਿਉਂ ਰੱਖੇ ਹਨ? ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕੁਝ ਲੁਕਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਸੱਚ ਕਹਿ ਕੇ ਅਸਲੀਅਤ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਇਕਾਂਤ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਤਪਸਿਆ ਕਰਾਂਗਾ ਪਰ ਘਰ ਦਾ ਮੋਹ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਜਾਨਵਰ ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਲੈ ਸਕਾਂ। ਮੈਂ ਤਪਸਿਆ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੀਤੀ, ਸਾਧਨ ਵੀ ਬਥੇਰੇ ਕੀਤੇ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਇਕਾਂਤ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਵਿਚ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਪਰ ਅਕਸਰ ਬਹੁਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਹੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੰਦਰੋਂ ਖਾਲੀ ਹਾਂ। ਸੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਹੀ ਬੋਲ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਅੰਦਰੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਮਾਨਤਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਪਾਸ ਇਕ ਸੰਤ ਆਏ ਤੇ ਆਪ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਾਹਰ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸ ਮੰਡਲ ਤੱਕ ਰੁਸਵਾਈ ਹੈ? ਉਹ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਆਵੇ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੇ ਤੇਰੇ ਪੱਲੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਸਵਾਰੇਂਗਾ? ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਤ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਵਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਾਧਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੇਵਲ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਆਪ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰੇ। ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਵਾਰੋ ਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਨਿਰਾ ਭੇਖ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹੋ। ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਆਤਮਿਕ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰਿਕ ਵਾਸਨਾਵਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸਵੈ-ਸਰੂਪ ਵਿਚ

ਟਿਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਤ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪੁ ਸਵਾਰਹਿ ਮੈ ਮਿਲਹਿ ਮੈ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੨

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥

ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੁਰਨੁ ਸੇਈ ਸੰਤੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੩੧੯

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਸਾਧਿ ਸਾਧੁ ਸਦਾਇਆ।

ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਉਲੰਘਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਇਆ।

(ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੨੨/੬)

ਸਾਧ ਹੋਏ ਮਨ ਸਾਧਿ ਕੈ ਚਰਣ ਕਵਲ ਗੁਰੁ ਚਿਤਿ ਵਸਾਯਾ।

ਉਪਮਾ ਸਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ ਕੋਟ ਮਧੇ ਕੋ ਸਾਧੁ ਸੁਣਾਯਾ।

(ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੨੩/੨)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਚਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਦਾ ਘਰ ਪੱਛਮ ਵਲ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਕੀਦੇ ਹਨ।

ਦਖਨ ਦੇਸਿ ਹਰੀ ਕਾ ਬਾਸਾ ਪਛਿਮਿ ਅਲਹ ਮੁਕਾਮਾ ॥

ਦਿਲ ਮਹਿ ਖੋਜਿ ਦਿਲੈ ਦਿਲਿ ਖੋਜਹੁ ਏਹੀ ਠਉਰ ਮੁਕਾਮਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੪੯

ਹਿੰਦੂ ਪੂਰਬਿ ਸਉਹਿਆਂ ਪੱਛਮ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਵਾਏ॥

ਗੰਗ ਬਨਾਰਸ ਹਿੰਦੂਆਂ ਮੱਕਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਨਾਏ॥

(ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ੩੩/੨)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਬੂ ਗਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਸਮਝਾਇਆ ਪਿਆਰਿਓ! ਖੁਦਾ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਭਰੋਸਾ ਤੁਸੀਂ ਅੱਲਾ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਖਦੇ ਹੋ, ਉਹੀ ਭਰੋਸਾ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਰੱਖੋ। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਾ ਸਮਝੀਏ। ਇਹ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੀਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਘਰ-ਬਾਹਰ, ਦੇਸ-ਪ੍ਰਦੇਸ, ਦੁਕਾਨ-ਵਪਾਰ, ਕੰਮ-ਧੰਦਾ, ਸਰਵਿਸ-ਡਿਊਟੀ ਆਦਿ ਕਰਦਿਆਂ, ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਬੈਠਦੇ-ਉਠਦੇ ਅਤੇ ਵਿਚਰਦਿਆਂ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੩੯੪

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤੁ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੬੭੭

ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਪਸਰਿ ਰਹੀ ॥

ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਨਰਹਰੀ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੬

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਇਕਾਂਤ ਦੇਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧ ਲਵੇ ਉਹ ਸੰਤ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕਾਂਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੁਲਾਈ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)

ਗੁਰੂ ਜੀ-ਤੇਰੇ ਘਰ ਅਨੇਕਾਂ ਖਾ ਗਏ, ਇਕ ਨਾ ਖਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀਹ?

ਮਲਕ - ਜਦ ਸਭ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਖਾਣ ਤੇ ਇਕ ਸਾਧੂ ਆਕੜੇ ਤੇ ਕਹੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਇਹ ਹੱਤਕ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਫਕੀਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਪਮਾਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦਾਨੀ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਰੇ, ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਲਵੇ, ਨਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਦੰਡ ਯੋਗ ਕਿਉਂ?

ਮਲਕ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਰਿਸਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੂੰ ਖੱਤਰੀ ਹੋ ਕੇ, ਵੇਦੀ ਹੋ ਕੇ, ਸੂਦਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਖਾਵੇਂ, ਡੂੰਮਾਂ ਮਿਰਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬਹਾਵੇਂ, ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਨਿਰਧਨਾਂ ਦੀ ਸੂਦਰਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਪੰਗਤ ਲੁਆ ਕੇ ਖੁਆਵੇਂ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਹੂ ਰੀਤਿ ਤੋੜੇਂ ਤੇ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਨਿਉਤਿਆਂ ਬੀ ਨਾ ਆਵੇਂ, ਇਹ ਕੀ ਫਕੀਰੀ ਹੈ? ਤਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਚੰਗਾ! ਫੇਰ ਮਲਕ ਜੀ! ਇਕ ਪੂੜਾ ਆਪਣੇ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਦਾ ਮੰਗਵਾਓ। ਓਧਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਪੂੜਾ ਲੈਣ ਗਿਆ, ਇਧਰ ਲਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਬੀ ਆਪਣਾ ਸੁੱਕਾ ਟੁੱਕਰ ਕੋਧਰੇ ਦਾ ਲੈ ਆਉ! ਜਾਂ ਦੋਵੇਂ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਹੱਥ ਪੂੜਾ ਲੀਤਾ ਤੇ ਇਕ ਹੱਥ ਕੋਧਰੇ ਦਾ ਟੁੱਕਰ। ਬਾਹਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਘੁੱਟਿਆ ਤਾਂ ਪੂੜੇ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਦੇ ਟੋਪੇ ਡਿਗਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਤੇ ਕੋਧਰੇ ਵਿਚੋਂ ਦੁੱਧ ਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁੱਪ ਤੇ ਅਹਿੱਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਤੇ ਲਾਲੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਤੱਕਦੇ ਰਹੇ। ਭਾਗੇ ਅਚੰਭਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਸ਼ਰਮ ਆਈ, ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ, ਖਿੱਝ ਚੜ੍ਹੀ ਪਰ ਫੇਰ ਚਿਹਰਾ ਫਿੱਕਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਕਿੱਕਰ ਦੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਕੰਡੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਪਰ ਜਦ ਬੀਜ ਦਿਓ ਬੂਟਾ ਉੱਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਕੰਡੇ ਸੁਲਾਂ ਆਪੇ ਨਿਕਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਧਰਮ ਦਾ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਪੈਸਾ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਣੇ ਪਦਾਰਥ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੇ, ਪਰ ਜਦ ਨਿਰਮਲ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੀੜਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਧਰਮ ਦੇ ਕੰਡੇ ਚੁਭਦੇ ਹਨ। ਕਿਸਦਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲੂ ਪੂੜ੍ਹੇ ਤੇ ਖੀਰ ਨਾ ਖਾਵੇ ਤੇ ਕੋਧਰਾ ਖਾਵੇ? ਪਰ ਕਿਸ ਦਾ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੈ - ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੰਡ ਵਿਚ ਲਪੇਟਿਆ ਮਹੁਰਾ ਖਾਵੇ? ਐਸ਼ੂਰਜ, ਪਰਤਾਪ, ਹੁਕਮ, ਪਦਾਰਥ, ਧਨ ਧਾਮ ਜੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸ ਕੰਮ? ਗਰੀਬੀ, ਕੰਗਾਲਤਾਈ,

ਮੰਢਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਪਰ ਜਿਹੀ ਹੈ ਹੱਕ ਹਲਾਲ ਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਅਚਿੰਤ ਹੈ। ਇਹੀ ਮਨ ਜੇ ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਗਿਆ ਮਨ ਹੈ। ਹਾਂ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਾਂਈਂ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਿਰਤ, ਐਸੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਰੋਟੀ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਹੈ। ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਮਲਕ ਦਾ ਹੀਆ ਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਕਹੇ। ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਦੰਗ ਸਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਲਾਵਾਨ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਬਹਿ ਗਿਆ।

ਸੈਦਪੁਰ ਦੇ ਨਵਾਬ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਕ ਦਿਨ ਮਲਕ ਭਾਗੇ ਸੁਰਤ ਲੈਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਗੇ ਬੜਾ ਉਦਾਸ ਸੀ। ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਆਸ ਲਾ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਭਾਗੇ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਾਸਤਾ ਤੱਕ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਕਈ ਵੇਰ ਸੰਵਰੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਕਾਮਲ ਫਕੀਰ ਜੇ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਾਮਲ ਫਕੀਰ ਕਿੱਥੋਂ ਲੱਭਾਂ? ਤਾਂ ਉਸ ਜੇ ਕਿਹਾ, ਪੰਜਾਂ ਦੱਸਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਮੰਗਾਓ ਤੇ ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਰੱਖੋ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਕਿ ਰਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ, ਛੱਡੋ ਨਾ। ਸੋ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਮਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਆਪੇ ਨਿਤਰ ਪਏਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਰਈਅਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਵੇਗੀ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਵਾਓ। ਭਾਗੇ ਨੇ ਜੋ ਫਹਿਰਿਸਤ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿਤੀ ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਲਿਖ ਦਿਤਾ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਿਛੋਂ ਅਹਿਦੀਏ ਟੁਰ ਪਏ ਤੇ ਦਸ ਪੰਜ ਸਾਧੂ ਨਵਾਬ ਦੇ ਡੇਰੇ ਲੈ ਆਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਹਰ ਰੋੜੀ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਸੇ, ਓਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਬੀ ਸੱਦ ਲਿਆਂਦੇ। ਲਾਲੇ ਸੁਣ ਕੇ ਨੱਠਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤ ਦੇ ਚਾਨਣ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਵੇਖ ਕੇ ਰੋ ਪਿਆ -

ਹੇ ਜਗਤ! ਤੇਰਾ ਅੰਧਕਾਰ, ਤੂੰ ਕਦੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਸੁਖਦਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਿਆ, ਕਦੇ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਦੇ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣੋਂ ਨਾ ਟਲਿਆ।

ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲਾਲੇ ਨੂੰ ਸੈਨਤ ਕੀਤੀ, "ਲਾਲੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚੋਜ ਹੈ।"

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਸਾਈਂ ਦੇ ਫਕੀਰੋ! ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਬੀਮਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦੁਆਇ

ਖੈਰ ਕਰੋ ਜੇ ਅੱਲਾ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਤੇ ਉਹ ਵੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਕਦੇ ਕਿੱਕਰ ਨੂੰ ਅੰਗੂਰ ਲੱਗੇ ਹਨ।

ਨਵਾਬ - ਫਕੀਰ ਸਾਂਈਂ! ਕਦੇ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਜ਼ੋਰ ਨੂੰ ਖੈਰ ਦਾ ਫਲ ਕੀਕੂੰ ਲੱਗੇ?

ਨਵਾਬ - ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਰੱਬ ਦੇ ਫਕੀਰ ਤੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸੱਦ ਘੱਲੇ ਹਨ, ਜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਆਂਦੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀ ਪੁਰ ਇਸ ਧੱਕੇ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਸੋਚੋ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ੋਰ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੁਆਇ ਖੈਰ ਕੀਕੂੰ ਉੱਗੇ?

ਨਵਾਬ - (ਬੁੱਲ ਟੁੱਕ ਕੇ) - ਗੱਲ ਵਾਜਬ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਰੱਬੀ ਮਿਹਰ ਕੀਕੂੰ ਉੱਗੇ?

ਨਵਾਬ (ਬੁੱਲ ਟੁੱਕ ਕੇ) - ਗੱਲ ਵਾਜਬ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਤੂੰ ਜੀਕੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਾਮਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ, ਜੀਕੂੰ ਵਗਾਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰੋਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖੈਰ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈਂ?

ਸੈਦਪੁਰ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਇਕ ਤਕੜਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਨਵਾਬ ਕਿਲ੍ਹੇਦਾਰ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਜਾਬਰ ਹੁਕਮ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਮੰਨੀਂਦਾ ਸੀ। ਇਹੋ ਸੀ ਜੋ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ਅਟਕਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸੈਦਪੁਰ ਦੀ ਕਤਲਾਮ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਵਾਕ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੁੜ ਗਏ, ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਮੋਹ ਵਿਆਕੁਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸੋ ਨਰਮ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਦਾਤਾ ਲੋਕ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਸਿਪਹਾਰੀ ਲੋਕ ਖੁਰਦਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਹੂੜਮਤ ਸਾਡੀ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਆਪ ਮਿਹਰ ਦੇ ਘਰ ਆਓ, ਤਕਸੀਰ ਮਾਫ ਕਰੋ ਤੇ ਦੁਆ ਕਰੋ ਜੇ ਬੇਟਾ ਵੱਲ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਰਜ਼ਾ ਮੰਨ ਤੇ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹੋਣ ਦੇ, ਹੁਕਮ ਤੇ ਟਿਕ, ਜੇ ਵੱਲ ਹੋਣਾ ਹੋਊ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਊ, ਨਾ ਮਾਲਕ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਊ ਨਾ ਹੋਊ।

ਨਵਾਬ - ਸਾਂਈਂ ਜੀ! ਆਂਦਰਾਂ ਦੇ ਵਲੇਵੇਂ ਹਨ, ਮਮਤਾ ਮਿਟਦੀ ਨਹੀਂ, ਇਹੁ ਜੀ ਤੜਫਦਾ ਹੈ; ਕੋਈ ਰੇਖ ਵਿਚ ਮੇਖ ਮਾਰੋ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਦੇਖ ਮਮਤਾ ਵਾਲੇ! ਦੇਖ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਰੰਗ! ਤੇਰੀ ਕਰੜਾਈ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਰਗਾਹੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ, ਉਤੋਂ ਹੁਕਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਅਰ ਹੁਕਮ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਜ਼ੋਰ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉੱਜ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਸੁਖ ਨਾਲ ਨੀਂਦਰੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈ, ਸੌਣ ਦੇਹ ਸੂ, ਕੱਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਾਇਆ ਦੇ ਕਪੜੇ ਕੀਕੂੰ ਲੀਰਾਂ ਹੋਣੇ ਹਨ। ਕੰਵਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਮੋਢਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਮੁਢੀਣਾ ਹੈ? ਇਹ ਭਾਣਾ ਅੱਜ ਦਾ ਜੇ ਵਰਤੇ ਤਾਂ ਸੋਖਾ ਹੈ, ਜੋ ਆ

ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਰੜਾ ਹੈ।

ਹਾਕਮ ਸਮਝਿਆ ਨਾ, ਹਾਂ, ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਨਾ ਸਮਝਿਆ, ਪਰ ਸਹਿਮ ਗਿਆ! ਡਰ ਗਿਆ। ਬੋਲਿਆ - ਸਾਂਈਂ ਜੀ! ਮਿਹਰ ਦੇ ਘਰ ਆਓ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੋ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਣੀ ਤਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਜੂਠੇ ਟੁੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਹਿਲਾਕਰਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰ ਜੋ ਉਹ ਬਚਣ। ਇਹ ਸਰਦਾਰੀ ਕਿਸ ਕੰਮ ਹੈ? ਇਹ ਅਮੀਰੀ ਕਿਸ ਅਰਥ ਹੈ? ਇਹ ਦੌਲਤ ਕਿਸ ਕਾਰੇ ਲੱਗਣੀ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ, ਉਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮਾਲਦਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ? ਧਰਮ ਸੰਭਾਲੋ, ਨਿਆਂ ਕਰੋ, ਰਹਿਮ ਕਰੋ। ਪਰ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਰੰਗ (ਲਾਲੇ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ) ਦੇਖ ਲਾਲੇ! ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਰੰਗ! ਕੁਕ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ; ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੀ, ਚੜ੍ਹੀ ਗੁੱਡੀ ਵੇਲੇ ਕੌਣ ਡੋਰ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ? ਪਰ ਹੁਕਮ ਧੁਰੋਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪੈ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਐਸ਼ੂਰਜ ਵੇਲੇ ਹੋਯ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਦ ਨਿਆਉਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦਾ।

ਨਵਾਬ - ਸਾਂਈਂ ਜੀ! ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੋ! ਤਕਸੀਰ ਜੋ ਹੋਈ ਖਿਆ ਕਰੋ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਂਈਂ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਭੁੱਲਣਹਾਰ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਜੇ ਬਈ ਖਾਨਾਂ! ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹੀ ਸੁਖ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਾਹ ਵਾਹ!

ਨਵਾਬ (ਸੋਚ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ) - ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ। (ਭਾਗੇ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ) ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਫਕੀਰ ਛੱਡ ਦਿਓ! (ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ) ਆਪ ਬੀ ਦਾਤਾ ਜੀ! ਜਾਓ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਬਚੋਂ ਦੀ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ ਮੰਗਾਂਗਾ। ਮੈਥੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋਈ ਹੈ ਮਾਫ ਕਰੀਓ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਜਾਹ, ਲਾਲੇ ਕੋਈ ਜੂਠਾ ਟੁੱਕਰ ਲਿਆ ਦੇਹ ਜੋ ਮੁੰਡਾ ਵੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਲਾਲੇ ਗਿਆ, ਟੁੱਕਰ ਲੈ ਆਇਆ, ਬਿਮਾਰ ਨੂੰ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਖਾਧਾ, ਤਤਕਾਲ ਵਲ ਹੋਗਿਆ। ਪਠਾਣ ਹਾਕਮ ਅਚੰਭਾ, ਦਰਬਾਰ ਅਚੰਭਾ, ਭਾਗੇ ਅਚੰਭਾ, ਸਾਰੇ ਛੁੱਟੇ ਖੜ੍ਹੇ ਫਕੀਰ ਅਚੰਭਾ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ - ਖਬਰਦਾਰ ਹੋ ਖਾਨ! ਉਤੋਂ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਲਮ ਵਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਜ਼ੋਰ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੁਆਇ ਖੈਰ ਦੀ ਲੋੜ ਉਥੇ ਹੈ, ਕਰੋ ਜੇ ਕੁਛ ਬਣਦਾ ਜੇ! ਖਲਕਤ ਰੱਬ ਦੀ ਹੈ, ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਸਭ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਹੈ, ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਰਾਗ, ਸਿਰੀਰਾਗੁ, ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

੧=ਜੋ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ੴ=ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ।

ਸਤਿ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਅਬਾਧ ਹੈ। ਗੁਰ=ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ।

ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧॥ ਮਹਲਾ ੧ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ 'ਪਹਿਲਾ' ਲਿਖ ਕੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਮਹਲਾ ੧' ਆਦਿ ਲਿਖਿਆ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਹੀ 'ਪਹਿਲਾ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, ਇਕ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ। '੨' ਆਵੇ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਪੜ੍ਹਨਾ, 'ਦੋ' ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ। ਇਵੇਂ ਹੀ 'ਤੀਜਾ', 'ਚੌਥਾ', 'ਪੰਜਵਾਂ' ਤੇ ਨਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ।

ਘਰੁ=ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਘਰੁ ੧' ਨੂੰ 'ਘਰ ਪਹਿਲਾ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। 'ਘਰੁ 1' ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਸੁਰਤਾਲ ਵਿਚ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ;

ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ॥

ਜੇਕਰ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਤ=ਤਾਂ ਮੰਦਰ=ਮਹਿਲ ਉਸਰਹਿ=ਉਸਰੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਭਾਵ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੀਸ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਮੰਦਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹੋਣ ਅਤੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਜੜਾਉ=ਜੜਤੀ ਜੜੀ ਹੋਹਿ=ਹੋਵੇ ਵਾ: ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਰਤਨਾਂ ਨੂੰ ਜੜਿਆ ਹੋਹਿ; =ਹੋਵੇ ਵਾ: ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਚੂਨੇ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਨਾਲ ਉਸਾਰੀ ਕਰਕੇ ਵਿਚ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਜੜਤਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ।

ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੁ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ;

ਲੀਪਿ ਆਵੇ ਚਾਉ॥

ਕਸਤੂਰਿ=ਕਸਤੂਰੀ ਕੁੰਗੁ=ਕੇਸਰ ਅਗਰਿ=ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦੀ ਲੱਕੜੀ (ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧਿਤ ਤੇਲ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਚੰਦਨ ਆਦਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੰਦਰ (ਮਕਾਨ) ਲੀਪਿ=ਲਿੱਪੇ ਹੋਣ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਾਉ=ਉਤਸ਼ਾਹ ਆਵੇ ਅਥਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁੰਦਰ

ਮਕਾਨਾਂ 'ਚ ਕਸਤੂਰੀ, ਕੇਸਰ ਤੇ ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਰਗੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਪੋਚਾ ਲੇਪਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਚਾਉ=ਉਤਸ਼ਾਹ ਆਵੇ।

ਮਤੁ ਦੇਖਿ, ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ;

ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੇ ਨਾਉ॥੧॥

ਮੰਦਰਾਂ ਵਾ: ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿ=ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨਾ! ਤੈਨੂੰ ਮਤੁ=ਮਤਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਭੂਲਾ=ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਾ ਵੀਸਰੈ=ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਇਹ ਕਲਿਜੁਗੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿ=ਵੇਖ ਕੇ ਮਤੁ=ਮਤਾਂ ਤੇਰਾ ਧਿਆਨ ਭੂਲਾ=ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵੀਸਰੈ=ਭੁੱਲਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਹੀ ਚੇਤੇ ਨਾ ਆਵੇ॥੧॥

ਹਰਿ ਬਿਨੁ; ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ॥

ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨੁ=ਬਗੈਰ ਇਹ ਜੀਉ=ਜੀਵ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਈਰਖਾ, ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਜਲਿ ਬਲਿ=ਸੜ ਬਲ ਜਾਉ=ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨੁ=ਬਗੈਰ ਸਾਡਾ ਜੀਉ=ਹਿਰਦਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਈਰਖਾ ਦੀ ਅਗਨੀ ਕਰਕੇ ਸੜ ਬਲ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੁੰਦਾ ਜਾਉ=ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ;

ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੁ=ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪੂਛਿ=ਪੁੱਛ ਕੇ ਦੇਖਿਆ=ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅਵਰੁ=ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਥਾਉ=ਥਾਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਲਈ ਨਾਹੀ=ਨਹੀਂ ਹੈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਮੋਹਣੀ, ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ;

ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ॥

ਮੋਹਣੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਣੀਆਂ ਦੇ ਭੂਖਣ ਪਾਏ ਹੋਵਣ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਮਣੀਆਂ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰੰਗਿ=ਕਉਤਕਾਂ ਦਾ, ਪਸਾਉ=ਪਸਾਰਾ ਕਰ ਲਵੇ। ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੱਸਣਾ, ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਰਸ ਦੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਮਣੀ ਵਰਗੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀ

ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਰੰਗਿ=ਪਿਆਰ ਦਾ ਪਸਾਉ=ਪਸਾਰਾ ਕਰੇ
ਵਾ: ਮਣੀਆਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਸੋਹਣੇ, ਹੀਰੇ ਮਾਣਕ ਆਦਿ ਗਹਿਣੇ,
ਚੂੜਾਮਣੀ ਆਦਿ ਗਹਿਣੇ ਸੋਹਦੇ ਹੋਣ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ
ਰੰਗਿ=ਕਉਤਕ ਕਰੇ ਪਸਾਉ=ਪਸਾਰੇ ਪਸਾਰ ਪੂਰਬਕ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਹੋ ਕੇ ਕਰੇ।

**ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ;
ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥੨॥**

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿ=ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ
ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੇ ਮਨਾਂ! ਤੈਨੂੰ ਮਤੁ=ਮਤਾਂ
ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਭੂਲਾ=ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ
ਹੀ ਨਾ ਵੀਸਰੈ=ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਵਾ: ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਇਹ
ਕਲਿਜੁਗੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿ=ਵੇਖ ਕੇ ਮਤੁ=ਮਤਾਂ ਤੇਰਾ
ਧਿਆਨ ਭੂਲਾ=ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵੀਸਰੈ=ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ
ਤੇਰਾ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਹੀ ਚੇਤੇ ਨਾ ਆਵੇ॥੨॥

**ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ;
ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ॥**

ਜੇਕਰ ਸਿਧਿ=ਸਿੱਧੀਆਂ ਲਾਈ=ਲੈ ਕੇ ਸਿਧ ਪੁਰਖ ਬਣ
ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਰਿਧਿ=ਰਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਆਖਾ=ਆਖੀਏ
ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਉ=ਆ ਜਾਵੇ ਵਾ: ਕਹਿਣ ਮਾਤਰ ਦੇ
ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਲ ਆ ਜਾਣ; ਜੈਸਾ ਕਿ -

....ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਤਾ ਕੀ ਦਾਸੀ॥ ਅੰਗ- ੧੩੯੭

**ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ;
ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ॥**

ਅਣਿਮਾ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਅਣੂ ਜੈਸੇ ਗੁਪਤ ਹੋ
ਜਾਈਏ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਸਿੱਧੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ=ਹੋ ਕੇ ਵੱਡਾ
ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਬੈਸਾ=ਬੈਠ ਜਾਈਏ; ਅਤੇ ਲੋਕ ਬੜਾ
ਭਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਰਾਖੈ=ਰੱਖਣ ਕਿ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਸਿੱਧ ਹੈ ਜੋ ਗੁਪਤ
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਗੁਪਤ ਹੋ ਜਾਈਏ ਜਾਂ
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਲੋਕ ਵੀ ਬੜਾ
ਭਾਉ=ਪਿਆਰ ਰਾਖੈ=ਰੱਖਣ ਕਿ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼
ਹੈ।

**ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ;
ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥੩॥**

ਦੇਖਿ=ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ
ਹਾਂ ਕਿ ਹੇ ਮਨਾਂ! ਤੈਨੂੰ ਮਤੁ=ਮਤਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਭੂਲਾ=ਭੁੱਲੇ
ਹੋਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਾ ਵੀਸਰੈ=ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਬਿਰਤੀ ਕਰਕੇ
ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਇਹ ਕਲਿਜੁਗੀ
ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿ=ਵੇਖ ਕੇ ਮਤੁ=ਮਤਾਂ ਤੇਰਾ ਧਿਆਨ
ਭੂਲਾ=ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵੀਸਰੈ=ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਤੇਰਾ
ਨਾਉ=ਨਾਮ ਹੀ ਚੇਤੇ ਨਾ ਆਵੇ।

**ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰ;
ਤਖਤਿ ਰਾਖਾ ਪਾਉ॥**

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸੁਲਤਾਨ=ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ
ਜਾਈਏ ਤੇ ਮੇਲਿ=ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਲਸਕਰ=ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ
ਵਿਚ ਘੋੜਸਵਾਰ, ਰਥ, ਪੈਦਲ ਤੇ ਹਾਥੀ ਦੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ
ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਤਖਤਿ=ਸਿੰਘਾਸਨ
ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਪਾਉ=ਪੈਰ ਰਾਖਾ=ਰੱਖਣਾ ਕਰੀਏ।

**ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ;
ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ॥**

ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਾ=ਬੈਠੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਾਰੇ
ਪਦਾਰਥ ਹਾਸਲੁ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀ=ਕਰ ਲਈਏ ਭਾਵ ਕਾਇਨਾਤ
ਦਾ ਮੇਵਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਫਲਾਨੀ ਵਲਾਇਤ ਦਾ ਤੋਹਫਾ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੋਵੇ। ਇੱਡਾ ਵੱਡਾ ਹੁਕਮ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ
ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਭ=ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਵਾਉ=ਹਵਾ
ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਤੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥ ਹਨ।

**ਮਤੁ ਦੇਖਿ, ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ;
ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥੪॥1॥**

ਦੇਖਿ=ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ
ਹਾਂ ਕਿ ਹੇ ਮਨਾਂ! ਤੈਨੂੰ ਮਤੁ=ਮਤਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਭੂਲਾ=ਭੁੱਲੇ
ਹੋਏ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਾ ਵੀਸਰੈ=ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ
ਤੇ ਵੀਸਰੈ=ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਹੀ ਚੇਤੇ
ਨਾ ਆਵੇ॥4॥1॥

1. ਸੋਹਣੇ ਮੰਦਰਾਂ (ਘਰਾਂ) 'ਚ ਫਸੇ ਰਹਿਣਾ
2. ਸੋਹਣੀ ਸੇਜਾ ਦੇਖਣੀ।
3. ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀਆਂ
4. ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵੈਰਾਗਮਈ ਸ਼ਬਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ
ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੇ ਉਪਲਕਸ਼ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ

ਸਮਾਗਮ - ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੱਜ ਮਿਤੀ 8 ਅਗਸਤ 2016, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ (ਜੀਵਨ-ਸਾਥੀ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇ ਸ਼ੁਭ-ਜਨਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ-ਸਮਾਗਮ ਸਜਾਏ ਗਏ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਸਜੇ। ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਉਪਰੰਤ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੁਲਾਰਿਆਂ, ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਿਆਂ, ਢਾਡੀਆਂ ਜਥਿਆਂ ਅਤੇ ਕਥਾਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰ, ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਆਈਆਂ, ਭਰੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਜੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ, ਸੇਵਾ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਉਦਮਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ।

ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਢਾਡੀ ਜਥਾ ਭਾਈ ਜਗਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗਾ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ ਵਾਰ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ ਢਾਡੀ ਜਥਾ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਕੋਮਲ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਬਾਲ ਕਵੀ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਬਾਠ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਸੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਅੱਜ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਢਾਡੀ ਜਥਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਲੋਂ ਢਾਡੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰੰਭਤਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਬੀਰ-ਰਸੀ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਵਾਰੇ-ਵਾਰੀ ਚਾਰ ਢਾਡੀ ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਜਥੇ ਹਨ - ਭਾਈ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਘਟੌਰ, ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਸੀ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਨਮੋਲ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਤ ਬੀਜੀ ਦੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦੋ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਸਕੂਲ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸੀਨੀਅਰ ਸਕੈਂਡਰੀ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਵਾਰੇ ਵਾਰੀ ਮਿੱਠੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਰੀਲੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ-ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਨੇਹੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਤ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ।

ਭਾਈ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ-ਵਿਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਯਾਦ ਕੀਤੇ। ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਰੰਗੀਲਾ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਗੀਤ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। ਡਾਲੀ ਗੁਲੇਰੀਆ ਨੇ ਉੱਚੀ-ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ-ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ।

ਬੀਬਾ ਉਜਾਗਰ ਕੌਰ ਜੀ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਈ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿਆਰੀ ਸੰਗਤ ਮਾਣਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋਹਰ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਮਹਾਨਤਾ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੀ। ਹਲਕਾ ਐਮ.ਐਲ.ਏ ਸ. ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਭਾਈ ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਬਿਆਣਾ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਯੂਥ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਮੋਹਾਲੀ ਅਤੇ ਸ. ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਪਡਿਆਲਾ ਨੇ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਮਾਤਾ
(ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿੱਚ,
ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਟਾਲ, ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸਮੇਂ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰ-ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਇਕ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ।

ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਪੰਨਤਾ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਤ-ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿਤੇ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, 24 ਘੰਟੇ ਦੇ ਲੰਗਰ, ਲਗਾਤਾਰ ਦੀਵਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ, ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ, ਬੀ.ਐਡ ਕਾਲਜ, ਕਵਾਈ, ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ, ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਫਰੀ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ। 1995 ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਚ ਬੀਜੀ ਦੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਆਡੀਓ, ਵੀਡੀਓਜ਼, ਪੁਸਤਕਾਂ, ਵੱਡਮੁੱਲੀ ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਹੋਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਣਗਿਣਤ ਹਨ।

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਅਤੁੱਟ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਾਏ ਗਏ। ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਉਪਰੰਤ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰਸਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨਗਰਾਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਪਰਤੀਆਂ।

ਨਗਰ ਫਲਪੋਤਾ (ਦੁਆਬਾ) ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ) ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇਤੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੇ ਹੋਏ।

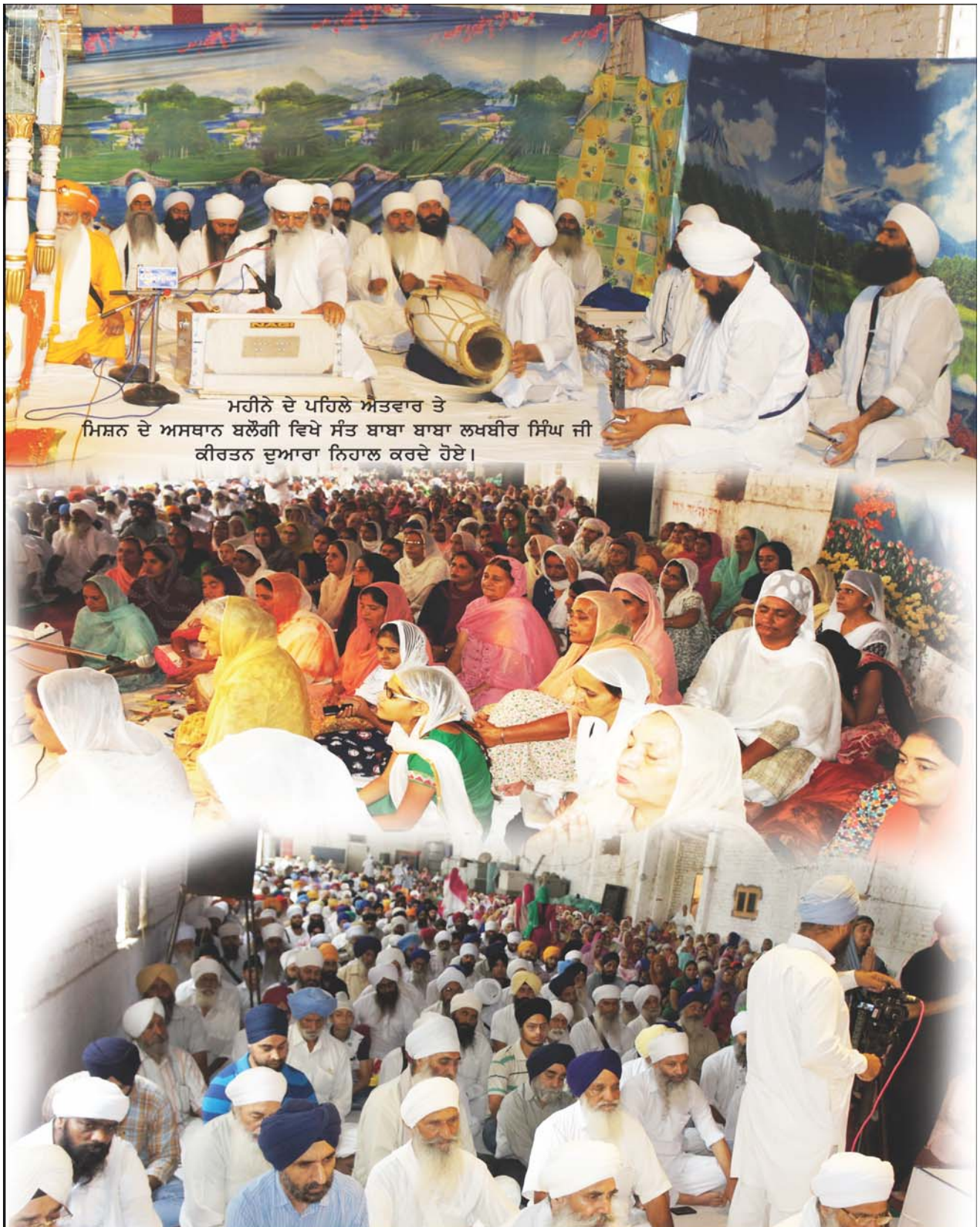

ਨਗਰ ਬੇਲਾ ਰਾਮਗੜ੍ਹ (ਪੱਤੀ ਟੇਕ ਸਿੰਘ)
 (ਨੇੜੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਖੇ
 ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਵੇਂ ਆਸ਼ਰਮ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਨਗਰ ਘੋਲਿਆਣਾ ਨੇੜੇ ਬਲਾਰਚਾ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਹਰਮਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਬਾ ਭੁਰਦਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਆਫਮਨ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੇ ਹੋਏ।

ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਐਤਵਾਰ ਤੇ
ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਬਲੋਗੀ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਮਾਰਗ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ- ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਜੀ,
ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ-ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ।

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥
ਈਐ ਨਿਰਗੁਨ ਉਐ ਸਰਗੁਨ
ਕੇਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਨਗਰ ਮਹਿ ਆਪਿ ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ ਆਪਨ
ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਕੇ ਸਗਲ ਬਸੇਰਾ ॥
ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਜਨੁ ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਇਆ
ਕਹ ਕਹ ਠਾਕੁਰੁ ਕਹ ਕਹ ਚੇਰਾ ॥ ੧ ॥
ਕਾ ਕਉ ਦੁਰਾਉ ਕਾ ਸਿਉ ਬਲਬੰਚਾ
ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਤਹ ਨੇਰਾ ॥
ਸਾਧ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰੁ ਭੋਟਿਓ ਨਾਨਕ
ਮਿਲਿ ਸਾਗਰ ਬੁੰਦ ਨਹੀ ਅਨ ਹੇਰਾ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥ ੧੧੭ ॥

ਅੰਗ- ੮੨੭

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।' ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ। ਸੋ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰੋ। ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਉਣ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏਗਾ। ਸਤਿਸੰਗ ਇਕ ਚਾਟਸਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਸਕੂਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਵਿਦਿਆਲਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਆਦਮੀ ਤਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਾਧਨ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੁੱਖ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਚਾਰ ਗੇਟ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗਿਣੇ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਵੱਡਾ ਗੇਟ ਜਿਹਦੇ 'ਚੋਂ ਦਾਖਲ ਹੋਈਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿਸੰਗ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ

ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਜਾਗਣ ਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਜੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਆਦਮੀ ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਜੂਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ-

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਉਹ ਵਾਰੀ ਮਿਲ ਗਈ ਇਸ ਨੂੰ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਵਾਰੀ ਗੁਆ ਬੈਠਦੇ ਨੇ। ਨਹਿਰ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਧਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਤਰੇੜਾਂ ਫਟ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਖਾਲਾ ਸੰਵਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਥੇ ਨਸ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਅਗਲੀ ਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੱਟ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਗਲੇ ਨਾਲ ਲੜੇ ਫੇਰ ਉਹਦੀ ਗਲਤੀ ਹੈ, ਭਾਈ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲਦਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੱਟੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਤੇਰਾ ਕਿੱਥੇ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ। ਜੇ ਤਾਂ ਇਹਦੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਏ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਫਤਹਿ ਕਰ ਲਿਆ। ਜੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿ ਗਏ ਫੇਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਖਲਾਰਾ ਹੈ, ਚਮਕ ਹੈ, ਦਮਕ ਹੈ, ਬੜਾ ਕੁਛ ਏਸਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਰਸਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੇ ਬਗੈਰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ। ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਛੁਟਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣੇ ਸੁਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣਾ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ ਸਮਝੋ। ਉਹ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਵੈਰਾਗ ਦਾ, ਵਿਵੇਕ ਦਾ। ਜਿਉਂਦਾ ਬੰਦਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਆਲਸੀ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਕੋਨੇ 'ਚ ਬਹਿ ਜਾਵੇ। ਕੰਮ ਦੇਵੇਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਫਰਕ ਹੈ ਦੋਹਾਂ ਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਬਲ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ ਕਿ ਘਰ-

ਬਾਰ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮਿਲੇ-ਜੁਲੇ ਨਾ। ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਓ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਭਾਈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੋਈ ਸਿੱਧਾਂ-ਨਾਥਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਉਤੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਨੂੰ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੀਵਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਐਨਾ ਨੀਵਾਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਬੰਧਨ ਦਾ ਰੂਪ, ਇਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਜੇ ਬੀਬੀਆਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੂਪ ਨੇ, ਫੇਰ ਬੀਬੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਆਦਮੀ ਵੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਏ। ਆਦਮੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਪਿਆਰਿਓ! ਕਿਉਂ ਤੁਸੀਂ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਰਤ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਲੈਣ। ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਅੱਡਦੇ ਹੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਗੋਰਖਨਾਥ! ਜੁਗਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੋਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥

ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ

ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ - ੫੨੨

ਜੁਗਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ। ਪੈਸਾ ਦੇਵੇਂ ਕਮਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਇਕਨਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜ਼ਮੀਨ ਬਣਾ ਲਈ, ਹੋਰ ਮੁਰੱਬੇ ਬਣਾ ਲਏ, ਹੋਰ ਏਕੜਾਂ ਦੇ ਏਕੜ ਖਰੀਦ ਲਏ, ਬੇਅੰਤ ਬਿਜਨਸ ਹੈ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਪੈਟਰੋਲ ਪੰਪ ਲਾ ਲਏ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਮਸਤ ਹੋਣਾ ਹੈ ਨਾ, ਇਹੀ ਗੱਲ ਮਾੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਈਂ ਓ ਮਨਾਂ ਮੇਰਿਆ,

ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵੇਖ ਕੇ।

ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ॥

ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੁ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਖਤਰਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸੁਰਤੀ ਐਨੀ ਡੂੰਘੀ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ। ਨਾਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਉਤੇ ਜੋ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਧਰਤੀ ਹੈ ਉਥੇ ਤੱਕ ਰਾਜ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਾਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਪਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼

ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਬੰਧਨ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੀ ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਛੱਡਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਛੱਡਣਾ ਹੈ ਪਰ ਐਨਾ ਤਕੜਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਗ੍ਰਹਿਸਤ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਮਾਣਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾ ਭੁੱਲੇ, ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੱਖੇ। ਇਕ ਕੁੱਤੇ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਕ ਪਹਾੜ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਰਾਜ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੀ ਰੱਖ, ਕੁੱਤੇ ਵਾਲੀ ਨਾ ਰੱਖ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੀ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ? ਕੂਕਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੂਕਰ ਦੇ ਇੱਟ ਮਾਰੋ, ਉਹ ਇੱਟ ਵਲ ਨੂੰ ਨੱਠ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਸ਼ੇਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਮਚਾਨ (ਉੱਚੀ ਥਾਂ) 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿਓ, ਦੂਰੋਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀਹਨੇ ਚਲਾਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਫੜਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਜਿੰਨਾਂ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਹੈ। ਕੁੱਤਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਾਂ ਹੈ ਇਸ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਪਰਚੇ ਰਹਿਣਾ। ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ, ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਮੇਰਾ ਘਰ, ਮੇਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਮੇਰਾ-ਮੇਰਾ ਕਰਦਾ ਹੀ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸ਼ੇਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਮੇਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਵਸਤੂਆਂ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਨਿਗ੍ਹਾ ਰੱਖਣੀ, ਇਹਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ - **ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ॥** ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੋਤੀਆਂ ਨਾਲ ਮੰਦਰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਨਹੀਂ। ਰਤਨ ਲੱਗੇ ਹੋਣ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ, ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, **ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੁ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ ॥** ਐਨੀਆਂ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਹੋਣ, ਮੀਲਾਂ 'ਤੇ ਬੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਦੇਖ ਲਵੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸੁਗੰਧੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਇਹਦੇ 'ਚ ਖਤਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਈਂ। ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਾ ਭੁੱਲ ਜਾਈਂ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭੋਗੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਘਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਝਿਲਮਿਲ-ਝਿਲਮਿਲ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਪਲੰਘ -

ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ, ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧੂ, ਸੰਤ ਅਸੀਂ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਨਾਂ ਧਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਸੰਤ.....। ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ਸੰਤ ਦਾ ਪਦ, ਸੰਤ ਤਾਂ ਇਕ ਅੱਧਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੇ ਵਿਸਥਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ ॥
ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ ॥
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੪

ਲੋਕ ਤਾਂਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੁਰੇ ਆਉਣ ਕਿ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਆਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਆਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਪਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਖਪ ਜਾਣਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਮਾੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰੁ ਤਖਤਿ ਰਾਖਾ ਪਾਉ ॥
ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ ॥
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੪॥੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੪

ਸੋ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ 'ਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਉਹਦੀ ਧੁਨ ਹਰ ਵਕਤ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਨਾ ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਜਾਈਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹਦਾ ਮਨ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਉਹਨੂੰ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਧੁਨ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ-

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ॥

ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲੁ ਘਚੋਲਾ ॥ ਅੰਗ- ੩੧੩

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੋਰਖਨਾਥ! ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜੀਵ ਜਦੋਂ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਫਸਣਾ ਮਾੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ! ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਅਜੀਬ ਫਲਸਫਾ ਹੈ ਜਦ ਆਦਮੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਫਸੇ ਕਿਉਂ ਨਾ? ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੈ? ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਫਸੇ ਹੋਏ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੱਢੋਗੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ, ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਛੱਡ ਵੀ ਦੇਈਏ,

ਤਾਂ ਵੀ ਆਦਮੀ ਦੀ ਪਕੜ ਨਹੀਂ ਹਟਿਆ ਕਰਦੀ। ਸਾਧੂ ਬਣ ਗਿਆ, ਦੋ ਚੋਲੇ ਨੇ, ਇਕ ਚੋਲਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਨੂੰ ਚੋਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦੁੱਖ ਲੱਗੇਗਾ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਇਹਨੂੰ ਲੱਗੇਗਾ। ਉਹਦਾ ਮਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੇ-ਮਾਣ (ਨਿਰਾਦਰ) ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਲੱਗੇਗਾ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਇਹਨੂੰ ਲੱਗੇਗਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਗੋਰਖਨਾਥ! ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮਾਇਆ 'ਚ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਦੇ ਤਾਂ ਵੀ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਤਾਂ ਵੀ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਅਸਲ 'ਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰੋਗੇ? ਇਕ ਬੜਾ ਤਜਰਬਾ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੇ ਆਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਹੈ, ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਬਾਜ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜਿਆਂ 'ਚ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਕੇ ਉੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਦਾ ਮਾਰਗ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਤਿਆਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੁਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੪

ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਮ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਮਾਰਗ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਪਨਾਉਣਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ, ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਜਿੰਨੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਤਿਆਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ, ਘਰ-ਬਾਰ ਨੇ, ਖੇਤੀਆਂ, ਨੌਕਰੀਆਂ-ਚਾਕਰੀਆਂ, ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਬਈ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਲਈਏ? ਵਾਰੀ ਹੈ -

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਉਤੇ -

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

worthless (ਫਜ਼ੂਲ) ਕੰਮ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਬਾਕੀ ਤੂੰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤੂੰ? ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਣਾ ਲਈ? ਦਸ ਮੁਰੱਬੇ, ਵੀਹ ਮੁਰੱਬੇ, ਸੌ ਮੁਰੱਬਾ, ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਐਨੇ

'ਚ? ਇਹਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਲੈ ਜਾਏਂਗਾ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲੀ ਜਾਊਗੀ? ਇਹ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਹੈਂ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਅਰਬਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, 4 ਅਰਬ 32 ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਉਮਰ ਹੈ ਧਰਤੀ ਦੀ। ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਤਾਂ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣੇ ਨੇ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਆ ਗਏ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਆ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਬੀਜਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਬੰਜਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਜੰਗਲ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਦੇ ਆਹ ਜਿੱਥੇ ਆਬਾਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਬੜੇ ਸਮੁੰਦਰ ਗਹਿਰੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਬਾਦੀਆਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਫਸ ਗਿਆ। ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਆਈ ਸੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨੂੰ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਉਲਝ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਓ! ਦੇਖਓ! ਵਾਰੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਵਾਰੀ ਖੁੰਝ ਜਾਵੇ।

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਤੇ ਵਾਰੀ ਨਾ ਗਵਾ ਲਈਂ,
ਮਿਲ ਲੈ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ।

ਹੁਣ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ ਆਪਣੀ, ਵਾਰੀ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਹੈ? ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਲਈਏ।

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆਂ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥

ਅੰਗ- ੧੭੬

ਦੋ ਰਸਤੇ ਵੱਡੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੈ? ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੱਕ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੈ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਦੋ ਖਿਆਲ ਨੇ। ਇਕ ਖਿਆਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਸੱਤਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਤੋਂ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਿੱਧੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨੇ ਖਾਸ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਹ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਮਾਰਫਤ ਆਪਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਖਿਆਲ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਵੇਲੇ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਖ ਸਹੇ ਜਾਣ, ਕਰੜੇ ਤਪ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਹੱਠ ਦੇ ਨਾਲ ਧੁੱਪਾਂ ਸਹੀਆਂ ਜਾਣ, ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਲ ਧਾਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਭੁੱਖੇ ਰਿਹਾ ਜਾਵੇ। ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ -

ਮਨਹਠਿ ਭੇਖ ਕਰਿ ਭਰਮਦੇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੫੯੩

ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿੜ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਦੁਖ ਸਰੀਰ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਿਆ।

ਮਨਹਠਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ਕਰਿ ਉਪਾਵ ਥਕੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੩੯

ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬੰਦੇ ਉਪਾਅ ਕਰਕੇ ਥੱਕ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਰੱਬ ਨਾ ਮਿਲਿਆ -

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪ ਕਰਿ ਰਹੇ ਮਨਿ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੪੦

ਦੂਜੇ ਜਿਹੜੇ ਅਕਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਰੱਬ ਇਥੇ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ। 'ਮਨਿ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਹੋਇ' ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮਨ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੱਠ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਹੱਠ ਕਰਕੇ ਹਾਰ ਗਏ, ਥੱਕ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਸਲਾਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਸ਼ਕਰਗੰਜ ਜਿਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਈਰਾਨ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੀ, ਪੈਗੰਬਰ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜਾ ਨੇੜੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਬੜੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਮਾਤਾ ਸੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਕੋਈ ਐਸਾ ਬੱਚਾ ਜਨਮ ਨਾ ਲੈ ਲਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਉਲਾਂਭੇ ਦਿਵਾਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਲਾਂਭਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-

ਧਾਰਨਾ - ਜੇ ਤੂੰ ਭਗਤ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੰਮਣਾ,
ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੁਤੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ ਮਹਤਾਰੀ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੮

ਜਿਸ ਕੁੱਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਕੁਲ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਨਿਰਾਰਥਕ ਹੈ, ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਢੱਕ ਤੇ ਪਲਾਸ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੁਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੁਲ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕੁਲ ਤਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ 24 ਕੁਲਾਂ ਦਾਦਕਿਆਂ ਦੀਆਂ, 20 ਕੁਲਾਂ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੀਆਂ, 16 ਜਿੱਥੇ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, 12 ਕੁਲਾਂ ਜਿੱਥੇ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ 10 ਕੁਲਾਂ ਜਿੱਥੇ ਭੈਣ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਅੱਠ ਕੁਲਾਂ

ਜਿੱਥੇ ਮਾਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨੌਂ ਕੁਲਾਂ ਜਿੱਥੇ ਭੂਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 101 ਕੁਲ ਦਾ ਉਧਾਰ ਇਕ ਕੁਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਨੇਸ਼ਟੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਕਤਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੋਤਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਹਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, 101 ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਕੁਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸੱਤ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭੰਗ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤਮਾਕੂ ਖਾਣ ਤੇ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਆ ਜਾਵੇ 101 ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਕੁਲਾਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

*ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਸੇਵੀਐ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਤਜਿ ਜਾਇ
ਪਾਣੀ ਤਾ ਕੋ ਹਾਥ ਕਉ ਮਧਰਾ ਸਮ ਅਘਦਾਇ।
ਮਦਰਾ ਦਹਤੀ ਸਪਤ ਕੁਲ ਭਾਂਗ ਦਹੈ ਤਨ ਏਕ।
ਜਗਤ ਜੂਠ ਸਤ ਕੁਲ ਦਹੈ ਨਿੰਦਾ ਦਹੈ ਅਨੇਕ।*

ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਭੋਰਾ ਕੁ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੇਵਤੇ, ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੇ, ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਵਰਗਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਾਡੇ ਵਲ ਚੰਗੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੋਵੇਂ ਨਿਗ੍ਹਾ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਮਾੜੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵੀ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਹਰ ਵਕਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸਵਰਗਾਂ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਕੇ, ਨੇਕ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਕੇ, ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜੇ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਜਾਮਾ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਥਾਂ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਸਵਰਗਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰਿਵਾਰ ਵਲ ਨਿਗ੍ਹਾ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਔਕੜਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਉਸੇ ਕੁਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਆ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬੇਦਾਵਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਤੁਅੱਲਕ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜਿਹੜੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਕੌੜੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਤੇ, ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਗਤੀ ਕਰਾਓ। ਭਾਈ! ਤੁਸੀਂ ਜੀਉਂਦੇ-ਜੀਉਂਦੇ ਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ, ਜਦੋਂ ਸਾਧੂ, ਸੰਤ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਹੋਏ ਸੀ? ਜਦ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਜੀ ਆਪਣਾ ਪੋਤਾ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਮਾਰ ਦਿਤੀਆਂ, ਬਲਦ ਮਾਰ ਦਿਤੇ, ਮੈਂ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਕਰਾ ਦਿਤਾ, ਮੈਂ ਫਲਾਣਾ ਕਰਾ ਦਿਤਾ, ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਕਰੋਪ ਦੀ

ਨਿਗ੍ਹਾ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਇਕ ਮਾਈ ਆਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ, ਇਕ ਬੀਬੀ ਸੀ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਰਵਿਸ 'ਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਾਈ! ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਕਿਉਂ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੰਗ ਨਾ ਕਰਾਂ, ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਪੜਦਾਈ ਸੱਸ ਹਾਂ। ਨਾ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ, ਨਾ ਪੋਤਿਆਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈ। ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਫੇਰ? ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਪੋਤੇ ਮਾਰ ਚੁੱਕੀ ਹਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਸੁੱਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹਨੂੰ ਮੈਂ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕਮਾਲ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਸਾਧੂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਕੋਈ ਸਤਿਸੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ? ਕਹਿੰਦੀ, ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਹੁਣ ਇਹਦੇ ਮਗਰ ਕਿਉਂ ਪਈ ਹੈਂ?

ਖੈਰ, ਐਸੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਆਮ ਹੀ ਸੁਣਨ, ਦੇਖਣ 'ਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਪਿੱਤਰ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਤਮਾਕੂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਪੀਣਾ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਿਆ। ਤਾਂ ਫੇਰ ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਮਾੜਾ ਹੋਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਸੱਤ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸ਼ਰਾਬ। ਸੌ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਮਾਕੂ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਿੰਦਕ ਤੇ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਮਾਤਾ! ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਉਲਾਂਭਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। 'ਜਹ ਕੁਲਿ ਪੂਤੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥ ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ ਮਹਤਾਰੀ ॥' ਵਿਧਵਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋ ਗਈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਲੜ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਰੱਬ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦਸਦੀਆਂ ਨੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਚੰਗੀ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ -

*ਆਪਿ ਲੀਏ ਲੜਿ ਲਾਇ ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ ਸੇ ॥
ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ ਆਏ ਸਫਲੁ ਸੇ ॥ ੨ ॥*

ਅੰਗ - ੪੮੮

ਉਹ ਮਾਵਾਂ ਧੰਨ ਨੇ, ਇਥੇ ਵੀ ਧੰਨ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਮਾਤਾ। ਐਸਾ ਪੁੱਤਰ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੱਲਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਐਸਾ ਬੱਚਾ ਮੇਰੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਜਨਮ ਨਾਂਹ ਲਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਨਾਸਤਕ ਹੋਵੇ, ਬੇਮੁਖ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਛੋਟਾ ਸੀ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ, ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਯਾਦ

ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ। ਐਸਾ ਦਿਮਾਗ ਸੀ, ਜਿਹਨ ਸੀ ਉਹਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਬੱਚੇ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੀ।

ਸਾਡੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣੀ, ਸਾਰੀ ਯਾਦ ਹੋ ਜਾਣੀ। ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਬੱਚਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਜੁਬਾਨੀ ਯਾਦ। ਫਸਟ ਆਇਆ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਚ ਸਪੈਲਿੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ। ਸਾਰੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣ ਉਹਨੂੰ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮੁਫਤ ਕਰਾਵਾਂਗੇ ਇਹਨੂੰ। ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਵਰਗੇ ਦਿਮਾਗ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਬਾਣੀ ਯਾਦ ਸੀ ਅਰ ਐਨੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਸੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਆਪ ਨੂੰ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬੇਨਤੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਆਪ ਦੇ ਬੜੇ ਲਾਇਕ ਲਗਦੇ ਨੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਕਾਬਲ ਕਿਹੜਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਛੋਟਾ ਹੈ। ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ? ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਸ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ, ਜਿਸ ਚੌਂਕੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਹ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਸੂਈ ਲੈ ਕੇ ਉਹਦੇ ਪਾਵਿਆਂ 'ਚ ਖੁੰਭ ਦਿਉ। ਜਿਹਦੇ ਪਾਵੇ 'ਚ ਖੁੰਭ ਗਈ, ਸਮਝ ਜਾਓ, ਲੱਕੜੀ ਵੀ ਨਰਮ ਕਰ ਦਿਤੀ ਉਸ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਚੌਂਕੀ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਸੂਈ ਖੋਭੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲੀ ਗਈ ਜਿਵੇਂ ਮੋਮ 'ਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਸੂਈ ਚੋਭ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਜਦੋਂ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹੋਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਰਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂਗੇ ਕਿ ਉਹ ਧੁਰ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਇਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੇ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੇ ਸਾਰਾ ਕੁਰਾਨ ਸਰੀਫ ਜੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜ਼ਕਾਤ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਰੋਜ਼ੇ ਰਖਦੀ ਸੀ, ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕ ਕਰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਪਿਆ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੋਰ ਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਾਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਚੋਰ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਪਣਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ ਇਹ। ਚੋਰ ਨੇ ਸਮਾਨ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਮੁੜ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਾ ਲੱਭੇ, ਅੰਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੀਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਵੀ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ ਤੇ ਚੋਰ ਉਥੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੀ ਗੱਲ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਇਥੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਸਮਾਨ ਬੰਨ੍ਹੀ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਾਤਾ! ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਤੇਰੇ ਘਰ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾ ਦਿਓ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿਓ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਬੜਾ ਗਹਿਰਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ। ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਆ ਗਈ, ਮਾਤਾ ਦੇ ਬਚਨ 'ਤੇ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਬਚਨ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਆ ਗਈ। ਪ੍ਰਤੀਤ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਇਹ ਤਾਰ ਦਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਜੀ,
ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ ਭਾਈ।

ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ॥

ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਚੀਤਿ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੩

ਭਰੋਸਾ, ਪ੍ਰਤੀਤ, ਯਕੀਨ, faith ਇਕੋ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਨੇ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਰੂਹਾਨੀ ਰਾਹ 'ਤੇ। ਤਰਕ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਪ੍ਰਤੀਤ, ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਬੇੜੇ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਉਤੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਹੈ ਕੀ? ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਜੇ ਇਸ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਚਲਣਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਰੱਬ ਦੇ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਲਿਆ ਕਿ ਰੱਬ ਹੈਗਾ। ਉਹ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਰਾਜਕ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ-

ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ ਮੈ ਮੂਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੧੨

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥

ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ ਸੇ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ ॥

ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੇ ਨਿਮਖ ਮਹਿ ਸੇ ਅਲਪ ਸੁਖੁ ਭਨੀਐ ॥

ਰਹਾਉ ॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਅਪਿਆਉ ਦੇਇ ਕਛੁ ਉਨ ਨ ਹੋਈ ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸੰਮਾਲਤਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੬੨੭

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ -

ਜੋ ਬਿਨੁ ਪਰਤੀਤੀ ਕਪਟੀ ਕੂੜੀ ਕੂੜੀ ਅਖੀ ਮੀਟਦੇ

ਉਨ ਕਾ ਉਤਰਿ ਜਾਇਗਾ ਭੁਨੁ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੩੪

ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰੱਬ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਜੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਾਡਾ ਰਸਤਾ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਇਕ ਮਾੜਾ ਜਿਹੜਾ ਖਾਲਾ ਸਮਝ ਲਓ, ਖਾਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਰ ਛਾਲ ਮਾਰਨੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਐਨਾ ਕੁ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਆਹੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ-ਪਰਤੀਤ। ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਤੀਸਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ-ਸਤਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ, ਚੌਥੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ-ਨਾਮ ਦੀ। ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਵੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਕਿ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਮੇਰੇ ਓਹੀ ਹੈ -

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥

ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਮਨ 'ਚ? ਨਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਭੁੱਲੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਹੈਗਾ ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੈਗਾ। ਆਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਜੇ ਆਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਆ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਦੋ ਚੇਲੇ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਇਕ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ ਗੱਦੀ, ਬਿਨਾਂ ਪਰਖ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਧੜੇ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਉਹ ਕਹਿਣਗੇ ਜੀ ਇਹ ਵੀ ਕਾਬਲ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਕਾਬਲ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਧੜੇ ਬਣਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੀ, ਮੈਂ ਅਸਲੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਸਲੀ ਹਾਂ। ਸੋ ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਣੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ-ਹੁੰਦੇ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਭਾਈ! ਆਹ ਰਾਹ ਦਿਖਾਊ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਹੀ। ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਆਹ ਭੁੱਲ-ਭੁਲਾਈਆਂ 'ਚ ਪਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਆਹ ਰਾਹ ਦਿਖਾ ਦਊ।

ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਖ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਕਬੂਤਰ ਮੰਗਾ ਲਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਮੈਂ ਗੱਦੀ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ, ਜਿਹੜਾ ਆਹ ਕਬੂਤਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਆ ਦੇਵੇਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪਰ ਮਾਰੇ ਉਥੇ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਦੇਖਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਨੇ ਤਾਂ ਫੜਿਆ, ਫੜ ਕੇ ਨੱਠਿਆ ਹੀ ਗਿਆ। ਕੋਠੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਗਿਆ, ਗਰਦਨ ਮਰੋੜ ਕੇ, ਨੱਠਿਆ-ਨੱਠਿਆ ਹੀ ਆਇਆ, ਸਾਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ, ਲਓ ਮਹਾਰਾਜ। ਦੂਜਾ ਅਜੇ ਸਲਾਹ ਹੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਜਾਵਾਂ? ਦੂਜਾ ਕੋਠੇ ਦੇ ਮਗਰ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਗੰਨਾ

ਬੀਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਗੰਨੇ ਦੇ ਉਤੇ ਟਿੱਡੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਦੇਖਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਥੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਜੰਗਲ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਜੰਗਲ 'ਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਸੀ ਪੰਛੀ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਇਥੇ ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਨੇ। ਅਗਾਂਹਾਂ ਇਕ ਡੂੰਘਾ ਟੋਆ ਪੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਟੋਏ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਇਥੇ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਇਹਨੇ ਉਤੇ ਕੱਪੜਾ ਲੈ ਕੇ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਲਈ। ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਲੈ ਬਈ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਦੇਖਦਾ ਹੋਣਾ, ਹੁਣ ਗਰਦਨ ਮਰੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਖਿਆਲ ਆਇਆ, ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ, ਕਿਹੜਾ ਥਾਉਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਜਿੰਦਾ ਕਬੂਤਰ ਲਿਆ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਲੱਭਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਨਾ ਦੇਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਸੀ? ਕਹਿੰਦਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਗੰਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਟਿੱਡੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਦੇਖਦੀਆਂ ਸੀ, ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਪੰਛੀ ਦੇਖਦੇ ਸੀ, ਟੋਏ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ, ਪਰ ਰੱਬ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਰੱਬ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਫੜੋ ਕਬੂਤਰ। ਇਹ ਇਕ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਉਤੇ ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਲੁੱਕ ਕੇ ਪਾਪ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ। ਕਿੱਥੇ ਲੁੱਕ ਕੇ ਬੇਈਮਾਨੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ, ਸੱਤਾਂ ਦੀਪਾਂ, ਨੌਆਂ ਖੰਡਾਂ, ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸੀ, ਨਾਲ ਰਹੇ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੌਤਕ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੇ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਸੀ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਸੀਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਸੰਤ ਹੋਇਆ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਆ ਗਏ ਸੀਗੇ। ਬੜੇ ਕੌਤਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੇਖੇ ਨੇ ਆਪ ਨੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੀ।

ਅੱਛਾ! ਭਾਈ ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਭਾਈ

ਸਧਾਰਣ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਜੀ ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਸੀਗੇ, ਜੀ ਪੂਰੇ ਸਾਧੂ ਸੀਗੇ। ਅਖੀਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਸੀ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਬੜੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ। ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਕੋਇਆਂ 'ਚੋਂ ਦੋ ਕਤਰੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ, ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਬੋਲੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ -

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੫

ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸੀਗੇ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ।

ਚਾਰ ਭਰੋਸੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ 'ਤੇ। ਪਹਿਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਚੰਗਾ ਸੰਤ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੰਤ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਚੌਥਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਸੋ ਜਿੰਨਾਂ ਵੱਡਾ ਭਰੋਸਾ, ਓਨੀਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਸੋ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਸਤਿ ਸ਼ਾਸਤਰ 'ਤੇ। ਸਤਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿੰਤੂ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣਾ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਆਇਆ, ਭੋਗ ਪੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਆਇਆ, ਫੇਰ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨੱਠ ਗਿਆ। ਤੀਸਰੀ ਵਾਰ ਆਇਆ, ਫੇਰ ਨੱਠ ਗਿਆ। ਚੌਥੀ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਜਾਣ ਨਾ ਦਿਓ।

ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਬਈ ਸਿੱਖਾ! ਤੂੰ ਐਨੀ ਕਾਹਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ? ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਘਰ ਮੇਰਾ ਦੂਰ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਾਂ। ਓਨੀਂ ਕੁ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਮੇਰਾ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਮਹੀਨੇ ਭਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਛ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਆਉਂਗਾ, ਦੋ ਦਿਨ ਜੋਗਾ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੇ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੇ ਮੈਂ ਇਕ ਦਿਨ ਰੁਕ ਜਾਵਾਂ, ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਬਹੁਤ ਯਾਦ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਨਿਤਨੇਮ ਹੈ ਓਹੀ 10-15 ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੀ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਕਥਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਥਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਵੀ ਹੈਂ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਦੇ 'ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ' ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ? -

ਧਾਰਨਾ - ਰੋਜ਼ੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪੱਥਰ ਦੇ ਕੀੜੇ ਨੂੰ
ਤੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੇਵੇ ਬੰਦਿਆ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂ ਬਈ ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹ ਤੁੱਕ ਤੂੰ ਕਦੇ ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ।

ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ ਉਦਮੁ

ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਰਿਆ ॥

ਸੈਲ ਪਥਰ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਏ

ਤਾ ਕਾ ਰਿਜਕੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਧਰਿਆ ॥

ਅੰਗ- ੧੦

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਥ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਬਈ ਪੱਥਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕੀੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਥੇ ਵੀ ਉਹਦੀ ਖੁਰਾਕ ਰੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਰੱਬ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੱਥ ਪੈਰ ਤਾਂ ਹਿਲਾਉਣੇ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਨੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਪਿਆਰਿਓ! ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੱਖ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਭੇਖ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਉਹਨੂੰ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦੂਸਰੀ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਹਿਰਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ। ਤੀਸਰੀ ਭੇਖ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ। ਭੇਖ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿਸੇ ਦਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਾਈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਵਧੀਆ ਲੱਗੀ, ਸੋਹਣਾ ਸਜਦਾ ਫਬਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਆਪਾਂ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਪਾ ਲਈਏ। ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ 'ਚ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਨਾ ਕਿ ਨਿਗੁਰਾ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ। ਤੀਸਰੀ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਬੰਦਾ ਫਲਾਣੇ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ ਇਹ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ, ਫਲਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਆਪ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਮੰਨ ਲੈਣਾ। ਸਿੱਖੀ ਧਾਰ ਲੈਣੀ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਵਾਸਤੇ, ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ। ਚੌਥੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਿਦਕ ਦੀ ਸਿੱਖੀ। ਪੰਜਵੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਸਿੱਖੀ। ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਦਕ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਉਤੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਦੇਣੀ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੂਰਖਿ ਲਾਇਆ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਰਾਮੁ ਗਇਓ ਰਾਵਨੁ ਗਇਓ ਜਾ ਕਉ ਬਹੁ ਪਰਵਾਰੁ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਿਰੁ ਕਛੁ ਨਹੀ ਸੁਪਨੇ ਜਿਉ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੫੦ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੨੯

ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੂਰਖਿ ਲਾਇਆ ॥
ਬਿਸਰੇ ਰਾਜ ਰਸ ਭੋਗ ਜਾਗਤ ਭਖਲਾਇਆ ॥
ਆਰਜਾ ਗਈ ਵਿਹਾਇ ਧੰਧੈ ਧਾਇਆ ॥
ਪੂਰਨ ਭਏ ਨ ਕਾਮ ਮੋਹਿਆ ਮਾਇਆ ॥
ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਜੰਤੁ ਜਾ ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥ ੮ ॥
ਅੰਗ - ੨੦੭

ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸਿ ਹੈ ਪਰੇ ਆਜੁ ਕੈ ਕਾਲਿ ॥
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ਲੇ ਛਾਡਿ ਸਗਲ ਜੰਜਾਲ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੨੯

ਰਾਣਾ ਰਾਉ ਨ ਕੇ ਰਹੈ ਰੰਗੁ ਨ ਤੰਗੁ ਫਕੀਰੁ ॥
ਵਾਰੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕੋਇ ਨ ਬੰਧੈ ਧੀਰ ॥ ਅੰਗ - ੯੩੬
ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥
ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੁਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥
ਅੰਗ- ੨੫੪

ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਮੈ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥
ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ ਫੂਟੈ ਘਟ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਹਿ ਨ ਗਾਵਹੀ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨਾ ॥
ਝੂਠੈ ਲਾਲਚਿ ਲਾਗਿ ਕੈ ਨਹਿ ਮਰਨੁ ਪਛਾਨਾ ॥ ੧ ॥
ਅਜਹੁ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜਨ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੨੨੬

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀਓ !
ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ
ਕਰੀਏ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ
ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜੀ, 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।'

ਅੱਜ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਵਨ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ
ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਏ ਉਸ
ਸਮੇਂ ਹੀ ਨਾਲ ਲਿਖਾ ਕੇ ਲਿਆਏ ਹਾਂ।

ਛਣਿ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ ਨਹ ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁ ਸਾਰ
ਜੀਵਨ ਲੋਰਹਿ ਭਰਮ ਮੋਹ ਨਾਨਕ ਤੇਊ ਗਵਾਰ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੨੫੪

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਨੇ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਭਾਗ ਲਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ
ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਪਵਿੱਤਰ ਕੀਤਾ
ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਇਹ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਆਪ
ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਏਕ ਸਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,

ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ ॥
ਬੁਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਔ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੂਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈਂ ॥
ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈਂ ॥
ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ
ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇਕੈ ਫੇਰੇ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ ॥
ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿਤ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਮੰਨੀ
ਗਈ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ।
ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾ। ਰਹਿੰਦਾ
ਕੀ ਹੈ? -

ਨਾਮੁ ਰਹਿਓ ਸਾਧੂ ਰਹਿਓ ਰਹਿਓ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਜਗਤ ਮੈ ਕਿਨ ਜਪਿਓ ਗੁਰ ਮੰਤੁ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੨੯

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਨੇ ਨਾਮ ਤੱਕ ਰੁਸਵਾਈ ਕਰ ਲਈ, ਨਾਮ 'ਚ ਅਸਥਿਤ
ਹੋ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਮਨਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਵਾਰ
ਉਹ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ
ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਾਲ ਨਾਮ
ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ -
'ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥ ਓਹ
ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੁਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥' ਇਸ
ਕਰਕੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਰੀਏ। ਸਮਾਂ
ਤਾਂ -

ਠਹਿਰਨ ਜਾਂਚ ਨ ਜਾਣਦਾ,
ਲੰਘ ਗਿਆ ਨ ਮੁੜ ਕੇ ਆਂਵਦਾ। ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ
ਸਮਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਵਾਰੀ
ਲੰਘ ਗਿਆ, ਘੜੀ, ਪਲ, ਮਹੂਰਤ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ -
ਦਿਨ ਤੇ ਪਹਰ ਪਹਰ ਤੇ ਘਰੀਆਂ ਆਵ ਘਟੈ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ॥
ਕਾਲੁ ਅਹੋਰੀ ਫਿਰੈ ਬਧਿਕ ਜਿਉ
ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ ॥ ਅੰਗ - ੬੯੨

ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਸਾਲ ਦੀ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ।
ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਦਿਨਾਂ 'ਚ, ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਘੜੀਆਂ, ਪਲਾਂ 'ਚ।
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਮੈ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥
ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ ਫੂਟੈ ਘਟ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੨੨੬

ਜਿਵੇਂ ਘੜਾ ਛੁੱਟਿਆ ਹੋਵੇ, ਘੜੇ 'ਚ ਤਰੇੜ ਪਈ ਹੋਵੇ, ਪਾਣੀ ਘੜੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਟਿਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਸਾਬਤ ਘੜਾ ਹੋਵੇ -

ਕੁੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ ਜਲ ਬਿਨੁ ਕੁੰਭੁ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੯

ਉਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਇਹਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ -

ਜਲ ਕੀ ਭੀਤਿ ਪਵਨ ਕਾ ਥੰਭਾ ਰਕਤ ਬੁੰਦ ਕਾ ਗਾਰਾ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੯

ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਜਲ ਦੀ ਕੰਧ ਹੈ, 70% ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਰਕਤ ਮਾਤਾ ਦਾ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮਿਲ ਕੇ, ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਣੀ। ਰਕਤ ਤੇ ਬੁੰਦ ਦਾ ਗਾਰਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਐਸੀ ਇਹਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਮੈਂ, ਮੇਰੀ 'ਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਜੋ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹਵਾ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ, ਗੈਸ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਵੀ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸੌਣ ਤੋਂ ਦੋ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਛਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੌਂਇਆ ਜਾਵੇ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਨੀਂਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਫੇਰ ਕਫ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕਿੱਡੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਓ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਪਿੱਤ, ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਫੇਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਜਠਰ ਅਗਨਿ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸੁੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਸ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਵਧਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਵਾਯੂ ਨੇ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸੀ, ਮਲਮੂਤਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੁੱਤਾ ਰਿਹਾ। ਇਸਨਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਪਿੱਤ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵਧਿਆ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਉਠ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿਰਿਆਕ੍ਰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਅਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਹੀ ਅਵਸਥਾ ਹਨ, ਸਵੇਰੇ ਕਫ ਦਾ, ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਪਿਤ ਦਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਾਯੂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਤੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠਿਆ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ 'ਚ, ਸਿਮਰਨ 'ਚ ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਇਕ ਮੌਤ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਭਾਵੇਂ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ ਪਰ ਉਹ ਮੌਤ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ

ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾਗਦਾ -

ਫਰੀਦਾ ਪਿਛਲ ਰਾਤਿ ਨ ਜਾਗਿਓਹਿ ਜੀਵਦੜੇ ਮੁਇਓਹਿ ॥

ਜੇ ਤੈ ਰਬੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਤ ਰਬਿ ਨ ਵਿਸਰਿਓਹਿ ॥ ੧੦੭ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੮੩

ਕਬੀਰ ਸੁਤਾ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਉਠਿ ਕਿ ਨ ਜਪਹਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥

ਇਕ ਦਿਨ ਸੇਵਨੁ ਹੋਇਗੋ ਲਾਬੇ ਗੋਡ ਪਸਾਰਿ ॥ ੧੨੮ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੧

ਫੇਰ ਕੀਹਨੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਉੱਠ ਕੇ ਜਾਗ। ਫੇਰ ਤਾਂ 'ਕਾਢਹੁ ਕਾਢਹੁ ਹੋਈ।' ਇਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਹੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਧ, ਅਹੰਭਾਵ, ਅੰਤਸਕਰਣ ਉਸ ਮਨ ਪ੍ਰਥਾਇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਜਾ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਮਨ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ -

ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ

ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਡਨ ਪੰਖੇਰੁ ਬਨ ਕਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੫੩

ਸਰੀਰ ਭੋਗ ਜੂਨੀ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਿਆ ਕਰ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਤੈਨੂੰ ਕੀਹਨੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੌਂ-ਸੌਂ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਤਾਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਅਵਸਥਾ ਹਨ -

ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਅਰੁ ਬਿਰਧਿ ਫੁਨਿ ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ ਜਾਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੮

ਹੁਣ ਬਚਪਨ ਨੂੰ ਜਵਾਨੀ ਨੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ। ਬੁਢੇਪਾ ਰੋਗਾਂ, ਸੋਗਾਂ ਦਾ ਘਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਨਸਾਨ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਬਚਪਨ ਹੈ ਖਾਓ, ਪੀਓ ਮੌਜ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ਭਜਨ।

ਭਾਈ ਜੱਲੂਣ ਜੀ ਸਮਕਾਲੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਨੇ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ। ਉਹ ਜੱਟ ਜੱਲੂਣ ਜੀ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ। ਭਗਤ ਜੱਲੂਣ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸਿੱਧੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ।

ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਢੱਗੇ ਚਾਰੇ, ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਹਲ ਵਾਹਿਆ।

ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਕੇ ਮਾਲਾ ਫੜ ਲਈ, ਰੱਬ ਦਾ ਉਲਾਂਭਾ ਲਾਹਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਛੋਟੇ ਸੀ ਤਾਂ ਡੰਗਰ ਚਾਰਦੇ ਰਹੇ। ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਹੱਲ ਵਾਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਕੇ ਮਾਲਾ ਫੜ ਕੇ ਰੱਬ ਦਾ ਉਲਾਂਭਾ ਲਾਹ ਦਿਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਥ ਨਾ ਦਿਤਾ।

ਕਬੀਰ ਦੀਨੁ ਗਵਾਇਆ ਦੁਨੀ ਸਿਉ ਦੁਨੀ ਨ ਚਾਲੀ ਸਾਬਿ ॥

ਪਾਇ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰਿਆ ਗਾਫਲਿ ਅਪੁਨੈ ਹਾਬਿ ॥ ੧੩ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਨਾਨਕ ਦੁਨੀਆ ਕੈਸੀ ਹੋਈ ॥

ਸਾਲਕੁ ਮਿਤੁ ਨ ਰਹਿਓ ਕੋਈ ॥

ਭਾਈ ਬੰਧੀ ਹੇਤੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥

ਦੁਨੀਆ ਕਾਰਣਿ ਦੀਨੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੫ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੧੦

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਲਾ ਦਿਤਾ, ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਚਲਾ ਗਿਆ -

ਦਿਨ ਤੇ ਪਹਰ ਪਹਰ ਤੇ ਘਰੀਆਂ ਆਵ ਘਟੈ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ॥

ਕਾਲੁ ਅਹੇਰੀ ਫਿਰੈ ਬਧਿਕ ਜਿਉ ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੬੯੨

ਸਮਾਂ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ ਤਬਦੀਲ ਹੋਣਾ।

ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਬਾਲਪਨ ਬੀਤੇ ਬੀਸ ਬਰਸ ਕਛੁ ਤਪੁ ਨ ਕੀਓ ॥

ਤੀਸ ਬਰਸ ਕਛੁ ਦੇਵ ਨ ਪੂਜਾ

ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਨਾ ਬਿਰਧਿ ਭਇਓ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੪੨੯

ਪਹਿਲਾਂ ਬਚਪਨ 'ਚ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਸਿਆਣੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ -

ਰਾਮ ਜਪਉ ਜੀ ਐਸੇ ਐਸੇ ॥

ਧੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਜੈਸੇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੩੩੭

ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘ ਗਈ -

ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਬਣ ਦੁਧਿ ॥

ਦੂਜੈ ਮਾਇ ਬਾਪ ਕੀ ਸੁਧਿ ॥ ਤੀਜੈ ਭਯਾ ਭਾਭੀ ਬੇਬ ॥

ਚਉਥੈ ਪਿਆਰਿ ਉਪੰਨੀ ਖੇਡ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੭

ਗਰਭ ਦੇ ਵਿਚ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਸੀ। ਉਥੇ ਵਾਅਦੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਥੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲੈ, ਤੈਨੂੰ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਯਾਦ ਰੱਖਾਂਗਾ ਪਰ ਭੁੱਲ ਪੈ ਗਈ। ਐਸੀ ਮਾਇਆ ਪੈ ਗਈ -

ਗਰਭ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਤੇ ॥

ਵਿਚਹੁ ਗਰਭੈ ਨਿਕਲਿ ਆਇਆ ॥

ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਦੁਨੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੦੭

ਉਸ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਹੀ ਭੁੱਲਾ ਦਿਤਾ, ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾ ਲਿਆ -

ਜੈਸਾ ਸੁਪਨਾ ਰੈਨਿ ਕਾ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰ ॥

ਦ੍ਰਿਸਟਿਮਾਨ ਸਭੁ ਬਿਨਸੀਐ ਕਿਆ ਲਗਹਿ ਗਵਾਰ ॥

ਅੰਗ- ੮੦੮

ਮੂਰਖਤਾਈ ਹੈ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਣਾ।

ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੂਰਖਿ ਲਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੦੭

ਮੂਰਖਾ ਸਿਰਿ ਮੂਰਖੁ ਹੈ ਜਿ ਮੰਨੇ ਨਾਹੀ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੧੫

ਜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਜੇ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਮੂਰਖਤਾਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਪਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕੋਈ, ਤਾਂ ਬੜਾ ਸੱਚ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਕਦੇ ਰਾਜੇ ਬਣ ਗਏ, ਕਦੇ ਭਿਖਾਰੀ ਬਣ ਗਏ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦਾ

ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਛਾਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਹੱਥ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਦਬਾਓ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਖਰ ਅੰਤਿ ਮਤੇ ਸੋ ਗਤੇ। ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸੁਪਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਗ ਨਾ ਆਵੇ ਸੁਪਨਾ ਸੱਚ ਹੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਆਹ ਦਿਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ -

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੋਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੋਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੩

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਸੀ -

ਨਰਪਤਿ ਏਕੁ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਸੋਇਆ ਸੁਪਨੇ ਭਇਆ ਭਿਖਾਰੀ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੭

ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਸੀ, ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ, ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੜਦੇ ਲਾਏ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ। ਨੀਂਦ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਰਾਣੀਆਂ ਵੀ ਸਭ ਉਸ ਨੇ ਖੋਹ ਲਈਆਂ। ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਬਦਲ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿਤਾ, ਭਿਖਾਰੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਅਧਿਆਸ ਪੱਕ ਗਿਆ। ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੰਡਤ, ਜਿਹੜੇ ਰਾਜ ਪੰਡਤ ਸਨ, ਉਸਨੂੰ ਗੱਲੀਂ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ -

ਗਿਆਨੁ ਨ ਗਲੀਈ ਢੁਢੀਐ ਕਥਨਾ ਕਰਤਾ ਸਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੫

ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਜੋ ਆਪ ਜਾਗੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਹੈ, ਓਹੀ ਸੁੱਤੇ ਨੂੰ ਜਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੁੱਤੇ ਨੇ ਸੁੱਤੇ ਨੂੰ ਕੀ ਜਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਸਭਾ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਿਆ।

ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਮਹਾਨ ਪੰਡਤ ਸੀ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਗੀਤਾ ਦੇ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਐਨਾ ਗਿਆਨ ਸੀ ਗਰਭ ਵਿਚ ਹੀ, ਉਹਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਉਚਾਰਨ ਗਲਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਅੱਠ ਵਲ ਪੈ ਗਏ, ਜੰਮਦੇ ਹੀ ਸਰੀਰ ਐਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਇਹਦਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਸੀ।

ਇਸ ਦੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਕਿਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਹਦੀ ਰੀਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨਾਨਾ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਿਤਾ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਕ ਦਿਨ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਇਹਦੀ ਖੁੰਡੀ ਖੋਹ ਲਈ, ਧੱਕੇ ਮਾਰੇ, ਜਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਬੱਚਾ

ਸਿਆਣਾ ਸੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਇਹਨੂੰ ਨਾ ਕੁਛ ਕਰੋ ਇਹਦਾ ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਕੈਦ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?

ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਇਹ ਸੱਚਾ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਾ?'

ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਨੇ ਕੁ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ?

ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ, ਰਾਜਾ ਵੀ ਹੱਠ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਐਨੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੰਕੇ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ? ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਕੈਦ ਕਰ ਲਏ।

ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਜੀ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੁਭ ਕਰਮ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਆਸੇ ਕੋਲ ਖੂਹ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਕੇ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜੰਗਮ ਤੀਰਥ ਵਾਂਗੂੰ ਆਪ ਚੱਲ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਕੋਲ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਇਹ ਰਾਹ 'ਚ ਆਸਣ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਪਾਸੇ ਹੋਵਾਂ? ਮੇਰਾ ਵੀ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਕ ਮੈਂ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਗਹੀਣ ਹਾਂ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦੇਣਾ। ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਾਸੇ ਹੋਵੇ। ਰਾਜੇ ਤੱਕ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਬੜਾ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੈ ਤਾਂ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ।

ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੂੰ ਬੁਲਾਓ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ ਰਾਜੇ ਤੱਕ? ਰਾਜਾ ਆਪ ਚੱਲ ਕੇ ਆਵੇ।

ਉਹ ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਉਤਰਿਆ, ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ, ਘਰ 'ਚ ਚਰਨ ਪਾਓ ਕਿਉਂਕਿ -

ਕਬੀਰ ਜਾ ਘਰ ਸਾਧ ਨ ਸੇਵੀਅਹਿ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਹਿ ॥
ਤੇ ਘਰ ਮਰਹਟ ਸਾਰਖੇ ਭੂਤ ਬਸਹਿ ਤਿਨ ਮਾਹਿ ॥ ੧੯੨ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੭੪

ਜਿਥੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਨਾ ਪੈਣ ਉਹ ਘਰ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ -

ਕਲੀ ਅੰਦਰਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿੰਨਾਂ ਦਾ ਅਉਤਾਰੁ ॥
ਪੁਤੁ ਜਿਨੁਰਾ ਧੀਅ ਜਿੰਨੁਰੀ ਜੋਰੁ ਜਿੰਨਾ ਦਾ ਸਿਕਦਾਰੁ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੫੫੬

ਹੁਣ ਉਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉੱਚਾ

ਸਿੰਘਾਸਨ ਚੰਦਨ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਬਣਾਈ। ਉਸ 'ਤੇ ਬਿਠਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੂੰ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਸਭਾ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੰਡਤ, ਅਚਾਰੀਆਂ, ਵਿਦਵਾਨ; ਸਾਰੇ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਲ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਚੌਂਕੀ ਵਲ ਵਧਣ ਲੱਗਿਆ, ਸਾਰੇ ਹਸ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਫੇਰ ਜਾਤੀ ਸੂਚਕ ਅੱਖਰ ਵਰਤਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚਮਦਰਸੀ ਹੋ, ਚਮਿਆਰ ਹੋ।

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਕਮੀਨੀ ਪਾਂਤਿ ਕਮੀਨੀ ਓਛਾ ਜਨਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥
ਤੁਮ ਸਰਨਾਗਤਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਚੰਦ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰਾ
॥ ੫ ॥ ੬ ॥ ਅੰਗ - ੬੫੯

ਉਹਦੀ ਜਦੋਂ ਚਰਨ-ਸਰਨ 'ਚ ਪੈ ਜਾਓ ਤਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ। ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਮਾਣ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿੱਡਾ ਗੁਸਤਾਖ ਬੱਚਾ ਹੈ ਇਹ। ਏਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਐਸਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਵੀ ਬਾਣ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਲਗਦੇ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਕਦੇ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਸਦਾ।

ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਰਾਜਨ! ਮੈਂ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਹੱਸੇ ਹਨ। ਇਹ ਚਮ ਦੇ ਪਾਰਖੀ ਨੇ ਜੇ ਆਤਮ ਦਰਸ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ 'ਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਲ ਨਹੀਂ। ਗੰਨਾ ਵਿੰਗਾ ਟੇਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਰਾਜਨ! ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਤੂੰ ਜਵਾਬ ਭਾਲਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਤੇਰੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦੇਣਗੇ? ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਕਰਮਕਾਂਡ 'ਚ ਫਸੇ ਹੋਏ, ਸ਼ੰਕਾਵਾਦੀ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਹੀ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਅੱਠ ਵਲ ਨੇ, ਇਕ ਪੈਰ ਕਿਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਹ ਗੁਰੂ ਬਣੇਗਾ?

ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਲਗਾਮ ਤੱਕ ਪੈਰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਜੋ ਸਮਾਂ ਹੈ ਓਨੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਕਰਾ ਦੇਵੇ।

ਗਲੀ ਹਉ ਸੋਹਾਗਣਿ ਭੈਣੇ ਕੰਤੁ ਨ ਕਬਹੂੰ ਮੈ ਮਿਲਿਆ ॥
ਅੰਗ - ੪੩੩

ਹੁਣ ਉਹ ਜਦੋਂ ਬੈਠ ਕੇ ਚੌਂਕੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਜਨ! ਹੁਣ ਕਰ ਸਵਾਲ?

ਰਾਜਾ ਸਵਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਇਹ ਸੱਚਾ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਾ?'

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਵੀ ਝੂਠਾ ਉਹ ਵੀ ਝੂਠਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਜਿਵੇਂ ਪੀਰ ਬੁੱਧਸ਼ਾਹ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਗਿਆ ਨਾਲ ਮੁਰੀਦ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਰੂਹ ਤੇ ਖੁਦਾ ਕਾ ਮਿਲਾਪ ਕੈਸੇ ਹੋਤਾ ਹੈ?

ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਅਚਾਰੀਆ ਸਵਾਲ ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਰਮਜ਼ ਨਾਲ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਦਿਨ ਕਾ ਔਰ ਰਾਤ ਕਾ ਜੈਸੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਜੇ ਦਿਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਦ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚ ਔਰ ਝੂਠ ਕਾ ਜੈਸੇ।

'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ?' ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਹੈ 'ਕਿਵ ਕੁਝੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ?' ਜਦੋਂ ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਜਿਹੜੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ।

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਜਲ ਕੀ ਭੀਤਿ ਪਵਨ ਕਾ ਬੰਭਾ ਰਕਤ ਬੁੰਦ ਕਾ ਗਾਰਾ ॥
ਹਾਡ ਮਾਸ ਨਾੜੀ ਕੇ ਪਿੰਜਰੁ ਪੰਖੀ ਬਸੈ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ - ੬੫੯

ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆਤਮ ਰੂਪ ਪੰਖੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ -

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੬੬੫
ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ -

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਗੜ ਅੰਦਰਿ ॥
ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ ॥
ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ ॥
੧ ॥ ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ ॥
ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ ॥੨ ॥
ਅੰਗ - ੧੦੩੩

ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਹੀ ਅੰਦਰ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਹੈ।

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼ਾਮੁ ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹਦਾ ਹੀ ਮਾਣ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਇਹ ਹੈ। ਐਸੀ ਕੰਧ ਹੋ ਗਈ ਅੰਦਰ।

ਰਾਖਹੁ ਕੰਧ ਉਸਾਰਹੁ ਨੀਵਾਂ ॥

ਸਾਵੇ ਤੀਨਿ ਹਾਥ ਤੇਰੀ ਸੀਵਾਂ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੯

ਇਕ ਸੀਮਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਸਿਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਲੰਮਾਈ ਉਹਦਾ ਹੱਥ ਵੀ ਓਨਾਂ ਹੀ ਲੰਮਾ ਹੋਏਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਧਰਤੀ ਮਿਣਦੇ ਸੀ। ਗਜ਼ ਤਾਂ ਬਾਅਦ 'ਚ ਆਏ। ਫੇਰ ਮੀਟਰ ਆ ਗਏ। ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਭ। ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਕਾਹਦਾ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।

ਰਾਜਾ ਸੀ, ਰਾਜ ਮਦ, ਰੂਪ ਮਦ, ਜਵਾਨੀ ਮਦ -
ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ ॥
ਏਨੀ ਠਗੀਂ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਕਿਨੈ ਨ ਰਖੀ ਲਜ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੮੮

ਕਾਹਦਾ ਇਹ ਮਾਣ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਦਿਨ ਚਲੇ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

(ਪੰਨਾ 6 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਭਵ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਾਗਰ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ (ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ) ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹਰ ਵਕਤ ਝਲਕਾਰੇ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸੇਧ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਸੂਲਾਂ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਬਾਹਰਲੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਹਰ ਵਕਤ ਤਤਪਰ ਰਹੇ। ਆਪ ਜੀ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵੰਡਦੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਭਾਵੇ ਚਲੇ ਗਏ ਭਾਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ। ਆਉ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ 30-31 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ 1-2 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਸਾਂ-ਵਿਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅਗੋਤੀ ਟਿਕਟਾਂ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਸਫਲ ਹੋਵੇ।

ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਦਾ ਅਵਸਰ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹਿਣ।

ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, 'ਲਾਈਪ ਮੀਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ

(ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ - 2 ਸਤੰਬਰ)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ 412ਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੁੱਲ ਸੰਸਾਰ ਦਾ, ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਅਨਮੋਲ ਅਦੁੱਤੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਸਾਖ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਖੁਦ ਨਿਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਭਰੀ ਹੈ -

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਹਮ ਧਨਵੰਤ ਭਾਗਨ ਸਚ ਨਾਇ ॥
 ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਪੀਉ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ ॥
 ਤਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਇਆ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੧ ॥
 ਰਤਨ ਲਾਲ ਜਾ ਕਾ ਕਛੁ ਨ ਮੋਲੁ ॥
 ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ਅਖੁਟ ਅਤੋਲੁ ॥ ੨ ॥
 ਖਾਵਹਿ ਖਰਚਹਿ ਰਲਿ ਮਿਲਿ ਭਾਈ ॥
 ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਵਧਦੇ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇ ॥
 ਸੁ ਏਤੁ ਖਜਾਨੈ ਲਇਆ ਰਲਾਇ ॥ ੪ ॥ ੩੧ ॥ ੧੦੦ ॥
 ਅੰਗ- ੧੮੫

ਅਰਥਾਤ - 1. ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਮਿਲ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਨਾਮ-ਧਨ ਦੇ ਧਨੀ ਬਣਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬਣਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਆਤਮਿਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥

2. ਜਦੋਂ ਮੈਂ (ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਬਾਣੀ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਤਦੋਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਭਰਿਆ ਗਿਆ।

3. ਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨਾਂ, ਲਾਲਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਭਰੇ ਹੋਏ (ਮੈਂ ਵੇਖੇ), ਜਿਹੜੇ ਕਦੇ ਮੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਤੋਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ।

4. ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨਮੋਲ ਭੰਡਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੰਡਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਇਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ-ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

5. ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਇਸ ਅਨਮੋਲ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਉਹੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ

ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਰਾਮਸਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ 1601-1604 ਵਿਚ ਸਪੰਨ ਹੋਈ। ਸੰਪਾਦਨਾ ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 30 ਅਗਸਤ 1604 ਈ. ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਫੁਰਮਾਨ ਸੀ -

ਸੁਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥
 ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ
 ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥
 ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਤਾਲੁ ਸੁਹਾਵਾ
 ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਰਾਮ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਪੂਰਨ ਸਾਜੁ ਕਰਾਇਆ
 ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ॥
 ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਭਇਆ ਜਗ ਅੰਤਰਿ ਲਾਥੇ ਸਗਲ ਵਿਸੁਰੇ ॥
 ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਚੁਤ ਅਬਿਨਾਸੀ
 ਜਸੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣੀ ਗਾਇਆ ॥
 ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਰਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰਿ
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ੧ ॥
 ਅੰਗ- ੧੮੩

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਅਦੁੱਤੀ ਦੇਣ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਭ ਵਰਗਾਂ - ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖਤਰੀ, ਸੂਦਰ, ਵੈਸ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਤੋਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖਵਾਉਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੀ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਵਿਚ ਜੀ-ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ। ਇੰਜ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਨਾਲ ਈਰਖਾ, ਦ੍ਰਿੜ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਝੋਰੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਹਿਥ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ-ਸਰੂਪ ਨਾਲੋਂ ਉਚ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ-ਸ਼ਬਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਸਤੀ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁਖ-ਆਸਨ ਪਲੰਘ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਥੱਲੇ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਹੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ 'ਪੋਥੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨੁ' ਲਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦਸਵੀਂ ਜੋਤਿ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਹੋਣਗੇ।

ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। 7 ਅਕਤੂਬਰ 1708 ਈ. ਵਿਚ ਨਾਦੇੜ (ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵਲੀਨ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ 'ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ' ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਇਵੇਂ ਸਮੁੱਚੇ ਮਾਨਵ-ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਕਰਕੇ 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ' ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

ਖੁਲਿਆ ਕਰਮੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਈ ਠਾਕੁਰ
ਕੀਰਤਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗਾਈ ॥
ਸੁਮੁ ਥਾਕਾ ਪਾਏ ਬਿਸੁਆ ਮਿਟਿ ਗਈ ਸਗਲੀ ਧਾਈ ॥ ੧ ॥
ਅਬ ਮੋਹਿ ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ॥
ਚੀਤਿ ਆਇਓ ਮਨਿ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਨਿਵਾਰੇ ਨਿਵਾਰੇ ਸਗਲ ਬੈਰਾਈ ॥
ਸਦ ਹਜ਼ੂਰਿ ਹਾਜ਼ਰੁ ਹੈ ਨਾਜ਼ਰੁ ਕਤਹਿ ਨ ਭਇਓ ਦੁਰਾਈ ॥੨॥
ਸੁਖ ਸੀਤਲ ਸਰਧਾ ਸਭ ਪੂਰੀ ਹੋਏ ਸੰਤ ਸਹਾਈ ॥
ਪਾਵਨ ਪਤਿਤ ਕੀਏ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ
ਮਹਿਮਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥੩॥
ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਸਗਲ ਭੈ ਖੋਏ ਗੋਬਿਦ ਚਰਣ ਓਟਾਈ ॥
ਨਾਨਕੁ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੪॥੬॥
ਅੰਗ- ੧੦੦੦

ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ, ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਵੀ ਮਾਨੋ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਵਲੋਂ ਸਰਬ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹਰਿ-ਕੀਰਤ ਜਸੁ ਗਾਉਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਨੱਠ ਭੱਜ ਅਤੇ ਘਾਲਣਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਿਸਰਾਮ, ਟਿਕਾਉ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ-ਪਦਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਚਿਤੁ ਵਿਚ ਆ ਵਸਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਝਗੜੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਸਦ-ਹਜ਼ੂਰੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਦੂਰੀਆਂ ਮੁੱਕ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਕਟ, ਪ੍ਰਤੱਖ, ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਦਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਹਾਇਕ ਹੋਏ ਹਨ, ਸਭ ਇਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਸੁਖ ਸੀਤਲਤਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪਤਿਤ ਨੂੰ ਪਲ ਭਰ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਭੈ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਨਿਰਭੈ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਮਨ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਜਸੁ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਬਣ ਆਈ ਹੈ। ਐਸਾ ਮਹਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੰਗਤ ਨੂੰ, ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ, ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਅਥਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਤੀ ਜਿਨਸੀ, ਨਸਲੀ ਭੇਦ ਭਾਵ ਤੋਂ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਚੁੱਭੀ ਲਾ ਕੇ ਚੌਥੇ

ਪਦ ਅਰਥਾਤ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। 'ਏਕੁ ਪਿਤਾ ਏਕਸੁ ਕੇ ਹਮੁ ਬਾਰਿਕ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ, 'ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਨਾ ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮੁ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥' (ਅੰਗ-1299) ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਾਉਂਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਦੀਆਂ ਵਿੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਟ ਕੇ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦੀ 'ਬੇਗਮਪੁਰੇ' ਦਾ ਵਾਸੀ ਬਣਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 6 ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ (ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੰਜ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ) ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 30 ਹੋਰ ਭਗਤਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹੋ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਭਗਤ ਜਨ ਉਚੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਹਨ, ਅਖੌਤੀ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਹਿੰਦੂ, ਖਤਰੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੱਟ, ਫੀਂਬੇ, ਨਾਈ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈ, ਓਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਲਾਮ ਨੂੰ ਵੀ ਸਨਮਾਨ ਮਿਲਿਆ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ, ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ, ਫਿਰਕਿਆਂ, ਧਰਮਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਅਕੀਦਿਆਂ ਤੇ ਸਮਾਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਰਚਨਹਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (1469-1539) ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ (ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ) ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੇ ਵਾਸੀ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ 17 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ 974 ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ 24 ਸਾਲ ਦੇ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ 4 ਉਦਾਸੀਆਂ (ਲੰਮੇ ਸਫਰ) ਕੀਤੀਆਂ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਰਮਾ, ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ, ਨੇਪਾਲ, ਭੂਟਾਨ, ਤਿੱਬਤ, ਚੀਨ, ਮੰਗੋਲੀਆ, ਤੁਰਕੀ, ਇਟਲੀ, ਰੂਸ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਈਰਾਨ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ, ਫੋਕਟ ਕਰਮਕਾਡਾਂ, ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ, ਭਰਮਾਂ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ। ਦੂਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ (1504-1552) ਮਤੇ-ਦੀ-ਸਰਾਇ ਜ਼ਿਲਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਾਸੀ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮੂਰਤ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ 62 ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ। ਤੀਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ (1479-1574) ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਾਣ, ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਦਾ ਤਾਣ, ਨਿਓਟਿਆਂ ਦੀ ਓਟ, ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਵਰਗੇ ਵਰ ਦੇ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ 907 ਸ਼ਬਦ 18 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹਨ। ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ (1534-1581) ਚੂਨਾ ਮੰਡੀ ਲਾਹੌਰ ਵਾਸੀ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰਪੱਕਤਾ ਹਿਤ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥
ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ

ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ ੫ ॥

ਅੰਗ- ੯੮੨

ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ 30 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ 679 ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਸ਼ੋਭਿਤ ਹਨ। ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (1563-1606) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰੇ, ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ 30 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਰਚਤਿ 2219 ਅਮੋਲਕ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਤ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਸਮੇਂ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, 15 ਭਗਤ ਜਨਾ, 11 ਭੱਟ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਅਤੇ 4 ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸੁਚੱਜੀ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਤ ਕੀਤੀ। ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ 30 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਿਕ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਬੀੜ ਦਾ ਪੁਨਰ ਸਰੂਪ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ (1621-1675) ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ 116 ਸ਼ਬਦ ਤੇ 57 ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਰਾਗ 'ਜੈਜਾਵੰਤੀ' ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਲ 6 ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ 31 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਤੇ ਸੱਚ ਦੇ ਧਾਰਨੀ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਅਤੇ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਭਗਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ ॥

ਚਾਲਾ ਨਿਰਾਲੀ ਭਗਤਾਹ ਕੇਰੀ ਬਿਖਮ ਮਾਰਗਿ ਚਲਣਾ ॥

ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਹੁਤੁ ਨਾਹੀ ਬੋਲਣਾ ॥

ਅੰਗ- ੯੯੮

ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਸ਼ਕਰਗੰਜ (1173-1266)

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ 12ਵੀਂ 13ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਦੇ ਮੋਢੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸ ਭਿੰਨੀ ਬਾਣੀ ਦੇ 4 ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ 112 ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹਨ। ਇਹ ਪਾਕ ਪਟਨ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਜੀ (1201-1273)

ਬੰਗਾਲ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਗ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਨਮੇ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪਰਾਕਿਰਤ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਸੰਤ ਕਵੀ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਕੇਵਲ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ।

ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ (1267-1335)

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜੰਮ-ਪਲ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 4 ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ।

ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ (1270-1350)

ਆਪ ਜੀ ਛੀਬੇ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਨ ਪਰ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਚ ਨੀਚ ਦੇ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਨਾਂਹ ਮੰਨਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ 61 ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ।

ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ (1366-1467)

ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਰਾਗ ਬਸੰਤ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ (1398-1495)

ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਿੱਤੇ ਵਜੋਂ ਜੁਲਾਹੇ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ 541 ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਤ ਹਨ।

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ (1378-1429)

ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 41 ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਭਗਤ ਬੇਣੀ ਜੀ (ਬਿਹਾਰ) ਦੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ, ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੀ (ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਜੱਟ) ਦੇ 4 ਸ਼ਬਦ, ਭਗਤ ਭੀਖਨ ਜੀ (ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੰਤ) ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਭਗਤ ਸੈਣ ਜੀ, (ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਨਾਈਂ) ਇਕ ਸ਼ਬਦ, ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ (ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਇਕ ਸ਼ਬਦ, ਸਧਨਾ ਜੀ (ਸਿੰਧ ਦੇ ਕਸਾਈ) ਇਕ ਸ਼ਬਦ, ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ (ਯੂ.ਪੀ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਇਕ ਸ਼ਬਦ, ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ (ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਦੋ ਸ਼ਬਦ, ਭਗਤ ਸੁੰਦਰ ਜੀ (ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੱਤਰੀ) 6 ਸ਼ਬਦ, ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ (ਮਿਰਾਸੀ) ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ, ਸੱਤਾ ਜੀ (ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਡੂਮ) ਅਤੇ ਰਾਇ ਬਲਵੰਡ ਜੀ (ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਅ ਭੱਟ) ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 11 ਭੱਟਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ - ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਕੁਲ 123 ਸਵੱਯੇ ਹਨ। ਭੱਟ ਕਲਸਗਾਰ ਜੀ ਦੇ 54 ਸਵੱਯੇ, ਭੱਟ ਗਯੰਦ ਜੀ 13, ਭੱਟ ਭਿਖਾ ਜੀ 2, ਭੱਟ ਕੀਰਤਜੀ 8, ਭੱਟ ਮਥਰਾ ਜੀ 14, ਭੱਟ ਜਲਪ ਜੀ 5, ਭੱਟ ਸੱਲ ਜੀ 5, ਭੱਟ ਭੱਲੂ ਜੀ 1, ਭੱਟ ਬਲੂ ਜੀ 5, ਭੱਟ ਹਰਬੰਸ ਜੀ 2 ਅਤੇ ਨਲੂ ਜੀ 16 ਸਵੱਯੇ।

ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ ਦੇ 8 ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਦੇ 6 ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ 5867 ਸ਼ਬਦ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ 31 ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ। ਰਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ-14 ਸ਼ਬਦ, ਰਾਗੁ ਮਾਝ-94 ਸ਼ਬਦ, ਰਾਗੁ

ਗਉੜੀ 151, ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ-537, ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ-557, ਰਾਗੁ ਸੋਰਿਠ-595, ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ-660, ਰਾਗੁ ਜੈਤਸਰੀ-696, ਰਾਗੁ ਟੋਡੀ-711, ਰਾਗੁ ਬੈਰਾੜੀ-719, ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ-721, ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ-728, ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲ-795, ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ-859, ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ-876, ਰਾਗੁ ਨਟ ਨਾਰਾਇਨ-975, ਰਾਗੁ ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ 984, ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ-989, ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ 1107, ਰਾਗੁ ਕੇਦਾਰਾ 1118, ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ 1125, ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ 1168, ਰਾਗੁ ਸਾਰੰਗ 1197, ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ 1254, ਰਾਗੁ ਕਾਨੜਾ 1294, ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ 1319, ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ 1327, ਰਾਗੁ ਜੈਜਾਵੰਤੀ 1352 ਸ਼ਬਦ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਰੇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਰਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸੇਧ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਰਾਗ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਦਿਲ ਨੂੰ ਨਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਿਘਲੇ ਹੋਏ ਮਨ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮੁਹਰ ਸੌਖੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਝੁਮ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਗਾਇਨ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਸਹਜਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸੁਹਜਾਤਮਿਕ ਵਿਸਮਾਦ-ਜਨਕ ਢੰਗ ਹੈ।

ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਇਕੇ ਸੀ-
ਮਨੁ ਸਚ ਕਸਵੱਟੀ ਲਾਈਐ ਤੁਲੀਐ ਪੂਰੇ ਤੋਲਿ॥ ਅੰਗ - ੨੨

ਜੋ ਸੱਚ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਪੂਰੇ ਉਤਰੇ, ਸਤਿਕਾਰੇ ਗਏ। ਆਸ਼ਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ, ਸੱਚ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸਹਿਜ, ਨਿਮਰਤਾ, ਮਿਠਤ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋਵੇ, ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਉਥਾਨ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਇਆ। ਸਾਂਝੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ, ਸਾਂਝੀ ਸੰਗਤ, ਸਾਂਝੀ ਪੰਗਤ, ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕੋ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉਚੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਤੰਗ ਦਿਲੀਆਂ, ਸੰਕੀਰਣਤਾ, ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ, ਜਾਤ ਅਤੇ ਪਦਵੀ ਅਭਿਮਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਸਰਵ-ਹਿਤਕਾਰੀ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਨਬੇੜਾ ਚੰਗੇ ਅਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਣਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਉਚੀ ਜਾਤਿ ਜਾਂ ਕੁਲ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣ ਕਾਰਨ -

ਸਾ ਜਾਤਿ ਸਾ ਪਤਿ ਹੈ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥
ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖੁ ਕਾਟੀਐ ਨਾਨਕ ਛੂਟਸਿ ਨਾਇ ॥ ੪॥੧੦ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੩੦

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿਤੀ ਕਿ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਧਨ ਕਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ -

ਇਸੁ ਜਰ ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ ਇਨਿ ਜਰ ਘਣੀ ਖੁਆਈ॥
ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ਮੁਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੪੧੭

ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ

ਕਿਰਤ ਵਿਚੋਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ। ਇਹੋ ਠੀਕ ਰਸਤਾ ਹੈ -

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਬਹੁ ਦੇਇ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੪੫

ਲੁੱਟ ਖਸੁੱਟ ਕਰਕੇ, ਦੁਜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਛਾਪਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਕਦੀ ਧਰਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ -

ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੁਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥
ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੧

ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹੀ ਸਭ ਪਾਸੋਂ ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥
ਤਿਸ ਦੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥
ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩

ਨਾਮ, ਜਪ, ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਧਰਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ -

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸੁਸਟ ਧਰਮੁ॥
ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ॥ ਅੰਗ - ੨੬੬

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ -

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥
ਅੰਗ- ੬੧੧

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਜਾਣਨ ਦੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ -

ਬਾਣੀ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥
ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ
ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੁ ਨਿਸਤਾਰੇ॥੫॥ ਅੰਗ - ੯੮੨

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਸਰਵੋਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਹੋਣ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ ॥
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥
ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ॥
ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ ॥
ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥
ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥
ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥
ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ॥
ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ॥
ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ॥ ੭ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੫

ਗੁਰਬਾਣੀ ਈਰਖਾ ਦ੍ਰਿੜ ਦੀ ਅਗਨ ਵਿਚ ਜਲਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਮੰਗਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਸੁਖ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਸ

ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਹ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ -
ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥
ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੩

ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਸੰਕੀਰਣਤਾ ਕਾਰਨ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਤੇ ਫਸਾਦਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ 'ਏਕੁ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ' ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ -

ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ

ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ - ੯੭

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਇਕੋ ਧਰਮ ਹੈ, ਸੱਚ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਸੱਚੇ ਅਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਸਚਿਆਰ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ -

ਸਰਬ ਸਬਦੰ ਏਕ ਸਬਦੰ ਜੇ ਕੇ ਜਾਣੈ ਭੇਉ ॥

ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ਸੋਈ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਉ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੯

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਧਰਮ/ਮਜ਼ਹਬ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ, ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ, ਫੇਰ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਈਸਾਈ ਜਾਂ ਯਹੂਦੀ, ਸਿੱਖ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬੋਧੀ। ਬਾਹਰਲੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਪਰ ਮੁੱਢਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣਾ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਜੀਵਨ ਸੁਖੀ ਸੁਹੇਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਸੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਸਿੱਖ, ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਪੂਜਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਅਸਲ ਖੱਤਰੀ, ਸੱਚੇ ਯੋਗੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਸਚਾਈ ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਉੱਚੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਬਾਹਰੀ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਭੇਖਾਂ ਵਿਚ। ਗਿਆਤ ਵਜੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੇਠ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ-

1. ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਅੰਗ -
੩੦੫

2. ਸੱਚੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ -

ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਜੋ ਬਿੰਦੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ॥
ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਕਮਾਵੈ ਕਰਮੁ ॥
ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਰਖੈ ਧਰਮੁ ॥
ਬੰਧਨ ਤੋੜੈ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤੁ ॥

ਸੋਈ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਪੁਜਣ ਜਗਤੁ ॥ ੧੬ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੧੧

3. ਸੱਚੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਸਿਫਤ -

ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥
ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥
ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥

ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਕਰਮਨ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੦

4. ਅਸਲ ਯੋਗੀ ਕੌਣ ਹੈ? -

ਗਲੀ ਜੋਗੁ ਨ ਹੋਈ ॥

ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰਿ ਸਮਸਰਿ ਜਾਣੈ ਜੋਗੀ ਕਹੀਐ ਸੋਈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੭੩੦

5. ਅਸਲ ਖੱਤਰੀ ਕੌਣ ਹੈ?

ਖੜੀ ਸੋ ਜੁ ਕਰਮਾ ਕਾ ਸੁਰੁ ॥

ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸਰੀਰੁ ॥

ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ ॥

ਸੋ ਖੜੀ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੧

6. ਅਸਲ ਭਗਤ ਕੌਣ ਹੈ? -

ਮਤਿ ਹੋਦੀ ਹੋਇ ਇਆਣਾ ॥ ਤਾਣ ਹੋਦੇ ਹੋਇ ਨਿਤਾਣਾ ॥

ਅਣਹੋਦੇ ਆਪੁ ਵੰਡਾਏ ॥ ਕੋ ਐਸਾ ਭਗਤੁ ਸਦਾਏ ॥ ੧੨੮ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੪

7. ਹੁਕਮਰਾਨ ਕੈਸਾ ਹੋਵੇ? ਹੁਕਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮਰਾਨ, ਰਾਜੇ, ਮਹਾਰਾਜੇ ਵੀ ਸੱਚ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ-

ਤਖਤਿ ਰਾਜਾ ਸੋ ਬਹੈ ਜਿ ਤਖਤੈ ਲਾਇਕ ਹੋਈ ॥

ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਪਛਾਣਿਆ ਸਚੁ ਰਾਜੇ ਸੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੮੮

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸੇਧ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਗਰੀਬੀ ਅਮੀਰੀ ਦੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਤਾਂਕਿ ਸਭ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਸੁਖੀ, ਸੁਹੇਲਾ, ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਡਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਦੁਖਾਂ, ਰੋਗਾਂ, ਸੰਤਾਪਾਂ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਸੁਖੀ, ਸਹਜਮਈ, ਵਿਗਾਸ ਅਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮੁਕਤ ਪਦ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੋਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥

ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ

ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੫੨੨

ਬੰਧਨ ਤੋਰਿ ਭਏ ਨਿਰਵੈਰ ॥

ਅਨਦਿਨੁ ਪੂਜਹਿ ਗੁਰ ਕੇ ਪੈਰ ॥

ਇਹ ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ॥

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਹਿ ਮੇਲੇ ॥ ੪ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੨

ਨੌਵੇਂ ਰਤਨ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-56)

ਹਮਲੇ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ

ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਤੇ ਉਚਤਾ ਵਧੇਰੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਤਨੀਆਂ ਹੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਉਗਰਤਾ ਸਹਿਤ ਸਾਹਵੇਂ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਇਹੀ ਦਸ਼ਾ ਇਥੇ ਵੀ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਅਕਾਲੀ ਵੀਰ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੱਟੜ ਸਿਖ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਖਾਹਮਖਾਹ ਵਿਰੋਧਤਾ ਪਰ ਉਤਰ ਆਏ। ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਮਨ ਘੜਤ ਤੇ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਕਹਾਣੀਆਂ ਘੜ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ੋਸ਼ਾ ਛੱਡਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਧੰਨ ਹੈਨ ਸੰਤ ਤੇ ਧੰਨ ਹੈਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੰਗਤ ਜੋ ਨਿਤ ਵਧਦੀ ਹੀ ਰਹੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਡੋਲ ਕਰਤਵਯ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਦਿਨ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸਤਿ ਪਰ ਭਰੋਸਾ, ਇਹ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਲਈ ਦੁਖਦਾਈ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜੋ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਕਢਦੇ ਲੋਕ ਪੜ੍ਹਨਾ ਇਕ ਪਾਸੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਪਟ ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਸਮਝ ਕੇ ਤਕਣਾ ਵੀ ਹਰਾਮ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਆਖਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀ ਦਾਲ ਨਾ ਗਲੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾ ਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਨਾ ਘਬਰਾਏ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਹੀ ਕੱਢੀ, ਉਸ ਔਰਤ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਕੇ ਪਰ ਹਾਜ਼ਰ ਬਾਬਾ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਦੇ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾੜਨੇ ਚਾਹੇ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ਜੇਕਰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਮਨੁੱਖ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਦ ਸੰਗਤ ਇਸਨੂੰ ਮਾਰ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਪਰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਜੜ ਹੈ ਜਾਂ ਚੇਤਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਬੇਅਕਲ ਔਰਤ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦੇ ਕਹੇ ਹੋਈ ਸਾਡੇ ਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਸ ਪਰ ਗੁੱਸਾ ਕਾਰਦਾ? ਇਹ ਆਪ ਹੀ ਮਿਟੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਭੇਰੇ ਤੇ ਤਪ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਕੰਡੇਦਾਰ ਤਾਰ ਲਗਵਾ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸੇਵਕਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਅੰਦਰ ਵੜ ਹੀ ਨਾ ਸਕੇ। ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਫਿਰ ਤਪੋ ਬਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਵੀ ਜਵਾਨ ਔਰਤ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਸਮੇਤ ਜੋ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਸੀ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਵਾਸਨਾ ਰਹਿਤ ਭੈਣ ਧੀ ਤੇ ਮਾਂ ਬਣ ਕੇ ਸੌ ਵਾਰ ਆ। ਸਾਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਯਾਦ

ਰਖ ਇਹ ਇਕ ਫਕੀਰ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੈ ਜੋ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਉਹ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਹੈਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਤੋਂ ਕੂਰਬਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਔਰਤ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੀਮ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਈਰਖਾਲੂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਥੇ ਸੰਤਾਂ ਮਗਰ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪਖੰਡੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਡੇਰੇ ਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਸ ਭਲੀ ਮਾਣਸ ਨੇ ਇਹ ਅੰਤ ਲੈ ਲਿਆ ਤਦ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਮੋੜ ਤੱਕੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੇ ਇਸੇ ਹੀ ਕਰਕੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ ਸੀ, ਤੇ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਸੇ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿਲੀਂ ਦੀ ਆਪ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਲਪਦੀ ਤੇ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਮਨ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਵੇ ਹਿਤ ਹੀ ਇਹ ਨਾਟਕ ਰਚਿਆ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਬਹਾਨਾ ਹੀ ਲੱਭਣਾ ਸੀ, ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਸੁਗਲ ਹੀ ਜਾਣ ਕੇ ਇਹ ਖੇਲ ਖੇਲਦੀ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਭੁੱਖੇ ਤਿਹਾਏ ਰਹਿਣਾ ਫਿਰ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਜਿਹੇ ਬਰੀਕ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣੇ ਇਹ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਤ੍ਰਿਆ ਹਠ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੜੀ ਫੜ ਕੇ ਇਸ ਆਸ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਆਖਰ ਇਕ ਦਿਨ ਪਥਰ ਵੀ ਮੋਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਪੱਥਰ ਵੀ ਆਖਰ ਆਪਣੀ ਤਸੀਰ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਕੀ ਭਿੱਜਣਾ ਸੀ? ਆਖਰ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਰ ਗਈ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਜਿਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਸਗੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਹਾਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਵੀ ਹਨ ਤੇ ਢੀਠ ਵੀ। ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦੇ ਤਾਣ ਉਹ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਨਾ ਡਿੱਗਣ, ਇਹ ਇਕ ਅਲਹਿਦਾ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਉਹ ਹੁਣ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦੇਣਗੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚੇ ਸਾਧ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਡੋਲਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਮੋਹ ਤੇ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਡੋਲਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਹ ਔਰਤ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਢਹਿ ਪਈ ਤੇ ਖਿਮਾ ਮੰਗ ਕੇ ਇਥੋਂ ਤੁਰ ਗਈ। ਫਿਰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੇ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਲੜਕੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਪਰ ਵੀ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਫਿਰ ਵੀ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ। ਇਸ ਲੜਾਈ ਦੀ ਫਤਹਿ ਨੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਵਧਾ ਦਿਤਾ। ਲੋਕ ਚੁਗਲਖੋਰ ਤੇ ਬੇਈਮਾਨ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤਕਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਦਾ ਹੀ ਗਿਆ, ਉਸ

ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਘਾਟ ਨਾ ਹੋਈ।

ਤਪੋ ਬਣ ਦੀ ਸਾਧਨਾ

ਸਾਧਨਾ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਪਰ ਸਾਰਾ ਡੇਰਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 1930 ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਜੇ ਸੰਜਣ 24 ਘੰਟੇ ਬਰਾਬਰ ਸਾਧਨ ਤਪ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁਣ ਉਹ ਤਪੋ ਬਣ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਵਿਰਕਤ ਕੁਟੀਆ ਹਰਿਦਵਾਰ ਦਾ ਜੋ ਅਸਥਾਨ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਜਾ ਕੇ ਉਥੇ ਸੰਮਿਲਤ ਤਪ ਸਾਧਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਜੁਮਾ ਚੁੱਕਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਪੋ ਬਣ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਤਕਲੀਫ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਗੇ। ਸੋ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਚੌਹੀ ਪਾਸੀਂ ਤਾਰ ਲੱਗੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿਥੇ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਭੁੰਜੇ ਸੌਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਚੌਹੀ ਪਾਸੀਂ ਕਮਰੇ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਚ ਤਪੀ ਜਪੀ ਵਿਰਕਤ ਅਭਿਆਸੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਹੀ ਸਕੀਮ ਪਰ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਰ ਤਪੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਪਾਸ ਦਰਖਤ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਇਕ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਥੜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਪਰ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਤਕ ਫਿਰ ਸੁਬਾ ਦੇ ਵਜੇ ਤੋਂ ਛੇ ਵਜੇ ਤਕ ਸਾਰੇ ਇਹ ਹੰਸ ਰੂਪ ਮਹਾਤਮਾ ਚਿੰਟੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠੇ ਦਿਸਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਨਜ਼ਰ ਬੰਦ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਹਿਤ ਇਹ ਚੌਹੀ ਪਾਸੀਂ ਤਾਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜੇ ਹਰ ਈਰਖਾਲੂ ਦੀ ਸੜਨ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਅੰਦਰ ਜੇ ਤਪ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਮਸਤਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਕਿ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘਣਕਸ, ਸੰਤ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਬਡਾ ਪਿੰਡ, ਸੰਤ ਗੁਜਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਈ, ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਗੜਵਈ ਸਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤਕੜੇ ਅਭਿਆਸੀ ਸਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਭਾਈ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੀਰਖ ਦੀ ਕਰਣੀ ਕਮਾਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਕਹਿਣ ਕਥਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ, ਇਹ ਜਥਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮੋਨੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਕਣ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਦ ਸਭ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਬਾਕੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਾਂ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਗਵਾਂਦੇ ਸਨ, ਦੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਜਨ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਰ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਕੋਹ ਤੋਂ ਲੋਕ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਚਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਲੜੀਵਾਰ ਕੀਰਤਨ ਉਚੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਧਾਰਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੰਦ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਕੋਈ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਰ ਤਪੀ ਦੀ ਇਹ ਖਾਹਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਤਪੀ ਤੇ ਕਰਮ ਯੋਗੀ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇ। ਇਕ

ਵਾਰੀ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿ ਕੇ ਤਪ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਕੰਮ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਆਖਰ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕਰਤਾ, ਜੋ ਆਪ ਵੀ ਇਸ ਕਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਹਾਰ ਮੰਨ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਵਿਜੈਈ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਹਾਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਮਨਾਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਕਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਸੀ ਕਿ ਕੜੀ ਤੋਂ ਕੜੀ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਫਲ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕੌਣ ਕਿਤਨੀ ਸਖਤੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਤਪੀ ਸਾਧੂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੰਕੋ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਕਤ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਧਨਾ ਸਹਿਤ ਸਾਧ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਕੇ ਵਾਧੂ ਜਕੜ ਮਾਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮਨ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਵੈਸੇ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਸਾਧਨ ਸੰਪੰਨ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਹਰ ਸਰੀਰਕ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਭੁਲੇਖੇ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਹਰ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਫਾਈ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਤਨਾ ਮੁਰਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਰੀਰ ਗਿਲਣੋਂ ਜੁਲਣੋਂ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਏ। ਸਾਧਨਾ ਤਾਂ ਉਲਟੇ ਮਨੁੱਖ ਸੁਚੇਤ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਤੇ ਹਰ ਗੱਲੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨੋਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾ ਸਕੇਗਾ? ਸਾਧਨ ਤੇ ਤਪ ਤਾਂ ਰੌਸ਼ਨੀ ਹੈ, ਹਨੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਧ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਹਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਉਹ ਆਪ ਕਿਵੇਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੀਮਾਰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਦੋਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਜੇਕਰ ਉਹ ਮਨ ਤੋਂ ਤਕੜਾ ਹੈ ਤਦ ਸਰੀਰ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਬਲਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਬਲਵਾਨ ਤੇ ਸੁੱਧ ਬਣਾਉ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲ ਉਂਗਲੀ ਨਾ ਉਠਾ ਸਕੇ। ਸਾਧੂ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਜੀਵਨ ਆਦਰਸ਼ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਾਂਗ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਪਰ ਤੁਰੇ ਰਹੋ ਤਦ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਤਾ ਪੁਛਾਈਂ ਵਤ ਆਪ ਹੀ ਮਗਰ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਦਰ ਇਤਨੀ ਆਕਰਖਨ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਆਇਆ ਮਨੁੱਖ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਸਾਰ ਹੀ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਪਰ ਪਿਆ ਉਹ ਮੇਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਾਸ ਹੈ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਤੇ ਸਹਾਈ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜੋ ਵਰਤਾਰਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਉਹ ਇਤਨਾ ਅਦਭੁੱਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਸੁਣਨ ਯੋਗ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦਾ ਰਾਹ ਵੀ ਨਿਕਲ ਸਕੇ। ਇਹ ਗਲ ਸੋਭਵ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਇਨ ਬਿਨ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂਗਾ।

(ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ
ਪੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਜੀਵਨਾ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਸੁਨ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਸਦ ਜੀਵਨਾ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-59)

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨਿਰੰਤਰ ਐਸੀ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਗਾਂਗੀਰ ਵਲੋਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦਿਤੇ ਤਸੀਹੇ ਸਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਡੋਲ ਹੀ ਰਹੇ। 'ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ' ਦੀ ਧੁਨਿ ਹੀ ਉਚਾਰਦੇ ਰਹੇ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੱਬ ਨੂੰ ਉਲਾਂਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ, ਸਗੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੀ ਖੇਡ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਉਲਾਹਨੇ ਮੈ ਕਾਹੂ ਨ ਦੀਓ ॥ ਮਨ ਮੀਠ ਤੁਹਾਰੇ ਕੀਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਗਿਆ ਮਾਨਿ ਜਾਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਨਾਮੁ ਤੁਹਾਰੇ ਜੀਓ ॥ ਈਹਾਂ ਉਹਾ ਹਰਿ ਤੁਮ ਹੀ ਤੁਮ ਹੀ ਇਹੁ ਗੁਰ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦ੍ਰਿੜੀਓ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੯੭੮

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਐਸੀ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਖਿੜਾਉ ਅਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਖ ਇਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇੰਦ੍ਰ-ਪੁਰੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ-ਪੁਰੀ, ਸੂਰਜ-ਲੋਕ, ਚੰਦਰ-ਲੋਕ, ਬ੍ਰਹਮ-ਪੁਰੀ, ਸ਼ਿਵ-ਪੁਰੀ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਤਾਂਘ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਨਾ ਹੋਰ-ਹੋਰ ਜੀਉਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ, ਨਾ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ, ਨਾ ਕੋਈ ਦੁਖ, ਨਾ ਸੁਖ, ਨਾ ਕੋਈ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਤਹ ਪਾਵਸ ਸਿੰਧੁ ਧੁਪ ਨਹੀ ਛਹੀਆ ਤਹ ਉਤਪਤਿ ਪਰਲਉ ਨਾਹੀ ॥ ਜੀਵਨ ਮਿਰਤੁ ਨ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਬਿਆਪੈ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਦੇਉ ਤਹ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਸਹਜ ਕੀ ਅਕਥ ਕਥਾ ਹੈ ਨਿਰਾਰੀ ॥ ਤੁਲਿ ਨਹੀ ਚਵੈ ਜਾਇ ਨ ਮੁਕਾਤੀ ਹਲਕੀ ਲਗੈ ਨ ਭਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਰਧ ਉਰਧ ਦੇਉ ਤਹ ਨਾਹੀ ਰਾਤਿ ਦਿਨਸੁ ਤਹ ਨਾਹੀ ॥ ਜਲੁ ਨਹੀ ਪਵਨੁ ਪਾਵਕੁ ਫਨਿ ਨਾਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਤਹ ਸਮਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਰਹੈ ਨਿਰੰਤਰਿ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਲਹੀਐ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਬਲਿ ਜਾਉ ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਹੀਐ ॥ ੩ ॥ ੪ ॥ ੪੮ ॥

ਅੰਗ- ੩੩੩

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ 'ਬੇਗਮਪੁਰਾ' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ

ਹੈ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਖ, ਚਿੰਤਾ, ਘਬਰਾਹਟ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖਤਰਾ, ਡਰ ਜਾਂ ਗਿਰਾਵਟ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਦੀਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੈ, ਇਥੇ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬੇਗਮ ਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੋ ਨਾਉ ॥ ਦੂਖੁ ਅੰਦੋਹੁ ਨਹੀ ਤਿਹਿ ਠਾਉ ॥ ਨਾਂ ਤਸਵੀਸ ਖਿਰਾਜੁ ਨ ਮਾਲੁ ॥ ਖਉਫੁ ਨ ਖਤਾ ਨ ਤਰਸੁ ਜਵਾਲੁ ॥ ੧ ॥ ਅਬ ਮੋਹਿ ਖੂਬ ਵਤਨੁ ਗਹ ਪਾਈ ॥ ਉਹਾਂ ਖੈਰਿ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ॥ ਦੋਮ ਨ ਸੇਮ ਏਕ ਸੋ ਆਹੀ ॥ ਆਬਾਦਾਨੁ ਸਦਾ ਮਸਹੂਰੁ ॥ ਉਹਾਂ ਗਨੀ ਬਸਹਿ ਮਾਮੂਰੁ ॥ ੨ ॥ ਤਿਉ ਤਿਉ ਸੈਲੁ ਕਰਹਿ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ॥ ਮਹਰਮ ਮਹਲ ਨ ਕੋ ਅਟਕਾਵੈ ॥ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਖਲਾਸ ਚਮਾਰਾ ॥ ਜੋ ਹਮ ਸਹਰੀ ਸੁ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ੩ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ- 345

ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਸੰਬੰਧੀ ਜਿੰਨੀ ਵਿਚਾਰ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤਕ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਇਕੋ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦਸ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਸਹਜ ਸੰਬੰਧੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ -

ਪਹਿਲਾ - ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਹਜ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਹਿਜ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ - ਆਤਮਿਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ, ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੀਜਾ - ਸਹਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜੀਭਾ ਨਿਰੰਤਰ ਨਾਮ-ਰਸ ਚਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਚੌਥਾ - ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦਾ। ਪੰਜਵਾਂ - ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਚਿਹਾਂ ਸਹਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਛੇਵਾਂ - ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਭਟਕਣਾ ਹੈ, ਚੌਥੀ ਤੁਰੀਆ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਹਜਿ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ। ਸੱਤਵਾਂ - ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿ ਕੇ, ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਮਨੁੱਖ ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਠਵਾਂ - ਮਨ ਦੇ ਸਹਜ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਉਤੇ ਮੋਹ ਦਾ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਵਡਭਾਗੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਸਹਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਨੌਵਾਂ - ਸਹਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਅਦਿਸ਼ਟ, ਅਗੋਚਰ, ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦਸਵਾਂ - ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ

ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਅਤੁੱਟ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -
ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਸਹਜੈ ਨੋ ਸਭ ਲੋਚਦੀ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪਾਇਆ ਨ ਜਾਇ ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਜੋਤਕੀ ਥਕੇ ਭੇਖੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ ॥ ਗੁਰ ਭੇਟੇ ਸਹਜੁ ਪਾਇਆ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਰਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਭਾਈ ਰੇ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸਹਜੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਸਬਦੈ ਹੀ ਤੇ ਸਹਜੁ ਉਪਜੈ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਹਜੇ ਗਾਵਿਆ ਬਾਇ ਪਵੈ ਬਿਨੁ ਸਹਜੈ ਕਥਨੀ ਬਾਇ ॥ ਸਹਜੇ ਹੀ ਭਗਤਿ ਉਪਜੈ ਸਹਜਿ ਪਿਆਰਿ ਬੈਰਾਗਿ ॥ ਸਹਜੈ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖ ਸਾਤਿ ਹੋਇ ਬਿਨੁ ਸਹਜੈ ਜੀਵਣੁ ਬਾਇ ॥ ੨ ॥ ਸਹਜਿ ਸਾਲਾਹੀ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇ ॥ ਸਹਜੇ ਹੀ ਗੁਣ ਉਚਰੈ ਭਗਤਿ ਕਰੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਸਬਦੇ ਹੀ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਖਾਇ ॥ ੩ ॥ ਸਹਜੇ ਕਾਲੁ ਵਿਡਾਰਿਆ ਸਚ ਸਰਣਾਈ ਪਾਇ ॥ ਸਹਜੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਚੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਜਿਨੀ ਪਾਇਆ ਸਹਜੇ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਸਹਜੁ ਨ ਉਪਜੈ ਮਾਇਆ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਹਉਮੈ ਜਲੈ ਜਲਾਇ ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਨ ਚੁਕਈ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ੫ ॥ ਤਿਹੁ ਗੁਣਾ ਵਿਚਿ ਸਹਜੁ ਨ ਪਾਈਐ ਤੈ ਗੁਣ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥ ਪੜੀਐ ਗੁਣੀਐ ਕਿਆ ਕਥੀਐ ਜਾ ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਬਾ ਜਾਇ ॥ ਚਉਥੇ ਪਦ ਮਹਿ ਸਹਜੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ੬ ॥ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਸਹਜੇ ਸੋਝੀ ਹੋਇ ॥ ਗੁਣਵੰਤੀ ਸਾਲਾਹਿਆ ਸਚੇ ਸਚੀ ਸੋਇ ॥ ਭੁਲਿਆ ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਇਸੀ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇ ॥ ੭ ॥ ਬਿਨੁ ਸਹਜੈ ਸਭੁ ਅੰਧੁ ਹੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਗੁਬਾਰੁ ॥ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸੋਝੀ ਪਈ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਅਪਾਰਿ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਅਨੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ੮ ॥ ਸਹਜੇ ਅਦਿਸਟੁ ਪਛਾਣੀਐ ਨਿਰਭਉ ਜੋਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੁ ॥ ਪੂਰੈ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਦਾਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ ੯ ॥ ਗਿਆਨੀਆ ਕਾ ਧਨੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਹਜਿ ਕਰਹਿ ਵਪਾਰੁ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੈਨਿ ਅਖੁਟ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਦੀਏ ਦੇਵਣਹਾਰਿ ॥ ੧੦ ॥ ੬ ॥ ੨੩ ॥

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਦਸਦੇ ਹਨ (ਸਬਦੈ ਹੀ ਤੇ ਸਹਜੁ ਉਪਜੈ), ਬਲਕਿ ਰਸਨਾ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਹਰਿ-ਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣਾ ਦਸਦੇ ਹਨ। (ਸਬਦੇ ਹੀ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਖਾਇ)। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਿਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਲੇਖ ਦੀ ਸਪੱਨਤਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਦੁਪਦੇ ਘਰੁ ੭
੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

੧. ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਉਜਾਰੇ ਦੀਪਾ ॥
ਬਿਨਸਿਓ ਅੰਧਕਾਰ ਤਿਹ ਮੰਦਰਿ
ਰਤਨ ਕੋਠੜੀ ਖੁਲੀ ਅਨੁਪਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
੨. ਬਿਸਮਨ ਬਿਸਮ ਭਏ ਜਉ ਪੋਖਿਓ
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਵਡਿਆਈ ॥
ਮਗਨ ਭਏ ਉਹਾ ਸੰਗਿ ਮਾਤੇ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਲਪਟਾਈ ॥੧॥
੩. ਆਲ ਜਾਲ ਨਹੀ ਕਛੁ ਜੰਜਾਰਾ ਅਹੰਬੁਧਿ ਨਹੀ ਭੋਰਾ ॥
ਉਚਨ ਉਚਾ ਬੀਚੁ ਨ ਖੀਚਾ ਹਉ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ॥ ੨ ॥
੪. ਏਕੰਕਾਰੁ ਏਕੁ ਪਾਸਾਰਾ ਏਕੈ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ ॥
ਏਕੁ ਬਿਸਥੀਰਨੁ ਏਕੁ ਸੰਪੂਰਨੁ ਏਕੈ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥ ੩ ॥
੫. ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲ ਸੁਚਾ ਸੁਚੈ ਸੁਚਾ ਸੁਚੈ ਸੁਚਾ ॥
ਅੰਤ ਨ ਅੰਤਾ ਸਦਾ ਬੋਅੰਤਾ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਉਚੈ ਉਚਾ ॥੪॥
੧ ॥ ੮੭ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੧

ਅਰਥਾਤ - 1. ਜਿਸ ਮਨ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਦੀਵੇ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਕ-ਜੀਵਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮਨ-ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਗੁਣ-ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਕੋਠੜੀ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਆਤਮਿਕ-ਚਾਨਣ ਨਾਲ ਨੀਵੇਂ-ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਉਥੋਂ ਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

2. ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ-ਵਸਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਮੇਰ-ਤੇਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸਭੇ ਸੁਧੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਤਾਣੇ-ਪੇਟੇ ਦੇ ਧਾਗੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਰਤਿ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਚੰਬੜ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

3. ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦਾ ਮੋਹ ਅਤੇ ਝਮੇਲੇ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੁਧੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਦੋਂ ਮਨ-ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਉਹ ਉੱਚਾ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਪਰਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ, 'ਮੈਂ-ਤੇਰਾ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ' ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

4. ਐਸੇ ਆਤਮਿਕ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਇਕੋ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਬੋਅੰਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਆਪ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹਰ ਪਾਸੇ ਵਿਆਪਕ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

5. ਜਦੋਂ ਮਨ-ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦੀਵੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ, ਮਹਾਨ ਸੁੱਚਾ ਹੈ, ਬੋਅੰਤ ਹੈ, ਉਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਜੋ ਝਲਕ ਅਤੇ ਝਾਕੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਅਦਭੁੱਤ ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਚਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ -

ਕਿਨਕਾ ਏਕ ਜਿਸੁ ਜੀਅ ਬਸਾਵੈ ॥
ਤਾ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗਨੀ ਨ ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੨

'ਚਲਦਾ.....।'

ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ

(A Practical Guide To Holistic Health)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-62)

ਅਧਿਆਇ ਪੰਜਵਾਂ

ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ

ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਰ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਸਾਫ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾ ਕੇ, ਵਰਜਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਿਆਮ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ। ਅਗਲੀ ਪੌੜੀ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠਣਾ ਸਿੱਖੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ ਵੀ ਲੈ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ, ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਤੇ ਵਧਿਆ sport car ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੇਕਰ ਡਰਾਇਵਰ ਚੰਗਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅੰਨੇਵਾਹ ਚਲਾਵੇ, ਕਾਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹੋ ਗੱਲ, ਇਹੋ ਹਾਲ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜੇ ਮਨ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਬੇਚੈਨੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸੰਗਠਨਤਾ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਸਬੰਧ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਮਨ ਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਸਰੀਰ ਤੰਗ ਹੈ, ਪੀੜਾ ਵਿਚ ਹੈ, ਮਨ ਤੰਗ ਹੋਵੇਗਾ, ਦੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀ ਮਨ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰੇਗਾ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਇਕ ਤਣਾਉ ਵਿਚ ਰੱਖੇਗਾ, ਬੇਚੈਨ ਰਖੇਗਾ।

ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨ ਸਰੀਰ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਮਨ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸਰੀਰ ਪਿੱਛੇ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਚੱਲਣ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ, ਘੋਖੋ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਹਿਲਾਓ। ਇਹ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਬਾਂਹ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਬਾਂਹ ਉਪਰ ਉਠਾਓ। ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ ਰਾਹੀਂ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਜਾਏਗਾ, ਫੇਰ ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਜਾਏਗਾ।

ਫੇਰ ਬਾਂਹ ਉਪਰ ਚੁੱਕੀ ਜਾਏਗੀ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਉਠੇਗੀ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਵੀ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੁਰਸੀ ਸਖਤ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਕਈ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੁਨੇਹੇ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੁਨੇਹੇ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖਿਲਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।

ਸੋ ਸਥਿਰ ਹੋਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋੜ ਹੈ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋੜ ਹੈ, ਬੈਠਣ ਦੀ ਕਲਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ। ਚੰਗਾ, ਆਰਾਮਦਾਰ, ਸਥਿਰ ਬੈਠਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਅ ਕੇ, ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਸਰੀਰ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਨ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਬੇਅਰਾਮ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਹਫਤਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਦੇ ਹੋ, ਅਗਲੇ ਹਫਤੇ ਫੇਰ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਰਤੀ ਬਦਲ ਜਾਏਗੀ। ਸੋ ਉਹ ਬੈਠਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਚੁਣੋ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਆਰਾਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ, ਸੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਹੈ।

ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ - ਸਥਿਰ ਰਹੋ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੋ। (palm 46:10) ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਥਿਰ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖ ਲਵੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਥਿਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸਾਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਸਵੈ ਇੱਛਤ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਯਤਨ ਸਥਿਰ ਹੋਣ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਿੱਖ ਲਵੋ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਹਿਲਾ-ਪਹਿਲਾ ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲਣਾ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖ ਲਵੋ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਹਿਲਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਸਥਿਰ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿਣਾ, ਸਥਿਰ ਰਹਿਣਾ, ਇਕਾਗਰ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਸਭ ਇਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਲਈ ਇਸ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਕੇ, ਸਥਿਰ ਰਹਿ ਕੇ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਸਥਿਰਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਹਿਲਜੁਲ ਨਾ ਕਰੋ, ਸਥਿਰਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸਮਾਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨਾ, ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣੀਆਂ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨਾ, ਬਾਹਰ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਾ ਹੋਣਾ।

ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ, ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਵੈ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਕੰਟਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸਵੈ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਲਗਾਏ ਉਹ ਕਾਫੀ ਔਖਾ ਤੇ ਡਰਾਉਣਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਵੈ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠੀਕ, ਮਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ, ਆਦਤਾਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਚਰਿੱਤਰ ਨਾਲ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾਲ ਹੀ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਚਰਿੱਤਰ? ਰੱਬ? ਕੁਦਰਤ? ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਚਰਿੱਤਰ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਰੂਪ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਡੂੰਘਾ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪੱਕਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਚਾਹੇ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਆਦਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਧਾਰਣ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁਗਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰੂਪ ਪਰੀਵਰਤਨ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਮਯਾਨ (samyana) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੇ, ਬਾਕੀ ਬਾਹਰੀ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦੁਰਕਾਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਨਿਖੇਪ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ, ਅੰਤਰ ਦੀਆਂ

ਸੰਭਾਵਕਤਾ ਜਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸਿਰਜਨਾਤਮਾ ਗੁਣ, ਅਨੰਦ ਤੇ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਵੈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਕੇਵਲ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਸੋਧ ਦੇ ਕੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਛਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਕਤੀਸ਼ਾਲ ਜ਼ੋਰਾਵਾਰ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਜੋੜ ਕੇ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਖਿਲਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਉਨੀ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ। ਮਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮਨ ਹੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮਨ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਚੇਤਨ ਬਿੰਦੂ। ਮਨ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਭਾਗ ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਵਰਤਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਨਿਯਮਤ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਨਿਯਮਬੱਧ ਹੋਣਾ, ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋਜ਼ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਆਦਤ ਬਣਾਓ, ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਾਂ ਦੋ ਵਾਰੀ, ਸਥਿਰ ਹੋਣ ਲਈ, ਬੈਠਣ ਦਾ ਆਰਾਮ ਦੇਹ ਆਸਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕੁਰਸੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਹੋਵੇ। ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਸਿਰ ਸਿੱਧਾ ਰੱਖੋ, ਗਰਦਨ ਸਿੱਧੀ ਰੱਖੋ, ਧੜ ਸਿੱਧਾ ਰੱਖੋ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕ ਲਾਇਨ ਵਿਚ ਸਿੱਧੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਕੁਛ ਦਿਨ ਇਹ ਔਖਾ ਲੱਗੇਗਾ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਬੇਅਰਾਮੀ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਸਿੱਖ ਜਾਓਗੇ, ਇਥੇ ਫੇਰ ਇਹ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਓਨਾਂ ਹੀ ਕਰੋ ਜਿੰਨਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਵੱਧ ਨਾ ਕਰੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਿੱਚੋ ਨਹੀਂ, ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਬੈਠਣਾ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਬਜਾਏ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਘੰਟਾ ਬੈਠਣਾ।

ਆਰਾਮ ਦੇ ਆਸਨ ਲੱਭਣਾ, ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰਬ ਤੋਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਕਾਫੀ ਔਖੇ ਆਸਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਦਮ ਆਸਨ, ਸਿੱਧ ਆਸਨ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸਰੀਰ ਐਨਾ ਲਚਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੋਡਿਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦਰਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਬੇਅਰਾਮ ਰਹੋਗੇ, ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੋਗੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠੋ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠੋ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠ ਸਕੋ, ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਸਕੋ।

'ਚਲਦਾ.....।'

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਐਤਵਾਰ- ਪਹਿਲਾ ਬਲੋਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਮਾਂ-12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।
ਸੰਗਰਾਂਦ - 16 ਸਤੰਬਰ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)
ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 16 ਸਤੰਬਰ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ (ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਰਾਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ-ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ, ਸਮਾਂ-ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ 12.00 ਵਜੇ)

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Instagram : - RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwara.sahib/>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib13>

Live Audio Link 1 - [https://www.awdio.com/Ratwara Sahib](https://www.awdio.com/Ratwara%20Sahib)

Live Audio Link 2 - <https://mixlr.com/ratwara-sahib>

Live video Link - www.gurkirpatv.com

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com

Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

*****

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।
ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A. 60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K. 40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Euro 50 €	500 €
Life	Rs 3000/3020			

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ)

ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 12.00 ਤੱਕ

ਫੋਨ ਨੰ: 98786-95178, 92176-93845,

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
3. ਡਾ. ਸਵੇਤਾ	ਫੀਜ਼ੀਓਥਰੈਪਿਸਟ	ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
4. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ.)	"
6. ਜੇ.ਪੀ.ਆਈ ਹਸਪਤਾਲ ਮੋਹਾਲੀ ਵਲੋਂ ਡਾਕਟਰ	ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	"
7. ਸ੍ਰੀ ਮਾਈਕਲ ਜੀ	ਐਕਸਰੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
9. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਆਦਿਕ ਬੁੱਧਵਾਰ	
10. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	"
11. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
12. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
13. ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
14. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ, ਏਅਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ	"
15. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ	ਐਤਵਾਰ
16. ਡਾ. ਜਿੰਦਲ, ਡਾ. ਗਰਗ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
17. ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ	ਹੋਮਿਊਪੈਥਿਕ	ਬੁੱਧਵਾਰ
18. ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਆਨੇਜਾ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਸਾਰੇ ਬਲੱਡ ਸੈੱਲ ਕਾਊਂਟ ਟੈਸਟ 3. ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ 4. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ 5. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ
6. ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ 7. ਥਾਇਰਾਇਡ ਟੈਸਟ, 8. ਹਿਮਿਓਗਲੋਬਿਨ ਟੈਸਟ 9. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ (ਰੂਟੀਨ ਅਤੇ ਕਲਚਰ) 10. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 11. ਈ.ਸੀ.ਜੀ, 12. ਐਕਸਰੇ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ

ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹੇਗਾ। ਸਮਾਂ 11.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ।
ਹਰ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਰਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ		35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ (ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	400/-	400/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - (ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	400/-	200/-
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-	
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20. ਰਾਜ ਯੋਗ		
21. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-
23. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
24. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/-	
26. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
27. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ		
28. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
29. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....।	100/-	
30. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ		
31. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-	
32. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ		
33. ਰਿਸ਼ੀਆ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ		
34. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
35. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	135/-	
36. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
37. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
38. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'		
39. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ'		
40. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ'		
41. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ		
42. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
43. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
44. ਆਤਮ ਗਿਆਨ	120/-	
45. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
46. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-
47. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-
48. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-
49. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-
50. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
51. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
52. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
53. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
54. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
55. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-

English Version

English Version	Price
1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ ?)	200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine

Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\ Branch Code - C1286

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,
(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)
140901, Pb. India

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 79, issue August, 2016)

You have spoken ill of a holy man. What a foul deed you have committed!" He (Sukhdev) said, "Why call it a bad deed? I have seen with my own eyes. How can I believe you? How can I swallow a fly when I have noticed it?" Sage Narad said, "He is not going to understand? It is a hopeless case." Then he wrought another miracle. He assumed the form of an old man. A river was flowing. Sukhdev was also sitting under a tree. The old man had a basket and a spade. He started filling the basket with sand and throwing it into the river. He spent an hour doing this in the scorching heat of the sun. Sukhdev observed him and thought he was acting foolishly. When the old man came there, Sukhdev said to him, "My dear! what were you doing, I kept watching you throwing sand into the river." The old man said, "Son! I have an important task. I have to cross the river, but I am finding it difficult to do so. I was building a bridge by throwing sand into the river." He said, "You are a fool." The old man said, "Sukhdev! I am not a fool. I have wasted the labour of an hour only. But in your case, the labour of 36 incarnations is going in vain, and six powers of renunciation are getting destroyed. Get rid of this sentiment. Don't indulge in slandering. Don't think ill of anyone. You are going to be liberated here with King Janak." But Sukhdev went back. After 36

years, again he was filled with yearning and came to his father. His father said, "There is no liberation without the holy man. What you wish to attain is possible only through a holy man. You are a learned person yourself. You know that all this creation is God Himself. You only know this, but you have not realized it." Guru Sahib says, "By realization comes discrimination, and not by knowing:

*'The Divine mystery comes not by learning;
By intuitive illumination is it found.'*P. 148
ਪੜ੍ਹਿਐ ਨਾਹੀ ਭੇਦੁ ਬੁਝਿਐ ਪਾਵਣਾ ॥

Read as many scriptures as you like - 'By realizing and not by reading is the Lord's secret found.' The day, you realize, you will come to know the Divine mystery. Now, it is terminology which has come in. What is knowing, what is knowledge or information, and what is comprehending or realizing? Once, some scientists were standing before a mango tree bearing mangoes. They were analyzing the mango - 'It has so many calories, so much acid, so much sugar and so much energy. This is its trunk, and these are its roots. There is a relish in the mango, but nobody has ever seen its relish.' In the meantime, a man came. He noticed the scientists standing. He saw the mangoes on the tree. He plucked a mango and started sucking its juice. Now he who sucked realized and found what a mango has - calories, sugar, acid etc. while the scientists,

who were estimating the number of calories, sugar and acid on the strength of books were only trying to know. It is said that by uttering 'sugar', 'sugar' the palate does not become sweet, until sugar is actually eaten. So this is the difference between 'knowing' and 'realizing'. The father said to the son, "You will find liberation with King Janak only. You have not been able to understand the spiritual state of the holy as to what they are. He was sitting on the throne. That was his chief duty. To punish the evil-doers and criminals was his duty as a king. If he had not punished the dacoits, who had already created havoc and burnt the villages, they would have continued with their anti-people activities. By punishing them, he was doing justice, but you kept criticizing him." He went to the king again. But still a feeling was left in him: "I am an ascetic, while he is a householder. He has many things - his kingdom, dominions, armies, treasures, women and many other things. He is bound by his possessions. I am free from the burden of any possession." When he reached there, the servants conveyed to the king, "Sir, a 'birkat' holy man has come. He is an ascetic not attached to anything." King Janak said, "It is all right. Let him come." A 'birkat' holy man is he who has no belongings. Generally, he has a 'chhippi' (oval shaped begging bowl), a 'parna' (a length of plain cloth used as towel) for tying round the waste, and a loin-cloth. The king said, "Stop him at the main gate." Sitting there, he kept thinking - "I have come to a householder to get spiritual teaching. He is a family man. How could he have become non-attached with his possessions - horses, lands, money, wives and children?" At last King Janak called him. He got a sword hung

by a slender thread over the seat he was to take. As he came, first of all he noticed this sword. King Janak asked him to take his seat. He became apprehensive. "This sword will fall on me and I will get killed." Now concern for his physical body became a big grip on him. He, who called himself non-attached, became involved in the body. King Janak started delivering discourse. After every short while, Sukhdev looked up at the sword hanging over him. In the meanwhile, an attendant came and informed the king, "Sir! fire has broken out in the palace." The information kept 'such and such place has been burnt! Now this palace has got burnt! The stables of horses have got burnt! Sir! fire has engulfed the treasures too. Now, the fire has come to the gate where you are sitting." King Janak reacted to all this information by saying, "It doesn't matter. Put it out." When Sukhdev heard that fire had reached the main gate where he had left his *chhippi* (oval shaped begging bowl) *parna* (a length of plain cloth used as towel) and 'tombi' (water container made of a gourd shell), he did not seek King Janak's permission and ran to pick up his possessions. King Janak also got up. It was a play of Maya. The fire was put out, whether or not it was real? We need not get involved in these things. What is the hidden thing that needs to be understood. King Janak sat down on his throne and asked, "What brings you here?" He said, "I have come to receive holy teaching from you." The king said, "You are not deserving. You are a 'Mayadhari' (one attached to worldly possessions). Your mind is absorbed in worldly things (Maya). You do not deserve to receive holy teaching."

He said, "Sir! I have no money at all."

King Janak said, "My dear! my treasures were burning; my stables were burning; my palaces were on fire; precious possessions of my queen were getting burnt. I did not show any attachment towards them saying that my possessions were getting burnt. The firemen were to put out the fires; that was my command. But you have not given up attachment for this ½ paisa worth 'tombi' (water container made of a gourd shell) and a paisa worth piece of cloth. Therefore, you are a big lover of worldly possessions. Go and practise penances and meditations. You are as yet not fit for receiving holy teaching." He was squarely rebuked. He felt within his heart that he was really a mammon-worshipper. He went back. He repented over his conduct and imbibed great humility. After some days, he returned. King Janak saw him coming. He ordered his officers, "A holy man is coming. You have to push him around and not to treat him with respect and honour. You are not to let him see me." When Sukhdev came, King Janak had started a 'yagya' (a sacrificial ritual) which was in progress. Many saints, sages and holy men had come. King Janak used to serve food himself and himself did he pick up the unclean paper plates. Sukhdev said that he was a holy man and therefore should be allowed to take part in the 'yagya'. But they pushed him away and did not let him come near the place where the 'yagya' was going on. At last, the attendants said, "King Janak is busy in the yagya. He is disposing of the unclean leaf-plates. We shall ask him when he is free. Only then will you be able to see him." Now the pride of being a holy man, who has practised penances and meditations, is like a mountain. It is not easily effaced. Man's

life goes waste in them. That pride of Sukhdev was shattered. At last, he sat under the window from where King Janak was throwing down unclean leaf-plates. Guru Sahib says -

'Be not deluded by considerations of high and low caste.' P. 1309

ਜਾਤ ਨਜਾਤਿ ਦੇਖਿ ਮਤ ਭਰਮਹੁ .....॥

At the feet of the householder came the ascetic Sukhdev. He was a Brahmin while King Janak was a Kashatriya -

'Even though leavings of food fell over him, For an instant was his mind not shaken even a bit.' P. 1309

ਜੁਠਨ ਜੁਠਿ ਪਈ ਸਿਰ ਉਪਰਿ
ਖਿਨੁ ਮਨੁਆ ਤਿਲੁ ਨ ਡੁਲਾਵੈਗੋ ॥

The left-over food of the entire yagya fell over his head but his mind did not waver even for a trice. No success in spiritual realm is possible without dying while living.

Ibrahim Adam, a king who had become a *Sufi faquir* (a monastic sect of Muslims) came to Saint Kabir for spiritual instruction. Six years passed while rendering service. Mother Loi felt great pity for him. She said, "Master! haven't you imparted Divine knowledge or enlightenment to him?" He said, "He is not yet fit for receiving Divine knowledge." She said, "Sir! all day long, he washes your clothes, massages your muscles and always conducts himself with humility." He said, "No; he is still living and proud from within." Holy men have their own tests for the devotees. Some persons are found saying: "I stayed with such and such holy man. I rendered service to him. But no spiritual good accrued to me." This is because his attitude was wrong.

Once a 'Jagirdar' (fief holder) came to a

holy man. The holy man dissuaded him a great deal but he saw that he would create much noise and trouble. He said, "Bring that piece of iron." He gave to him a philosopher's stone and said, "Touch the iron piece with it." When he touched the iron piece with it (philosopher's stone), it was transmuted into gold. The holy man said to him, "Go to the market and inquire if it is real gold." He further said to him, "This is a philosopher's stone. Put it in this iron pitcher. Place the pitcher in the box lying there and lock it. If the need arises, we shall take it out. We hold congregations for which money is needed. We shall sell it, or make more gold." He did render service, but at the same time kept saying to other devotees, "Although I am such a big landlord, yet I scrub utensils. Can't you do it? Although I am a big fief holder, yet I have come into the refuge and service of the holy man." One day, he said, "Sir, ever since I have come here, the number of devotees has increased mani-fold." His 'I-ness' was not effaced. Then, on another day, he said, "I gave up wealth and came into your refuge, but I have not attained to any spiritual stage. In the discourse, you talk about various spiritual stages, but I have not achieved anything." Kabir Sahib said, "My dear! something must be lacking in you." He said, "There is nothing lacking in me." Kabir Sahib said, "Go, and bring out the philosopher's stone from the box." When he went there, opened the box, Kabir Sahib asked, "Has the iron pitcher turned into gold?" He said, "No, holy man, both you and your philosopher's stone are false. I have wasted my twelve years with you in vain." Kabir Sahib said, "Why do you speak like this? There must be some flaw." He brought the philosopher's stone

close to Kabir Sahib. The latter said, "Just see, if there is any covering on it." When the philosopher's stone was examined carefully, it was found to be covered with a very thin paper. Kabir Sahib said, "Remove this thin paper covering." When it was scraped off, Kabir Sahib said, "Now touch the iron piece with it." When he did so, it was changed into gold. At this he said, "O holy man! your philosopher's stone is genuine, but you are false and fake. Sir! I have spent many years in your company, but I have not made any spiritual gain." Kabir Sahib said, "My dear! just as the philosopher's stone was covered with a thin paper, similarly, the sense of 'I-ness' or 'ego' afflicting you is not getting effaced. You are among the proud living - 'I am rich; I have so much property'. If you want to achieve anything, you will have to die, that is erase your 'I-ness' or 'ego'." Kabir Sahib said to Mother Loi, "It is true that the king renders service; it is excellent. It is a very good attitude of mind - serving here like a slave even though he is a king. But, what should I do? He hasn't died yet; that is, effaced 'ego', he is living. I am helpless on this account." Holy men are helpless; they do not impart holy word or teaching to one and all-

'He, unto whom my Master becomes merciful, to that disciple of his, the Guru imparts his instruction.' P. 306

ਜਿਸ ਨੇ ਦਇਆਲੂ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥

Kabir Sahib said to his wife, "Well! do like this. When he comes back after bathing in the Ganga, then standing on the roof, throw all the household garbage on him." When he returned at noon, she threw the garbage on him. For once, he was enraged and said, "If I were in my capital, no body

could dare to throw the garbage on me." But at the same time, he felt, "Since the mother has thrown the garbage, it is quite possible that she may have done so by mistake." Kabir Sahib asked, "What did he say?" She told him what he had uttered. At this Kabir Sahib said, "This means that he is still living. He is yet not fit to receive the holy teaching. Six years more passed in service and meditation. Kabir Sahib said to his wife, "Loi! throw the garbage on the king once again." As instructed, she threw the garbage on him, when returned after bathing in the Ganga. When the garbage fell on him, he started dancing in Divine ecstasy. When he looked up, he saw mother Loi. He said, "What a great well-wisher you are of your sons! You have rained saffron on me. By pouring the dust of the saint's feet, you have made me pure. You have destroyed the darkness of ignorance from within me." He kept dancing in Divine rapture. She said to Kabir Sahib, "He is continuing to dance." He said, "Go, and bring him to me. Now he has become dead." When he came to Kabir Sahib, the latter took him in his embrace. Divine knowledge does not take long to be imparted. It is imparted in a mere instant. Holy men keep it hidden, and don't reveal it. Here, I had told some professors to impart knowledge, but they could not. I had committed to give them Rs. 5000 each to speak on this subject for half an hour. Holy men always keep it hidden. They don't reveal it. It is revealed only when a perfect devotee comes, who has been fully tested. Then the holy man makes him distinct and unique and transmutes him into gold. Then with these worldly eyes he has a glimpse of God. When he receives the boon of Divine Knowledge and light, then no doubt is left

in him. Guru Sahib did not say much. He used to utter only three words: 'O Sikh! may you be in bliss! bliss! bliss!'

"Bhai Manjh! now there is no difference left between you and me. You have become my form and image," said Guru Arjan Dev Ji.

After administering 'amrit' (baptismal nectar) to the *Panj Piaras* (Five Beloved Ones), Guru Sahib said to the congregation, "Look! those sitting here are my form and image. Do not regard them as less than that. I am sitting in them. By effacing their ego, they have gained absorption in the Guru; they have attained to the status of the Guru. Now they are capable of liberating the world. Don't ever entertain any doubts about them." After Bhai Daya Singh was Bhai Sobha Singh of his progeny. He belonged to Rara Sahib sect. He said, "O Sovereign! I wish to partake of 'amrit' (baptismal nectar) from your sacred hands." Guru Sahib said, "Sobha Singh! I haven't kept anything with me." He said, "Sir! this is unfair." Guru Sahib said, "I have bequeathed everything to Bhai Daya Singh and his fellow companions. Now my task will be done by them. Go and receive the boon of 'amrit' from them. All the boons have I entrusted to them. They are my form and image -

'The Khalsa is fashioned in my own characteristic image.

In the Khalsa do I abide.' Sarb Loh Granth

'The true Khalsa is one who experiences the ecstasy of self-realization.

There is no difference among God, I and him.'

Sarb Loh Granth

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ ॥
 ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋ ਕਰੋ ਨਿਵਾਸ ॥
 ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ
 ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ,

ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ,
ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥

There is not the slightest difference. They have become my form and image."

Guru Sahib stood up and raising his hand said in a loud voice, "Holy congregation! now don't look for another Guru Gobind Singh because Guru Gobind Singh has become merged in them (Five Beloved Ones). As regards the physical body, it never lives forever. Now this body of mine has become absorbed and dissolved in the Five Beloved Ones. In these 'Five' shall I be speaking and imparting instruction. I have made them my own form and image." What a simple method it was! We say, "It was difficult." It takes a long time to practise austerities and Divine Name meditation, reading and teaching. At a single call from the Guru, they sacrificed their heads. Penances and meditations of all the ages cannot elevate man to the stage to which Guru Sahib elevated Bhai Daya Singh by taking his head; he made him God Himself. What a great and easy method it was! Guru Sahib did not wage wars for nothing; he had liberated souls.

So, in this way, until man dies while living physically, there is no spiritual attainment. Sukhdev was sitting under the window. Leavings of food were falling on him. But Guru Sahib says that he did not let his mind waver even for the twinkling of an eye. He accepted all that was happening to him. The yagya came to an end. Sukhdev was taken from under the window where he lay buried in the leavings of food. He was bathed and then Janak asked him, "Now tell me how you have come." He said, "Sir, my

mind does not attain peace." Janak Said, "The mind is quietened with the Name Divine. Unless and until Name is attained, there is no joy and peace."

'Without devotion to the Name Divine comes not joy -

How may the mind then find poise?' P. 707

**ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ
ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ॥**

He said, "Grant me the boon of the Name." Janak said, "It is not that cheap. In it man has to die -

'By dying to the world does one become a disciple, and not by idle prattle.'

Bhai Gurdas Ji, Var 1/18

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ।

One cannot become a devoted disciple by idle talk. Man has to die to the world, that is, kill his desires. Who will accept death first? He said, "Sir, show mercy to me." King Janak said, "Go and come after going round the city." A bowl of mustard oil was placed on his palm. He was told that if even a drop of oil got spilt, he would be put to death. Two guards wielding naked swords were put on him. On the other hand, all kinds of distractions were created round the periphery of the city—dancing, singing, games etc. After going round the city, he handed over the bowl of oil intact. King Janak said, "Sukhdev! were songs, dances and games going on round the city?" He said, "Sir, I have no knowledge of anything. I knew only this much there was an oil bowl on the palm of the hand, and I also knew that if a drop of oil fell, I would be beheaded. Beyond these two things, I knew not a third." At that time, King Janak gave Sukhdev the same Divine knowledge which his (Sukhdev's) father had given him a hundred years ago. He went into a deep trance. Why did he not

go into deep meditation earlier because then he only knew, and now rising above life, he had become completely dead to the world. So, this is all the difference, holy congregation, that scholars attain to God with difficulty. They know a lot for they have read many books. They have made their comparative estimates in their mind. But we have nothing to do with the writers. There is nothing beyond Sri Guru Granth Sahib, whatever one may write. The Guru Granth Sahib says -

*'In primal Time, in all Time, was the Creator;
Nothing is real but the Eternal.
Nothing shall last but the Eternal.'* P. 1
ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

Earlier too, there was Waheguru (God). Now that the world has been created, He Himself is. In nature too, it is He who is manifested. Now this illusion is not dispelled. That is our fault; we wish to remain alive, and do not accept death. We want to be holy men and saints while still living and being enlightened and knowledgeable. This state does not fully come into the mind that we may forget that it is not a snake but a piece of string. When my True Guru says there is none other than He (God) here -

*'One and yet who seems many ...'
ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ .....* ॥

what does this mean? He is one and many and His forms we are glimpsing -

*'... and enters into myriad forms,
And plays His play, and then winds it up,
and becomes the One again.'* Jaap Sahib
..... ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ ॥

Only this truth has to be accepted. Only this barrier of being living and dead has to

be crossed. That which we call life is being corpse-like.

*'He alone lives within whose mind that Master (Lord) abides.
O Nanak! none else is really alive.'* P. 142
ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥

He, in whose self abides the Holy, is among the living; the rest are mere moving corpses -

*'Though one be very handsome, of high birth,
wise, a leading theologian and wealthy, he shall be called as dead, O Nanak, if he has not love for the Auspicious Master.'* P. 253
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ
ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ
ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥

So, O Bulleh! only this much needs to be understood that God is everywhere; it is uprooting a plant from one place and planting it at another. You have to believe that the world is the form and image, the manifestation of God. But man is not able to do this, because God has put Maya-delusion on him.

'Such is this Maya (Mammon), by which the Lord is forgotten, worldly love wells up and one is attached to the love of another.'
P. 921

ਏਹ ਮਾਇਆ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ
ਮੋਹੁ ਉਪਜੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ ॥

Now, what should be done about it? For this, we will have to go into the means and methods of rendering service and practising Divine Name meditation -

'He, who calls himself a Sikh of the Great True Guru, should rise early and meditate on God's Name.' P. 305
ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

What kind of Sikh will he become?

'Servant Nanak asks for the dust of the feet

of that Sikh of the Guru, who himself contemplates God's Name and makes others meditate thereon.' P. 306

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

We cannot understand it because we are householders, men of the world. We often start expressing objections and reservations. Holy men are unconcerned about things. Their life is that of tranquility and poise. If there is anyone to benefit from them, he does, while the rest remain deprived of it. Therefore -

'Hear ye the glory of the company of the saints, O my friends.

The filth is washed away, millions of sins are dispelled and the soul becomes pure.'

P. 809

ਮਹਿਮਾ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥
ਮੇਲੁ ਬੋਝੀ ਕੋਟਿ ਅਘ ਹਰੇ ਨਿਰਮਲ ਭਏ ਚੀਤਾ ॥

What had happened to Balmik? Guru Sahib says -

'Balmik too obtained the holy company.'

P. 1192

ਬਾਲਮੀਕੈ ਹੋਆ ਸਾਧਸੰਗੁ ॥

He had got the holy company. It is not known whether it was the result of penances and Name meditations of earlier births, but in this life, he killed people and robbed them -

'Balmik was a highway man who caught wayfarers, robbed them and killed them.'

Bhai Gurdas, Var 10/19

ਵਾਟੈ ਮਾਣਸ ਮਾਰਦਾ ਬੈਠਾ ਬਾਲਮੀਕ ਬਟਵਾੜਾ।

What impact did a holy man's company have on him? Becoming merciful to him, he (holy man) made this utterance - 'Come into the practical side of spirituality. Recite - 'Mara, mara ...' (Die, die ...). It is complete all-pervasive power. Why did he not ask him to recite - Rama, Rama ...' (God, God ...)? Because he was not deserving. By uttering - 'Rama, Rama ...' (God, God...), there is

instant Divine enlightenment or illumination. All those whom Guru Nanak Sahib illumined and enlightened were not made to go through the practical aspect - practice of penances and austerities. Bhoomia, the thief, he illumined and installed on the cot instantly. Similarly, when Sajjan, the robber demolished his houses of sin and distributed his wealth, then Guru Nanak Sahib did not ask him to practise penances and austerities. He said, "O Sajjan! come to me." At once, he opened his eyes. He enlightened him and said, "Go and bring the cot. Now sit on this cot. The glorious Name-elixir is streaming within you. Continue distributing it to the world; it will never be exhausted - 'The stores diminish not and are ever on the increase.' (P. 186) Guru Sahib did not make the devotees practise penances and austerities. By imparting Divine knowledge, Guru Sahib exalted the seeker straightway and bestowed all his grace on him. So, in this way, holy congregation, we come to attend the true company. It is true that we are householders; we have our own views and levels of understanding, but the store of God's Name, about which it was said -

'Saith Kabir: Plunder of the Lord's Name is afoot -

Loot it if you can.

As ends life, shall you have only regrets?'

P. 1366

ਕਬੀਰ ਲੂਟਨਾ ਹੈ ਤ ਲੂਟ ਲੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹੈ ਲੂਟਿ ॥
ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ ਪਛਤਾਹੁਗੇ ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਹਿਗੇ ਛੁਟਿ ॥

is lying within us. The store of the Divine Name and knowledge is lying within the self. The only difference is that of intellect and understanding. Intellect or understanding has to be changed. Now how should our understanding be cured and changed? Guru Nanak Sahib was omnipotent, who could transform the mind in

a trice. So far as we are concerned, in the first place, we do not have perfect faith in *Guru Granth Sahib*. If faith comes, it can come with the very first stanza. What is the first stanza -

'Assuming form, the Formless One got Himself called, The infinite 'Ekamkar' [The Sole Supreme Being].' Bhai Gurdas Ji, Var 26/2
ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੋਇ
ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਸਦਾਇਆ ॥

The Formless One assumed the form of 'Ekamkar' [The Sole Supreme Being]. The next words describe what 'Ekamkar' is. They say: "He is Truth, Creator, Immanent Reality; realized by the grace of the Guru (Holy Preceptor). Then in the primal time was He the Creator; He is in the world expanse; He is now in the present, and He shall be in existence when there shall be nothing. In all times, it is He who is enacting His play. But we fail to have faith in the 'mool mantra' (initiatory chant of *Japu Ji*) itself." It is here that we have been in the wrong. Then what should be done? Guru Sahib says, "Practise Divine Name meditation, attend the company of the holy, render service, recite God's Name and read *Gurbani*. Discard the junk of bad habits and tendencies lying within you. As increases your faith, so will change come in your life. When faith will increase, what will happen? Guru Sahib said, "Bhai Ghanaiya! whom were you serving water?" He said, "Sir! is there anyone other than you in the world? Dyed in your love, from morning till evening, I kept serving water only unto you." By using the right means, he was able to reach that exalted state. So, we are householders. We do not have that level of Divine knowledge. Besides, our spiritual practice and earning is not that much that our words will create immediate impact on

all the devotees. No, not at all. We have to follow the path prescribed for us in *Sri Guru Granth Sahib* -

'After taking bath, remember thou thy Lord; thus, thy soul and body shall be disease-free.'
 P. 611

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ
ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥

This method is that of reciting God's name and rendering service. Methods of rendering service have also been described so that service may bear fruit and be accounted for. In this manner, when we proceed slowly and steadily, attend the holy company, earlier sins and evils will decrease and our faith will continue to increase. When our faith becomes perfect, we shall be liberated. Some holy man will come and will, through his grace, put us on the path instantly. We are the seekers and devotees who are treading on the path in the form of congregation. Our Guru is immanent. It is present in the manifest form. Neither a word can be added to it, nor can it be misinterpreted by resorting to ifs and buts. There is no difference in meanings or double meanings anywhere. Wherever somebody gives different meanings, we come to know that he is speaking erroneously, or he is uttering 'kachi bani' (immature *bani*). So, have faith in *Sri Guru Granth Sahib*. Don't rely on books, which are a scum of the mind. This 'bani' has come from the Primal Source. Have faith in it. Take guidance and light from it. Abide by its edicts -

'God's servants and disciples come to worship Thee, O Lord. All of them sing Lord God's sublime Gurbani. God approves the singing and hearing of those who accept the True Guru's dictate as perfectly true.'
 P. 669

ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੂਜਣ ਸਭਿ ਆਵਹਿ
 ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਤਮ ਬਾਨੀ ॥
 ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਹਰਿ ਬਾਇ ਪਾਵੈ
 ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ
 ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ॥

What command does the True Guru give? Realize this also that the True Guru gives commands too. Guru Sahib commands-

'He Himself is the fisherman and the fish and Himself the water and the net.' P. 23
 ਆਪੇ ਮਾਛੀ ਮਛਲੀ ਆਪੇ ਪਾਣੀ ਜਾਲੁ ॥

'Lord Himself is the Relisher, Himself the relish...' P. 23
 ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪ ਰਸ,..... ॥

This is the Guru's command. Imbibe faith in it. Don't become just a knowledgeable person, or a scholar. I am telling you on the basis of the experience of my whole life. If you become a scholar and say that you know, you are lost. If a holy man says so, for him too there is no hope. If you wish to gain something become totally empty. Come to the Guru after shedding all pre-conceived notions and ideas. If you approach Guru Sahib in this manner, you will be impacted by the very first stanza. Get absorbed in its study and inculcation. Your preparation for the future proceeds very well in the light of this first stanza. We cannot know about the functioning and arrangements of the Realm of Eternity. Guru Sahib says - It is difficult to know and understand. But we believe that it functions in an immaculate manner. In all His creation, God looks after each and every form and creature. In millions and billions of regions, Our Master is ever awake and watchful. He abides within us, and is our prop. When we recite - 'Waheguru, Waheguru (God, God), it is His Name. In fact, He has no name. we only call that 'Being' as 'Waheguru' -

'He is the only Light permeating uniformly the earth through all ages.

He neither increases nor decreases, and is ever the same.' Akal Ustat

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ ॥
 ਨਾ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ,
 ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ ॥

He is Undivided Light. It is not a lamp that is burning; the lamp extinguishes when oil is exhausted. Many devotees fall into error. That Light is of knowledge. The intellect or understanding that is within us is not present in a wooden stick. This wakefulness or consciousness within me is called 'Light' in which is present *Waheguru* (God) -

'In beings is pervasive Divine Light; Inside this Light abide all beings; Thou, O mighty inconceivable Lord, art filling all.' P. 469

ਜਾਤਿ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਾਤਾ
 ਅਕਲ ਕਲਾ ਭਰਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ॥

He, who abides so near you, worship Him and meditate on Him for some time. It is not much work. It is no use indulging in extensive ideas, sometimes dozing and sometimes waking, and wandering fancies. It will be much better to practise Divine Name meditation and perform God's devotional worship for some time. But always think and believe that your Master (God) is ever with you. The next thing is to be taught by the holy man is that your Lord God is with you, and you aren't in existence at all. When you do exist -

'When there was egoism in me, Thou wert not within me, then; Now that Thou art there, there is no egoism. [That is, I have ceased to be.]' P. 657

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ
 ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ ॥

It is God Himself who is enacting His play in all beings. So, why adopt 'I-ness', or

else.
 Waheguru Ji Ka Khalsa,
 Waheguru Ji Ki Fateh.
 ॥ ਸਲਾਖ ਨਾ ਜਿ ਚੂਹੀਓ ॥
 ॥ ਚੀਛ ਨਿ ਜਿ ਚੂਹੀਓ ॥

Chapter - XIX Egoism is a chronic malady ਹਉਮੈ ਦਾਮਾ ਰੋਗੀ ਹੈ

Notes: Bapa Ji underwent bypass surgery at the Escorts Hospital, New Delhi on 14-11-1999, owing to which the Annual Religious Function of the year 1999 was not held at Ratawara Sahib. As Bapa Ji was not in perfect health, the devotees were in a state of despondency. Weekly congregations and gatherings on the occasions of Sangrand and Purnamashi were addressed by Bhai Lakhbir Singh Ji because doctors had advised Bapa Ji not to do much speaking and talking. Devotees were forbidden to meet Bapa Ji. But neither could the devotees help meeting Bapa Ji, nor could he help meeting them, because they received great love and affection from him. Besides, Bapa Ji used to say, 'While discursing to the congregation, I do not feel tired even if I continue speaking for hours together.' This discourse was delivered by Bapa Ji at the weekly congregation at Ratawara Sahib about two to two and a half months after the surgery.]

Holy congregation!
 Waheguru Ji Ka Khalsa,
 Waheguru Ji Ki Fateh.

Coming from far-off places by the Guru's boundless grace, you have assembled at Guru Sahib's lotus feet in this terrible age of Kaliyuga (Dark Age). Kaliyuga is indeed a terrible time when there is an upheaval in

become a saint? By resorting to these methods, we shall advance very fast because, on the other hand, the storm of *Kaliyuga* (Dark age), the storm of ideas which is raging is very powerful at the present moment. So, while practising Divine Name meditation and performing God's devotional worship, first make up your mind. If there is true knowledge within, man comes to realize that he is truly not in existence, and is needlessly assuming himself to be somebody in particular. If man thinks and believes that 'I am' then he may continue in that state of 'egoism', as he has been for millions and billions of years. Unless and until egoism is effaced, renunciation is not possible.'

'Without renouncing egoism, how can one be a renouncer?'
 P. 1140
 ਬਿਨੁ ਹਉ ਤਿਆਗਿ ਕਹਾ ਕੋਉ ਤਿਆਗੀ ॥

Unless and until 'I-ness' is given up, there is no renunciation. So, it is God's great grace that He has granted you this opportunity to attend the company of the holy. There are no roads here, nor any conveyances. The place too is on one side, a little out-of-the-way. Only God knows, how, in spite of all this, you congregate here on every Sunday, *Purnamashi* (Full Moon Day/Night) and *Sangrand* (first day of the Indian solar month). Then collectively you render service. I have great regards for you, holy congregation. I would say that with your glory and grace, I will also be liberated. Guru Sahib is going to show his mercy. So, may God grant us real wisdom and understanding and rid us of ego!

He is ignorant who says that he knows. You are not to know but to find and realize. The moment you realize, you will attain bliss, and then you will not need anything

the realm of ideas. They are becoming topsy-turvy all over the world. Man has become so involved and busy that he has lost his identity. He does not know: 'Who am I? What is the purpose of my coming into the world?' Even he who has come to know about it -

'With the gift of human incarnation granted to thee,

Now is thy opportunity to have union with the Lord.' P. 12

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

is not finding the way to gain union with the Lord. We are faced with a very big problem? First, we are unacquainted with God. We do not know: "Where does He abide? What is His form and shape?" Somebody regards Him as four-armed. Another has given Him the form and shape of an old person. Many are the notions and ideas in this regard. We wish that we should somehow meet Him at least. But He should be like us whose feet we can touch, who can embrace us affectionately. This is the kind of God we are looking for. This is our own notion. Guru Sahib tells us the path in this regard. Abandoning your business and work you come here. One problem facing us is: 'How should we meet Him? Who will enable us to meet Him? Where is the Lord God? When He meets us, how shall we feel and experience?' There is no final settlement of these things. These questions continue teasing us: 'We have been attending holy congregations for years on end, but why doesn't He afford us His glimpse and meet us?' Then holy men tell us, Guru Sahibaan tell us that the nearest of all persons is God. He is nearer than even the pupil of our eye. He is closer than the thing lying on the palm of our hand. Then how should He

be met and glimpsed? Guru Sahib says: 'As yet you haven't got the eye with which you can glimpse God or experience Him. The tools you have got are five in number. They are two eyes, two ears, nose, tongue and the sense of touch. God cannot be apprehended and experienced through them. We haven't got the means or tools with which we can see God. Then shall we leave the world without glimpsing Him? Will this turn or opportunity to meet God go waste?' Guru Sahib says: 'Your turn has come. You should meet Him. This is your task -

'Other tasks are of no avail to thee.' P. 12

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥

Barring this task, all other things which you are doing, are of no avail. They do not fall into any account or reckoning. Your life is passing day by day, moment by moment. Your stay in the world is decreasing with every passing moment. There is no need for you to go into deep philosophies. Ever since the creation of nature, it has been changing every moment. It has four states - first is becoming visible and coming into existence, second is continuing to increase, third is suffering decrease, and fourth is getting effaced and becoming invisible. This is in the very nature and character of creation. It moves in this very manner, according to its rules and laws. The bird-soul, called '*jeev-atma*' (individual soul) that comes to abide in this physical body, is not liberated until it is united with God. It continues to wander into existences. How long it has been going on, nobody can tell -

'Hear, O man, who art thou and where thou comest from?

Even this much thou knowest not, how long thou hast to stay here. Thou hast no tidings regarding thy departure.' P. 999

ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਤੂ ਕਉਨ ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਓ॥
 ਏਤੀ ਨ ਜਾਨਉ ਕੇਤੀਕ ਮੁਦਤਿ
 ਚਲਤੇ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਇਓ॥

Then, what is all this? How should we find answer to our question? Here, in this world, everybody is on the move, and so is time continuing to pass. I came here in 1978. Since then much has changed. Never was it noticed how time had passed. Besides, it is not that all this has come about in a day. Moment means the time taken by the twinkling of the eye. But what needed to be attained, we have failed to attain. Although the Lord is the nearest of all, yet how to meet Him? *Guru Granth Sahib* tells us the way to meet Lord God, provided one really accepts it as the Guru (Holy Preceptor), gives up sensual desires and does not ask for anything from it. If one asks for anything, one should ask for only one thing: "How can I gain union with Lord God? Tell me as I have come into Thy refuge." If you reflect on the hymn, you have heard just now, the entire problem will be solved. This utterance has been heard by all of you. It has impacted some of you, while for others it has been no more than mere versification. Its meaning hasn't gone home to us because *Gurbani* is unfathomable in its meanings. Nobody has been able to understand it. If somebody has been able to understand it, he has not been able to explain it to others and make it intelligible to them. He has not the words to explain its meanings. *Gurbani* is highly exalted. A single hymn can enable one to unite with Lord God. In the verse given below, God has been referred to as a dear friend -

'O Love (Dear Friend), I tell Thee of the sad state of Thy lovers or devotees.'

Khayal, Tenth Guru

ਮਿਤ੍ਰੁ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲੁ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ॥

Who is the friend? He is like us. Like our body, His body too is made up of the five elements. Therefore, he has been requested again and again: 'Please listen to me. Tell me the way by which I can have a glimpse of Thee?' There are two verses in which Guru Sahib has answered the question. You can explicate for hours together, so deep are the meanings. He, who has a little yearning and devotion and in his self, becomes aware a little: 'What! Guru Sahib says this but I haven't followed it so far.' Guru Sahib says, "The pride you have in your existence - 'I am' - is a needless burden on you. In fact, it does not exist at all. But all this has come to pass under Divine Ordinance.

'He, the powerful Creator, who has made thy make (or who made the cosmos), and has also put egoism into thee;

He alone is born and dies, and He alone comes and goes.' P. 999

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੇ

ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ॥

ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ

ਓਹਾ ਆਵੈ ਜਾਈ॥

So, don't take pride in it." This pride is not the pride which a rich man takes in his riches, or an officer or a powerful man takes in his power and authority -

'Sovereignty, wealth, beauty, high caste and youth are the five robbers.' P. 1288

ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ॥

(... to be continued)

JAPU JI SAHIB

Treasure Eternal

Prof. Beant Singh
Mobile - 93160 56182

(Continued from P. 85, issue August, 2016)

ਏਹੁ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥
ਬਹੁਤਾ ਕਹੀਐ ਬਹੁਤਾ ਹੋਇ ॥
ਏਹੁ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥
ਬਹੁਤਾ ਕਹੀਐ ਬਹੁਤਾ ਹੋਇ ॥
Ehu ant na janai koe.
Bahuta kahiai bahuta hoe.

Word meanings:

ehu: this; *na janai koe*: nobody knows this extent; *bahuta kahiyai bahuta hoe*: the more we call the Lord great and describe Him, the more He starts appearing to be greater.

Explanation:

The extent of the Lord Creator and His creation is not known to anyone. The more we call Him great and the more we try to describe Him, the more He starts appearing to be greater. The limit of God's attributes, which countless persons are endeavouring to find, cannot be found by anyone. The more we call Him great, the greater still he seems to be.

ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਉਚਾ ਥਾਉ ॥
ਉਚੇ ਉਪਰਿ ਉਚਾ ਨਾਉ ॥
ਏਵਡੁ ਉਚਾ ਹੋਵੈ ਕੋਇ ॥
ਤਿਸੁ ਉਚੇ ਕਉ ਜਾਣੈ ਸੋਇ ॥
ਜੇਵਡੁ ਆਪਿ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ਆਪਿ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਕਰਮੀ ਦਾਤਿ ॥
ਕਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਭੁਚਾ ਥਾਤ ॥
ਭੁਚੇ ਤਪਰਿ ਭੁਚਾ ਨਾਤ ॥

ਏਕਡੁ ਭੁਚਾ ਹੋਵੈ ਕੋਇ ॥
ਤਿਸੁ ਭੁਚੇ ਕਤ ਜਾਣੈ ਸੋਇ ॥
ਜੇਵਡੁ ਆਪਿ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ਆਪਿ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਕਰਮੀ ਦਾਤਿ ॥

Wadda Sahib ucha thaon.
Uche upar ucha naon.
Evad ucha hovai koe.
Tis uche kau janai soe.
Jewad Ap janai Ap Ap.
Nanak nadrin karmin daat.

Word meanings:

Wadda Sahib: great is the Lord; *ucha thaon*: exalted is His place; *uchhe upar ucha*: still much greater, very great; *naon*: glory, greatness; *evad*: so much; *hovai koe*: if any man is so great as the Lord Supreme; *soe*: that man; *jewad*: so great; *janai*: knows; *ap*: Himself; *nadari karmin*: His glance of grace; *daat*: gift boon.

Explanation:

Great is the Timeless One, God, and high is His abode. His Name, fame and glory too are great. Only he who is as great as the Lord can understand Him. God Himself knows how great He is. O Nanak! each boon is received through the Lord's glance of grace.

Commentary:

When Guru Sahib says - '*Tanke ant na paey jehen*' (His bounds cannot be found) - it means the extent of His person, His attributes, His creation, reflections etc. He is

true and true are His thoughts and deeds:

ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਕਰਣੇ ਸਰਬ ਬੀਚਾਰ ॥

ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਕਰਣੇ ਸਰਬ ਬੀਚਾਰ ॥

Sachay tayray karnay sarab beechaar.

'True and holy are Thy doings and
Thy contemplation.' (S.G.G.S., P.463)

Just as His doings are true like Him, in the same way, they are infinite like Him. The reason, Guru Sahib tells here is: 'He is the Supreme Lord and exalted is His abode.' That is, neither is anyone great like Him, nor as high or exalted as He. Therefore, none can know His extent. He, whose person is infinite, His attributes too will be infinite:

ਆਖਣ ਵਾਲਾ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ॥

ਸਿਫਤੀ ਭਰੇ ਤੇਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥

ਆਖਣ ਵਾਲਾ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ॥

ਸਿਫਤੀ ਭਰੇ ਤੇਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥

Aakhan vaalaa ki-aa vaychaaraa.

Siftee bharay tayray bhandaaraa.

'What can poor man narrate of Thy greatness? Of Thy merits are stores full.'
(S.G.G.S., P.9)

ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਸੇਵਕ ਮੁਨਿ ਕੇਤੇ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ
ਕਤਹੂ ਪਾਈਐ ॥

उसतति करहि सेवक मुनि केते तेरा अंतु न
कतहू पाईਐ ॥

*Ustat karahi sayvak mun kaytay tayraa ant
na kathoo paa-ee-ai.*

'Numberless of Thy devotees and sages laud
Thee, yet noway find Thy extent.'
(S.G.G.S., P.528)

His doings and thoughts are infinite because they are like Him:

ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਕਰਣੇ ਸਰਬ ਬੀਚਾਰ ॥

ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਕਰਣੇ ਸਰਬ ਬੀਚਾਰ ॥

Sachay tayray karnay sarab beechaar.

'True and holy are Thy doings and
Thy contemplation.' (S.G.G.S., P.463)

Just as doings and deliberations are true

as they are of the True One, similarly, being of the Infinite One, they (doings and deliberations) are infinite. In the same way, His bestowing too are endless. His gifts are so vast that the recipients get tired of receiving, but the great Bestower and Giver is not tired of giving. That is why, Guru Sahib has said:

ਜੇਵਡੁ ਆਪਿ ਤੇਵਡੁ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ ॥

ਜੇਵਡੁ ਆਪਿ ਤੇਵਡੁ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ ॥

Jayvad aap tayvad tayree daat.

'As great as Thou art, O Lord! so great are
Thy gifts.' (S.G.G.S., P.9)

Just as the Lord's doings and thoughts are endless, similarly, His seeing and listening are endless. Sitting in the creation wrought by Him, He oversees it, administers it and feels delighted:

...ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੇ ਚਾਉ ॥

...ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੇ ਚਾਉ ॥

...kar aasan ditho chaa-o.

'... sitting therein, He beholds it with
delight.' (S.G.G.S., P.463)

But how does that Formless One without any outline and colour behold?

Guru Sahib says -

ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ ਸਹਸ
ਮੂਰਤਿ ਨਨਾ ਏਕ ਤੋਹੀ ॥

सहस तव नैन नन नैन हहि तोहि कउ सहस
मूरति नना एक तोही ॥

Sahas tav nain nan nain heh tohi

ka-o sahas moorat nanaa ayk tohee.

'Thousands are Thine eyes, though Thou hast
not even one.' (S.G.G.S., P.13)

How does He become -

ਸਰਬ ਨੈਨ ਆਪਿ ਪੇਖਨਹਾਰਾ ॥

ਸਰਬ ਨੈਨ ਆਪਿ ਪੇਖਨਹਾਰਾ ॥

Sarab nain aap paykhanhaaraa.

'Through all eyes, He Himself is the

beholder?' (S.G.G.S., P.294)

The answer is:

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥

Sabh meh jot jot hai so-ay.

'In all creation is Thy light, Thou who art light.'
(S.G.G.S., P.13)

What does that light capable of beholding the infinite creation continue doing while overseeing it?

ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

*Sach khand vasai nirankaar.
Kar kar vaykhai nadar nihaal.*

'The Formless Supreme Being abides in the Realm of Truth or Eternity. Over His creation, He casts His glance of grace.'
(S.G.G.S., P.8)

As does He behold, so does He hear also. Sovereign Fifth Guru Sahib says:

ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਸਵਾਰੇ ॥
ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਸਵਾਰੇ ॥
Sunee pukaar samrath su-aamee bandhan kaat savaaray.

'As the Lord almighty to my wail listened, my bonds He snapped and exalted me.'
(S.G.G.S., P.631)

But how does the Lord listen to the devotee's supplication? The answer is that He is abiding in all; He is all-pervasive; He is the knower of everyone's thoughts. The moment a thought occurs in the mind of a mortal, Lord God comes to know about it. This is how He listens. Countless are the ways of His listening. The Guru's edict is:

ਬੀਓ ਪੁਛਿ ਨ ਮਸਲਤਿ ਧਰੈ ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਆਪਹਿ ਕਰੈ ॥
ਬੀਓ ਪੁਛਿ ਨ ਮਸਲਤਿ ਧਰੈ ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਆਪਹਿ ਕਰੈ ॥

*Bee-o poochh na maslat dharai.
Jo kichh karai so aapeh karai.*

'He consults not, nor seeks the advice of another. Whatever He does, that He does by Himself.'
(S.G.G.S., P.863)

Therefore, who can know the intentions of His mind? Then, how can men with finite minds know the intentions of the Infinite?

Up to this point, that is, in the first four verses, have been mentioned Lord Creator's person and other things related to His attributes. That is, up to this point, Guru Sahib has talked about the Lord Creator. Now, he takes up the other aspect, that of what He has created. This mention contains imperceptible division of time, matter and space. In stanza XXI he has already stated that Brahmin priests and scholars, Muslim clerics, yogis, Hindu scriptures and the Koran could not tell when time came into being or when the world creation was wrought. Then in stanza XXII, Guru Sahib told us that the Vedas, Muslim and Christian scriptures, saints, sages and scholars could not make any assessment of millions of skies, nether regions and countries. Now all these things, in the context of infinity have been conveyed in two verses - 'Endless are the created forms and endless is God's extent.'

'Time' (when the creation was wrought) and 'space' (extent of God's power and His creation) are hinted at in these verses. Further infiniteness is conveyed in the next verse - 'To know it (extent) do crave men without count.' This utterance has been pictured elsewhere in the following *Gurbani* verses:

ਬੁਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਦੁਆਰੈ ॥
ਉਭੇ ਸੇਵਹਿ ਅਲਖ ਅਪਾਰੈ ॥
ਹੋਰ ਕੇਤੀ ਦਰਿ ਦੀਸੈ ਬਿਲਲਾਦੀ
ਮੈ ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ ਕਾਈ ਹੇ ॥

ब्रह्मा बिसनु महेसु दुआरै ॥
 ऊभे सेवहि अलख अपारै ॥
 होर केती दरि दीसै बिललादी
 मै गणत न आवै काई हे ॥

*Barahmaa bisan mahays du-aarai.
 Oobhay sayveh alakh apaarai.
 Hor kaytee dar deesai billaadee
 mai ganat na aavai kaa-ee hay.*

*'Brahma, Vishnu and Shiva at
 His portal standing,
 The Lord inaccessible, limitless serve.
 Immensely more at His door stand wailing,
 That are beyond counting by me.'*

(S.G.G.S., P.1022)

Now, the question arises: 'Why is His extent not found?' To this Guru Sahib says: 'He is the Supreme Lord and exalted is His abode.' The Lord is Supreme. Neither is anyone greater than Him nor is anyone His equal. Those smaller than Him cannot know the extent of one greater than them. Then, the question arises: 'How would one gain access to Him?' Guru Sahib tells us: 'His abode is high. It is inaccessible. He alone knows Himself. *'How great He is, He Himself knows.'* This 'knowing His own self' indicates 'spontaneous knowledge.'

Now the question arises: 'Does this mean that the Inaccessible and unapproachable cannot be attained?' Guru Sahib tells us two things about attaining to the Lord Creator:

1. Name

2. Grace

1. Name: *'Higher than the Supreme one is His Name.'*

2. Grace: *'By His grace, O Nanak, all boons do flow.'*

1. Access to the Lord's loftiness is that

of His Name which is the ladder to ascend to His loftiness. At another place, Guru Sahib has said:

ਡੂੰਗਰੁ ਦੇਖਿ ਡਰਾਵਣੈ ਪੇਈਅੜੈ ਡਰੀਆਸੁ ॥
 ਉਚਉ ਪਰਬਤੁ ਗਾਖੜੋ ਨਾ ਪਉੜੀ ਤਿਤੁ ਤਾਸੁ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਜਾਣਿਆ ਗੁਰਿ ਮੇਲੀ ਤਰੀਆਸੁ ॥੧॥
 ਭਾਈ ਰੇ ਭਵਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਡਰਾਂਉ ॥
 ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਸਿ ਮਿਲੈ ਗੁਰੁ ਤਾਰੇ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥
 ਡੂੰਗਰੁ ਦੇਖਿ ਡਰਾਵਣੋ ਪੇੜੈਅੜੈ ਡਰੀਆਸੁ ॥
 ਉਚਤੁ ਪਰਬਤੁ ਗਾਖੜੋ ਨਾ ਪਉੜੀ ਤਿਤੁ ਤਾਸੁ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਜਾਣਿਆ ਗੁਰਿ ਮੇਲੀ ਤਰੀਆਸੁ ॥੧॥
 ਭਾਈ ਰੇ ਭਵਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਡਰਾਂਉ ॥

*ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਸਿ ਮਿਲੈ ਗੁਰੁ ਤਾਰੇ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥
 Doongar daykh daraavno pay-ee-arhai daree-
 aas.*

*Oocha-o parbat gaakh-rho naa pa-orhee tit
 taas.*

*Gurmukh antar jaani-aa gur maylee taree-
 aas.1.*

Bhaa-ee ray bhavjal bikhram daraan-o.

*Pooraa satgur ras milai gur taaray har naa-
 o.*

*'Beholding the awesome mountain to
 traverse in the father's home, am I struck
 with fear;*

*High is the forbidding mountain-top to
 which leads no manner of ladder.*

*By God-given illumination within,
 with union by the Master granted, am I
 saved.'*

(S.G.G.S., P.63)

Fifth Guru Sahib says:

ਸਭ ਤੇ ਉਚਾ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥

ਸਭ ਤੇ ਉਚਾ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥

Sabh tay oochaa jaa kaa naa-o.

'His Name is exalted over all.'

(S.G.G.S., P.1148)

Third Guru Sahib has said that God's Name is exalted. By practising this exalted Name, the Name- practitioner also becomes exalted:

ਉਚੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾ ਹੋਇ ॥
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦਿ ਵਖਾਣੈ ਕੋਇ ॥

ऊची बाणी ऊचा होइ ॥
गुरमुखि सबदि वखाणै कोइ ॥
Oochee banee oochaa ho-ay.

Gurmukh sabad vakhaanai ko-ay.

'By meditating on the exalted Word (Name) is the devotee exalted himself.

Rare is the devotee with power to make the meaning of the holy Word manifest.'

(S.G.G.S., P.361)

Fifth Guru Sahib has also stated the following:

ਉਚੇ ਤੇ ਉਚਾ ਪੁਭ ਥਾਨੁ ॥
ਹਰਿ ਜਨ ਲਾਵਹਿ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ ॥

ऊचे ते ऊचा प्रभ थानु ॥
हरि जन लावहि सहजि धिआनु ॥

Oochay tay oochaa parabh thaan. Har jan laaveh sahj dhi-aan.

'Higher than the highest is the Lord's abode, Which God's devotees equably contemplate.'

(S.G.G.S., P.1349)

This means that the Name Divine takes the devotee to a state of tranquility. By tranquil meditation, the disciple is transported to the 'Turiya state' [Fourth state, transcending the three qualities. This is the state of absorption in the Absolute (Samadhi). This state is characterized by Supreme illumination and Supreme bliss.]. When the devotee reaches there, the Infinite Lord God absorbs him in Himself.

2. Grace: Just as rivers and streams flowing through mountains and plains finally reach near the sea, similarly Divine Name practitioners through spiritual endeavour, reach near the Lord Creator. For merging in Him is then needed His grace. The Master of graces, the Lord Creator capable of blessing the mortal with bliss with His glance of grace, draws to Himself pure and fathomless, just as the sea comes forward to receive and absorb the rivers and streams

come nearby into itself. This is the meaning of the last verse of this stanza. In 'Name meditation', Guru Sahib has told us the method of attaining to the Infinite, and in 'glance of grace', the Lord's natural reputation, Who merges the devotees come near into Him. The Lord's 'glance of grace' is a boon, and so also is Name meditation by which man attains to God. In the next stanza, Guru Sahib will tell us that 'singing of the Lord's laudations' is also the boon that He bestows on His devotees.

To sum up: the first four verses describe the infiniteness of the Lord Creator. The next two describe the infiniteness of His Creation. Verse 7 to 10 tell us that the infiniteness of the Lord and the creation wrought by Him cannot be known. The reason for this is that the Lord is Supreme. But He and His grace, which He Himself has to shower, can be attained through Divine Name contemplation.

Stanza XXV

Introduction:

In the preceding stanza, Guru Sahib had told us two things needed to attain to the Exalted Lord. One is the Lord's Exalted Name, and the other is the boon of His grace. While the first is the 'jeev's' (sentient being, man) task, recitation and contemplation of the holy Word, though this too is God's gift, the boon of grace is in the hands of God. Is this not a matter of despair or dismay? Who knows whether it comes or not? Therefore, by uttering the next stanza, Guru Sahib holds out hope that the Lord's grace is very great indeed. He is the Supreme Giver. There is no end to His blessings. Therefore, one should not despair

of receiving His grace. He is reputed to be kind and gracious. Showering boons is a part of His nature. We should despair of one who is not desireless. Why should we despair of the Supreme Lord, who has no expectations from His devotees? This means that when the Name-lover gains proficiency in Name meditation, he becomes pure and chaste. His eyes are focused on the Lord God lodged in his self. Then the natural temper of the Infinite Giver draws him into His Infiniteness. Even more reassuring and satisfying thing is that the Name-meditation path is that of love and devotion for God. The object of your love also feels the pull. God, who is an embodiment of love, loves His lover and devotee, the Name-practitioner. Therefore, He grants him absorption in His infinite self.

About the Name Divine, Guru Sahib has already made many a mention. In this stanza, he talks about the Lord's grace.

Boundless is the realm of grace. It is beyond description. It is limitless, as it is the grace of the Infinite Creator. But the great Giver Himself is completely void of desire, as He is the Embodiment of love. The natural tendency of the 'Lover' is to 'give' and not to 'take'. By describing Him as 'totally desireless' and counting some beggars at His Portal, Guru Sahib says that, oblivious of the seekers' gratitude or ingratitude and unaffected by their conduct and behaviour, the Lord is bestowing gifts on them. That is why, He is the 'Great Giver' or 'Bestower'. He is great because He is the Master of boundless grace. One boon with Him is that of 'liberation', but that is obtained by the Divine Will, but to attain to it is needed the Lord's laudation. This too comes as His

boon. Such a one is the King of kings. This is the subject dealt with in stanza XXV.

ਬਹੁਤਾ ਕਰਮੁ ਲਿਖਿਆ ਨਾ ਜਾਇ ॥
ਵਡਾ ਦਾਤਾ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ ॥
ਕੇਤੇ ਮੰਗਹਿ ਜੋਧ ਅਪਾਰ ॥
ਕੇਤਿਆ ਗਣਤ ਨਹੀ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਕੇਤੇ ਖਪਿ ਤੁਟਹਿ ਵੇਕਾਰ ॥

बहुता करमु लिखिआ ना जाइ ॥
वडा दाता तिलु न तमाइ ॥
केते मंगहि जोध अपार ॥
केतिया गणत नही वीचारु ॥
केते खपि तुटहि वेकार ॥

*Bahuta karam likhiya na jaey,
Wadda Data til na tamaey.
Ketey manghey jodh apaar.
Ketian ganat nahin vichaar.
Ketey khap tuttey vekaar.*

Word meanings:

bahuta: too much; *karam*: gifts, blessings;
til: sesame- like; *na tamaey*: no desire;
Wadda Data: Great Giver or Bestower i.e. God; *ketey*: countless; *manghey*: beg, ask for;
jodh: warriors; *apaar*: countless, without count; *ganat*: count, number; *nahin vichaar*: can't be thought of; *khap tutteh*: waste themselves; *vekaar*: evils, sins;

Explanation:

The Timeless One is the bestower of great gifts and blessings. It cannot be described in words. Countless warriors and others like them are begging at His Portal. One cannot imagine how numerous they are. Many are those who, using the Lord's bounties, consume themselves in evils.

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿੱਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A.

Phone & Fax :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal
Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Europ	50 Euro	500 Euro
Aus.	60 US\$	600 US\$

Australia

Bibi Jaspreet Kaur
Cell : 0061-406619858

Email :
jaspreetkaur20@hotmail.com